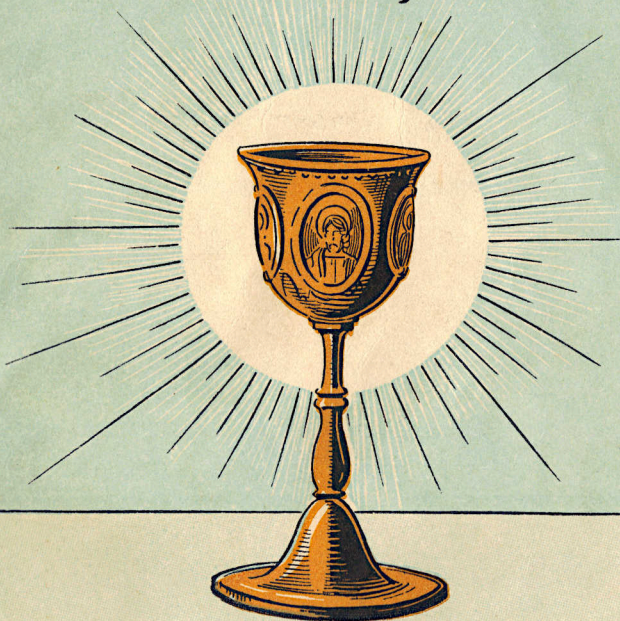

ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ

≡ ἡ Θεία Εὐχαριστία ≡

ΑΡΧΙΜ. ΗΛΙΑ Δ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ Η "ΖΩΗ"

ΑΘΗΝΑΙ - 1958

ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ

Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Υ Π Ο

ΗΛΙΑ Δ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ Η «ΖΩΗ»

Α Θ Η Ν Α Ι — 1 9 5 8

ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ

Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Α' . Μ Ε Ρ Ο Σ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ;

ΕΝΑΣ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Πάντοτε ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ τὴν δύναμιν. Ἔχει τὸν ἀκατανίκητον πόθον νὰ ἀποκτήσῃ ἰσχύν. Συγχρόνως ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ καὶ ἀγωνίζεται διὰ τὴν τροφήν, διὰ τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον, ὁ ὅποιος εἶναι εἶδος πρώτης ἀνάγκης. Ἀλλὰ καὶ ποῖος δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ νὰ κατέχῃ θησαυροὺς πολυτίμους; Δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος δὲν μοχθεῖ, ὀλίγον ἢ πολὺ, δι' αὐτὰ τὰ τρία πράγματα.

Ἐπάνω ὅμως ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει κάτι ποὺ εἶναι συγχρόνως δύναμις καὶ τροφή καὶ θησαυρός. Ὅλοι τὸ γνωρίζομεν καὶ ὅμως δὲν τὸ γνωρίζομεν. Διὰ πολλοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἓνας κρυμμένος θησαυρός, ἄγνωστος εἰς τὴν οὐσίαν του καὶ ἀνεκμε-

τάλλευτος. Ἐνῷ πρέπει νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς ζωῆς μας, τόσον συχνὰ τὸν λησμονοῦμεν, δὲν τὸν αἰσθανόμεθα ἢ δὲν τὸν ἐπωφελούμεθα ὅσον πρέπει. Ἐνῷ εἶναι μία τόσον δυναμωτική τροφή, ἐν τούτοις πολλοὶ δὲν τὴν τρώγουν τακτικὰ καὶ μένουν νηστικοὶ πνευματικῶς, μὲ τὴν ψυχὴν πεινασμένην. Ἡ σύγχρονος κοινωνία, μὲ τὰς τόσας μηχανὰς καὶ τὰς τόσας ἀνέσεις τῆς καὶ ἐφευρέσεις τῆς, δὲν ἔχει καιρόν—ἀλλοίμονον!—νὰ σκεφθῇ τὸ «μυστικὸν δεῖπνον», τὸ «φάρμακον τῆς ζωῆς». Λέγομεν ὅτι εἴμεθα Χριστιανοί, καὶ ὅμως μερικοὶ δὲν παίρνομεν μέσα μας, δὲν κοινωνοῦμεν τὸν Χριστόν. Ποθοῦμεν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνακούφισιν, τὴν χαρὰν καὶ τὴν δύναμιν. Καὶ ἐν τούτοις δὲν πλησιάζομεν ὅσον πρέπει καὶ ὅπως πρέπει τὸ Ποτήριον τῆς ζωῆς, ποὺ χαρίζει τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ. Δὲν προσερχόμεθα εἰς τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ποὺ στερεώνει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωὴν μας μὲ τὸν ἄρτον τὸν ζῶντα. Θέλομεν νὰ εἴμεθα ἐνωμένοι καὶ ἀδελφωμένοι. Καὶ ὅμως! Τί τραγικὴ ἀντίθεσις! Δὲν μετέχομεν ὅλοι τῆς θείας Κοινωνίας, τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνότητος. Ἴσως ἐδῶ εὐρίσκεται τὸ κεντρικὸν σημεῖον τοῦ δράματος τῆς ἐποχῆς μας, ἡ βαθειὰ τραγωδία τῶν συγχρόνων Ταν-

τάλων. Ἐνῷ δηλαδή ὑπάρχει τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς, πολλοὶ δὲν τὸ γεύονται, διὰ νὰ δροσιθοῦν καὶ νὰ ξεδιψάσουν.

Ὑπάρχει λοιπὸν ἓνα μεγάλο μυστήριον, ἓνα δεῖπνον ἱερόν, μία τράπεζα μυστική, ποὺ σκοπὸν ἔχει νὰ μᾶς δώσῃ νέαν ζωὴν, ἁγίαν ζωὴν, τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· νὰ ἐνώσῃ τὸν ἀδύνατον καὶ πτωχὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν παντοδύναμον Θεόν. Εἶναι ἡ πνευματικὴ οἰκογενειακὴ τράπεζα τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ ἀκούεται ὁ θεῖος παλμὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφότητος. Ὅπως παρατηρεῖ ἓνας ἅγιος, ποὺ ἔζησε εἰς μίαν ἐποχὴν ποὺ ἐνώνει τοὺς μέσους χρόνους μὲ τοὺς νεωτέρους, «ἡ Κοινωνία εἶναι ἐνωσις τοῦ Θεοῦ μὲ ἡμᾶς, θέωσις ἰδική μας, ἁγιασμός, χάριτος πλήρωσις, ἔλλαμψις, ἐμπόδιον παντὸς ἐναντίου, χορηγία παντὸς καλοῦ» (Συμεὼν Θεσ. Ἀπαντα Α' 167). Καὶ ὅπως γράφει ἓνας νεώτερος ἅγιος, «...εἶναι ὁ γάμος τοῦ Ἀρνίου—ὁ γάμος τοῦ Υἱοῦ τοῦ βασιλέως, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ νύμφη τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι πᾶσα πιστεύουσα ψυχὴ· καὶ ὁ νυμφαγωγός—τὸ Ἅγιον Πνεῦμα» (Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης: «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ, σελ. 137).

Ἔτσι ἐξηγεῖται, διατί κάθε πιστός, ποὺ μετέχει μὲ πίστιν εἰς τὴν θείαν ἱεουργίαν,

αἰσθάνεται ἐνίσχυσιν καὶ ἐνδυνάμωσιν, τρυφήν καὶ ἀπόλαυσιν, ρίγος ἱερὸν καὶ σκίρτημα τῆς ψυχῆς, ἀνάτασιν καὶ ἀναβαπτισμόν, φωτισμόν καὶ καθαρμόν, οὐρανίαν καὶ θείαν ἡδονήν. Εἶναι ἡ συνάντησις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν. Ἡ σπουδαιότερα, ἡ ἱερωτέρα, ἡ ἀγιωτέρα στιγμή τῆς ἐπιγείου ζωῆς μας.

Ἄλλὰ δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον προβάλλει τὸ μεγάλο ζήτημα: Πῶς θὰ ἤμπορέσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν βαθύτερα τὸν ἀνεκτίμητον αὐτὸν θησαυρόν; Πῶς θὰ κατορθώσωμεν νὰ συμμετέχωμεν ἐνεργότερα εἰς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν καὶ νὰ ὠφελούμεθα περισσότερον ἀπὸ τὰ ἀστείρευτα πλούτη της; Λέγομεν συνήθως ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι μυστήριον, θυσία, δεῖπνον, κοινωνία. Τί σημαίνουν ὁμῶς ὅλα αὐτά;

Εἰς τὰ ἐρωτηματικὰ αὐτά, ποὺ γεννῶνται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν κάθε Χριστιανοῦ, πρέπει νὰ δοθῇ μία ἀπάντησις σαφής, συγκεκριμένη, ἔγκυρος. Αὐτὸ τὸ ἔργον θὰ ἐπιχειρήσωμεν μὲ ὁδηγὸν τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐλα, λοιπόν, ἀγαπητέ ἀναγνώστα, νὰ μελετήσωμεν καὶ νὰ ἐρευνήσωμεν μαζῇ τὸν πολύτιμον αὐτὸν θησαυρόν. Νὰ ἐντρυφήσωμεν εἰς αὐτὸ τὸ πνευματικὸ

τραπέζι, ὥστε μὲ καινούργιαν διάθεσιν καὶ μὲ ὁλόθερμον πόθον νὰ προσερχώμεθα κάθε φοράν ποὺ μᾶς προσκαλεῖ ἡ μεγάλη Μητέρα μας, ἡ Ἐκκλησία· νὰ προσερχώμεθα καὶ νὰ ἐνωνώμεθα εἰς ἓνα σῶμα ἀδιάσπαστον μὲ τὸν ἀρχηγόν μας Χριστόν. Καὶ εἶναι τόση ἀνάγκη νὰ γίνη αὐτὸ εἰς τὴν τόσον κρίσιμον ἐποχὴν μας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ καθένας μας ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ δύναμιν, ἀπὸ στηριγμόν, ἀπὸ πνευματικὸν ξεκαινούργωμα.

ΕΙΣ ΤΟ ΥΠΕΡΩΟΝ

Πότε ιδρύθη τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας; Ποῦ καὶ πῶς πρωτοάρχισε καὶ ποῖος τὸ ἐτέλεσε διὰ πρώτην φοράν;

Ἐπὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θέματος ἔχομεν ρητὰς μαρτυρίας τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ Ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος. Τόσον οἱ τρεῖς πρῶτοι Εὐαγγελισταί, ὅσον καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, διηγοῦνται λεπτομερῶς τὸ μέγα καὶ μοναδικὸν αὐτὸ γεγονός τῆς ἱστορίας, τὴν παράδοσιν καὶ τὴν πρώτην τέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου μυστηρίου. Ἄς

ἀνοίξωμεν τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον εἰς τὸ κεφ. κστ', τὸ κατὰ Μᾶρκον εἰς τὸ ιδ', τὸ κατὰ Λουκᾶν εἰς τὸ κβ', καὶ τὴν πρώτην πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν εἰς τὸ ια' κεφάλαιον. Καὶ οἱ τέσσαρες θεόπνευστοι συγγραφεῖς κάμνουν τὴν ἀπλῆν, ἀλλὰ καὶ ζωηρὰν αὐτὴν ἐξιστόρησιν, τὴν ὁποῖαν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης προλέγει εἰς τὸ στ' κεφάλαιον τοῦ Εὐαγγελίου του.

Ἦτο Μ. Πέμπτη βράδυ, παραμονὴ τοῦ σωτηρίου πάθους. Ὁ Ἰησοῦς μαζῇ μὲ τοὺς μαθητάς του εἶχεν ἀνεβῆ εἰς ἓνα μεγάλο ἀνώγειον τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ νὰ φάγῃ τὸν τελευταῖον καὶ εἰδικὸν δεῖπνον μὲ τοὺς ἀγαπημένους του μαθητάς, τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον ὅπως ὠνομάσθη, τὸ μυστηριῶδες καὶ ἱερὸν Πάσχα.

Ἐκεῖ λοιπόν, ἐνῷ ἔτρωγαν, ἐπῆρεν ὁ Χριστὸς τὸν ἄρτον εἰς τὰς χεῖρας του, ηὐχαρίστησε τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ἔκοψε τεμάχια καὶ εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του: «Λάβετε, φάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Ἐν συνεχείᾳ ἔλαβε τὸ ποτήριον μὲ τὸν οἶνον, πάλιν ηὐχαρίστησε τὸν Θεὸν καὶ τὸ προσέφερε εἰς

τοὺς μαθητὰς λέγων: «Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Μὲ τὰ λόγια καὶ τὴν πράξιν αὐτὴν ὁ Σωτὴρ ἱδρυσε καὶ παρέδωσε τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ἢ Κοινωνίας ἢ Κλάσεως τοῦ ἄρτου. Ἡ ἐντολή του ὑπῆρξεν ἀπολύτως σαφὴς καὶ κατηγορηματική, καὶ ἀναφέρεται εἰς τρία βασικὰ σημεῖα:

α) Οἱ μαθηταὶ του θὰ ἔπρεπε νὰ τελοῦν τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας ἐπαναλαμβάνοντες τὰ λόγια του.

β) Τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Λυτρωτοῦ καὶ Μεσίτου.

γ) Οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ κοινωνοῦν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα του «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Ἡ παραγγελία αὕτῃ τοῦ Κυρίου δὲν περιέχει τίποτε τὸ ἀλληγορικὸν ἢ εἰκονικόν, ὅπως θέλουν νὰ λέγουν οἱ διαμαρτυρόμενοι καὶ οἱ αἰρετικοί. Κάθε φορὰν ποὺ τελεῖται τὸ μυστήριον αὐτό, γίνεται μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μεταβολὴ αὕτῃ εἶναι πραγματική, εἶναι «μεταποίησις» καὶ «μεταστοιχείωσις», ὅπως τὴν ὀνομάζουν οἱ Πατέρες, ἢ «μετουσίωσις», ὅπως ἐπεκράτησεν

ἀργότερα νὰ λέγεται. Πῶς γίνεται; «Ὑπερφῶς καὶ ἀρρήτως», διὰ τῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο λέγεται μυστήριον, διότι δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Τὰ μάτια μας δὲν ἡμποροῦν νὰ ἴδουν τὴν μεταβολὴν ποὺ ἐγινε, τὴν βλέπει ὅμως ὁ ὀφθαλμὸς τῆς πίστεως. Εἰς τὸ ἱερὸν καὶ φρικτὸν τοῦτο μυστήριον πιστεύομεν ὅτι εἶναι παρὼν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὅχι τυπικῶς οὔτε εἰκονικῶς, «ἀλλ' ἀληθῶς καὶ οὐσιωδῶς», ὅπως λέγουν αἱ ὀρθόδοξοι ὁμολογίαι. Εἶναι πράγματι παρὼν, ὡς ὁ προσφέρων τὴν θυσίαν καὶ ὁ προσφερόμενος, ὁ θυσιάζων καὶ ὁ θυσιαζόμενος, ὁ θύτης καὶ τὸ θῦμα.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεώς μας τονίζουν αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι πρώτη, τρίτη καὶ ἐβδόμη καὶ ὅλοι οἱ θεόφοροι Πατέρες. Μαζῇ μὲ αὐτοὺς καὶ ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ πιστεύομεν «τὸν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἁγιαζόμενον ἄρτον εἰς σῶμα τοῦ Θεοῦ Λόγου μεταποιεῖσθαι» (Γρηγόριος Νύσσης, Κατηχ. 37). Ὁ ἄρτος δηλαδὴ μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν εὐχὴν, ἁγιάζεται καὶ μεταβάλλεται εἰς Σῶμα τοῦ Θεανθρώπου. Καὶ μαζῇ μὲ τὸν ἅγιον Κύριλλον Ἱεροσολύμων ὁμολογοῦμεν: «ὁ φαινόμενος ἄρτος οὐκ ἄρτος ἐστίν, εἰ καὶ

τῇ γεύσει αἰσθητός, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ» (Μυστ. διδ. 4, 2). Ὁ δὲ ἱερὸς Χρυσόστομος τονίζει: «ἰδοὺ ὄρᾳς, ἅπτη, αὐτόν (τὸν Χριστόν) ἐσθίεις» (Ὁμιλία 82, 4 εἰς Ματθαῖον).

Τί χρειάζεται ὅμως διὰ νὰ τελεσθῇ ἡ θεία Εὐχαριστία;

α) Ὁ ἄρτος (ὄχι ἄζυμος, ἀλλὰ ἐνζυμος, τὸ πρόσφορον δηλαδή) καὶ ὁ οἶνος, β) ὁ ἱερεὺς (κανονικὰ χειροτονημένος, νὰ ἔχη τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν) καὶ τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον ἢ Ἀγία Τράπεζα, γ) ἡ εὐχὴ τοῦ καθαγιασμοῦ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς θείας Λειτουργίας, ὅπως αὐτὴ διεμορφώθη ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ-θεὸν Ἰάκωβον καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρας Βασίλειον καὶ Χρυσόστομον. Ἡ εὐχὴ αὕτη, περιέχεται εἰς τὰς ἐξῆς σπουδαιοτάτας φράσεις: «Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἀγίῳ». Στιγμὴ ἱερά, ἁγία, ἡ ἱερωτέρα στιγμὴ τῆς θείας Λειτουργίας. Διὰ τοῦτο ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ πιστοὶ γονατίζουν μὲ ἀπόλυτον σιγὴν καὶ προσεύχονται μὲ βαθεῖαν κατάνυξιν.

Ἔτσι, κάθε φορὰν ποὺ τελεῖται τὸ μέγα καὶ φρικτὸν μυστήριον, προσφέρεται α) εἰς ἀνάμνησιν τοῦ λυτρωτικοῦ θανάτου καὶ τῆς

ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν καὶ αἶνον καὶ εὐχαριστίαν του, β) ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν κεκοιμημένων ὀρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ γ) ὑπὲρ ἐλέους καὶ συγχωρήσεως ἡμῶν τῶν ζώντων.

Κάθε φοράν ποὺ προσφέρεται ἡ ἀναίμακτος αὐτὴ θυσία, τὸ ἅγιον θυσιαστήριον συνδέει τὴν γῆν μὲ τὸν οὐρανόν, τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν, τὸν πηλὸν μὲ τὸν Πλάστην καὶ Δημιουργόν, τὸν ἀδύνατον μὲ τὸν Δυνατόν, καὶ παρέχει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ζωοποιὸν χάριν, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν λυτρωτικὴν θυσίαν τοῦ Σωτῆρος, τὴν αἰωνίαν καὶ ἀνεξάντλητον πηγὴν.

ΘΑΥΜΑΣΤΑΙ ΠΡΟΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ

Τὴν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας τὴν φανερώνει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας πρὶν τὸ ἐγκαθιδρύσῃ ὁ Κύριος, εἶχε προαναγγελθῇ μὲ διαφόρους προφητείας, προεικονίσεις καὶ συμβολισμοὺς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην.

Ἡ σπουδαιοτέρα ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς προεικονίσσεις ἦτο τὸ ἰουδαϊκὸν Πάσχα. Ὁ-
ταν ὁ Μωϋσῆς ἐπρόκειτο νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν
περιούσιον λαὸν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν
Αἰγυπτίων, ἔδωκεν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ εἰς
τοὺς Ἰσραηλίτας, ὅπως κάθε οἰκογένεια σφά-
ξῃ ἓνα ἄρνι. Μὲ τὸ αἷμα τῶν ἁμνῶν αὐτῶν
ἔπρεπε νὰ χρίσουν τοὺς παραστάτας τῶν
θυρῶν, ὥστε ὁ ἐξολοθρευτὴς Ἄγγελος νὰ μὴ
πειράξῃ τὰ πρωτότοκά των. Τὸν ἴδιον
ἁμνὸν τὸν ἔψησαν κατόπιν, ἀφοῦ τὸν ἐπέ-
ρασαν σταυροειδῶς σὲ δύο ξύλα καὶ τὸν ἔφα-
γαν μὲ προσοχὴν εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτη-
ρίας των. Τὸ ἄθῳον αὐτὸ θῦμα ἦτο τὸ
σύμβολον τοῦ θεοῦ Ἀμνοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ
προσεφέρετο εἰς σφαγὴν καὶ εἰς τροφήν διὰ
τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Τὴν θυσίαν τοῦ
Ἀμνοῦ τοῦ ἁμώμου παρίστανε ἡ θυσία τοῦ
ἁμνοῦ ἐκ μέρους τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Ἑρυθρᾶς θαλάσ-
σης, ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλε νὰ ἑορτάσουν
τὸ Πάσχα, δηλαδὴ τὴν διάβασιν, τὸ πέρα-
σμα ἀπὸ τὴν δουλείαν εἰς τὴν γῆν τῆς
ἐπαγγελίας. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ὁ Μωϋ-
σῆς ἔσφαξε ἓνα μόσχον καὶ μὲ τὸ αἷμα του
ἐρράντισε τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου καὶ
τὸν λαόν. Αὐτὸ τὸ αἷμα, τοὺς εἶπεν, εἶναι
τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, τὴν ὁποίαν δίδει

Κύριος ὁ Θεός. Καὶ πράγματι ἦτο ἡ ἐπισφράγις τῆς συμφωνίας τοῦ περιουσίου λαοῦ μετὰ τὸν Θεόν. Ὁ δὲ μόσχος ἐκεῖνος προεικόνιζε καὶ πάλιν τὸν Κύριον, ὁ ὅποιος θὰ ἐσφάζετο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, διὰ νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὴν νέαν συμφωνίαν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν Ἰσραὴλ τῆς Χάριτος, τὸν χριστιανικὸν λαόν.

Τὸ ἐβραϊκὸν Πάσχα, λοιπόν, ὡς θυσία ἱλαστήριος, διὰ τῆς ὁποίας ὁ λαὸς ἐζητοῦσεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, λύτρωσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ ὡς θυσία εὐχαριστήριος, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Ἑβραῖοι εὐχαριστοῦσαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν θαυμαστὴν σωτηρίαν των ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἦτο μία λαμπρὰ προεικόνισις τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου τοῦ Σωτῆρος.

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι θυσίαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἰδιαιτέρως δὲ αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας προσέφεραν ἅγιοι ἄνδρες, ὅπως ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μελχισεδέκ κ.λ.π., δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ προεικονίσματα τῆς μεγάλης καὶ ἀληθινῆς θυσίας, τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἐφάνερον τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν πόθον ποὺ εἶχαν οἱ ἄνθρωποι, νὰ ἐξιλεωθοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ μιᾶς προσφορᾶς.

Ἕνας ἄλλος συμβολισμὸς τῆς θείας Εὐχαριστίας ἦτο τὸ «μάννα». Μετὰ τὴν θαυμασίαν

ἐκείνην τροφήν τοῦ Οὐρανοῦ ἐτρέφοντο οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τὴν ἔρημον ἐπὶ σαράντα χρόνια. Τὸ ἀληθινὸν ὅμως «μάννα» εἶναι ὁ Χριστός, «ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς», ὁ ὁποῖος προσφέρεται διὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς τροφή, διὰ νὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ εἰς τὴν πορείαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς μας, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος (Ἰω. στ' 49). Χωρὶς τὸ μάννα ἦτο ἀδύνατον οἱ Ἰσραηλῖται νὰ ζήσουν χρόνια εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ χωρὶς τὸν «ἄρτον τῆς ζωῆς», τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, εἶναι ἀδύνατον ὁ Χριστιανὸς νὰ ζήσῃ ἀνωτέραν, πνευματικὴν ζωὴν μέσα εἰς τὴν αὐχμηρὰν πνευματικὴν ἔρημον τοῦ κόσμου.

Καὶ μίαν ἄλλην συγκινητικὴν προεικόνισιν εὐρίσκομεν εἰς τὸν προφήτην Ἠσαΐαν. Εἶναι ἓνα ἀποκαλυπτικὸν ὄραμα, τὸ ὁποῖον προτυπώνει τὴν σπουδαιότητα τοῦ μυστηρίου. Μέσα εἰς τὸν Ναὸν βλέπει ἐκστατικὸς ὁ προφήτης ἓνα Σεραφεῖμ, τὸ ὁποῖον παίρνει ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον ἓνα ἀναμμένον ἄνθρακα, τὸν βάζει στὸ στόμα του καὶ τοῦ λέγει: «ἰδοὺ ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ» (Ἠσαΐου στ' 7). Τί ἄλλο ἦτο ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος ἄνθραξ παρὰ ἓνα θαυμάσιον σύμβολον τῆς θείας Εὐχαριστίας,

ἡ ὁποία σάν φωτιά κατακαίει τὰς ἁμαρτίας μας; Ἄλλωστε τὰ ἴδια ἐκεῖνα λόγια τοῦ ἀγγέλου ἐπαναλαμβάνει ὁ ἱερεὺς, κάθε φοράν ποὺ κοινωνεῖ.

Μὲ τοὺς θαυμαστοὺς αὐτοὺς τρόπους προεικόνιζεν ἡ θεία Σοφία, χίλια καὶ δύο χιλιάδες χρόνια πρίν, τὴν θαυμαστὴν τροφήν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶναι πράγματι τροφή, πολὺ σπουδαιότερα ἀπὸ τὸ μάννα τῶν Ἑβραίων, ἄνθραξ ποὺ καταφλέγει τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀξίως προσερχομένων, ἄμνός ἐξιλαστήριος καὶ εὐχαριστήριος, ποὺ μᾶς ἐνώνει μὲ τὸν Θεόν.

ΤΟ ΕΦΟΔΙΟΝ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Στὰς 11 Φεβρουαρίου τοῦ 304 μ. Χ. ἐδικάζοντο εἰς τὴν Καρχηδόνα μερικοὶ Χριστιανοί, διότι εἶχαν κάμει τὸ «ἐγκλημα» νὰ παρακολουθήσουν τὴν λειτουργίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπηγορεύετο ρητῶς ἀπὸ τὸ διάταγμα τοῦ θεομάχου αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ. Εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς περιφήμου

αὐτῆς δίκης διαβάζομεν συγκινητικὰς λεπτομερείας. Ἀλλὰ τὸ συγκινητικώτερον εἶναι, ὅταν ὁ Ἀνθύπατος Ἀνουλῖνος ἐρωτᾷ τοὺς ὑποψηφίους μάρτυρας:

—Ἐλάβετε μέρος εἰς τὰς συνάξεις τῶν Χριστιανῶν;

Καὶ οἱ μάρτυρες ἀπαντοῦν:

—Εἴμεθα Χριστιανοί!

Ὁ Ἀνθύπατος ὀργίζεται καὶ τοὺς ξαναρωτᾷ:

—Δὲν σᾶς ἐρωτῶ, ἐὰν εἰσθε Χριστιανοί, ἀλλὰ ἐὰν ἐλάβετε μέρος εἰς τὰς συνάξεις τῶν Χριστιανῶν.

Καὶ οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸ ἴδιο ἀκατάβλητον θάρρος ὁμολογοῦν:

—Εἴμεθα Χριστιανοὶ καὶ ἐπομένως ἐλάβαμε μέρος εἰς τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων τοῦ Κυρίου!... Δὲν μπορούμε νὰ ζήσωμε χωρὶς νὰ τελοῦμεν τὸ θεῖον δεῖπνον.

Μετὰ τὰς θαρραλέας αὐτὰς ἀπαντήσεις προσθέτει ὁ ἀφηγητὴς τοῦ μαρτυρίου: «Ὡς-
ἐὰν νὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ Χριστιανός, χωρὶς νὰ συμμετέχῃ εἰς τὰς εὐχαριστιακὰς συνάξεις ἢ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὰς συνάξεις αὐτὰς χωρὶς νὰ εἶναι Χριστιανός. Τὸ ἀγνοεῖ λοιπὸν αὐτὸ ὁ Σατανᾶς;»

Ἡ στιχομυθία αὕτη τῶν γενναίων ὁμολογητῶν ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι

φανερώνει τὸ μυστικὸν μιᾶς ἐποχῆς. Τὸ ἀκατανίκητον ὄπλον τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἡρώων τῆς πίστεως. Ἡ θεία Εὐχαριστία ἦτο τὸ κέντρον καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Ἦτο ἡ θεία τροφή των· τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν ποὺ ἤθελαν μὲ κάθε τρόπον συχνὰ νὰ ἀπολαμβάνουν. Ἐξοῦσαν μὲ τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κάμουν χωρὶς αὐτήν. Τὸν πόθον αὐτὸν διὰ τὸ μυστήριον τὸν διαβάζομεν ὅχι μόνον εἰς τὰς πράξεις τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὑγροὺς τοίχους τῶν κατακομβῶν καὶ ἐπάνω εἰς τὶς ἄψυχες πέτρες ἀκόμη. Γεμᾶτοι εἶναι οἱ ἱεροὶ ἐκεῖνοι ὑπόγειοι τόποι ἀπὸ τὰ ἀλληγορικὰ σύμβολα τῆς οὐρανίου τροφῆς. Ἐδῶ εἰκονίζεται ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή, ποὺ ἀποστάζει τὸν σωτήριον οἶνον, ἐκεῖ ἡ διψασμένη ἔλαφος ποὺ τρέχει «ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων». Εἰς ἄλλην ἀρχαιοτάτην τοιχογραφίαν τῆς Ρώμης, εἰς τὴν κρύπττην τῆς Λουκίνης, παριστάνονται ἰχθεῖς καὶ κάνιστρα μὲ ἄρτους διὰ τὴν θείαν μετάληψιν. Παντοῦ εἰκονίζεται ὁ βαθὺς πόθος διὰ τὸ οὐράνιον μάννα.

«Σπουδάζετε πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν Θεοῦ»! εἶχεν εἶπει ὁ ἀποστολικὸς πατὴρ Ἰγνατίος ὁ Θεοφόρος πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, ὅταν ἐβάδιζε πρὸς τὸ μαρτύριον.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν παρακαταθήκην, ποὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος πατήρ, τὴν ἐκρατοῦσαν πιστὰ οἱ ἀρχαῖοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου. Ὅχι μόνον κατὰ τὰς Κυριακάς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς καθημερινάς, ἔτρεχαν διψασμένα τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν μὲ θεῖαν λαχτάραν εἰς τὰ στήθη, διὰ νὰ μετάσχουν τοῦ ποτηρίου τῆς Ζωῆς. Ἐπλησίαζαν εἰς τὴν πηγὴν τῆς Ζωῆς, διὰ νὰ γευθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν «ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος» καὶ διὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸν Παντοδύναμον. Ἐπαιρναν τὸ ἐφόδιον, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα των. Ἀλησμόνητοι ἦσαν ἐκεῖναι αἱ συνάξεις, ὅταν ἐμαζεύοντο εἰς τὰς κατακόμβας ἢ εἰς κάποιο σπῖτι χριστιανικὸν ἢ εἰς μίαν ἐξοχήν. Δὲν εἶχεν ἀκόμη φέξει ἡ ἡμέρα. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀπολαύσουν τὸν ἥλιον τῆς χαρᾶς των, ἐπρόκειτο νὰ κάμουν τὸ Πάσχα τὸ καθημερινόν.

Ἰδιαιτέρως συγκινητικὴ ἦτο ἡ μεταφορὰ τῆς θείας Κοινωνίας εἰς τοὺς φυλακισμένους διὰ τὴν πίστιν Χριστιανούς. Ἦτο τὸ τελευταῖον των δεῖπνον. Τὴν ἐπομένην ἐπρόκειτο νὰ ἀγωνισθοῦν τὴν τελευταίαν πάλην. Πόσον ἄφραστος ἦτο ἡ χαρὰ των, ὅταν μέσα εἰς τὴν κατασκότεινη φυλακὴν οἱ δέσμιοι ὁμολογηταὶ ἐδέχοντο τὸν οὐράνιον Νυμφίον.

Ἦσαν ἔμεναν νηστικοί. Ἦσαν κατεδικάζοντο εἰς δίψαν. Δὲν ὑπελόγιζαν οἱ μελλοθάνατοι Χριστιανοὶ αὐτὴν τὴν στέρησιν. Δὲν ἤμποροῦσαν ὅμως νὰ στερηθοῦν τὴν θεῖαν Κοινωνίαν. Τὴν ἐπερίμεναν, τὴν ἐλαχταροῦσαν. Ἐσκιρτοῦσεν ἡ ψυχὴ των ὅταν τὴν ἔπαιρναν. Τόπος ἀγαλλιάσεως ἐγένετο τότε τὸ δεσμωτήριον. Ἦσαν ὁρμήσουν τῶρα οἱ πάνθηρες καὶ αἱ τίγρεις τοῦ ἀμφιθεάτρου! Ἡ ψυχὴ των ἔχει τραφῇ μὲ τὸν ἄρτον τῶν δυνατῶν. Ἀκόμη καὶ ὁ μικρὸς Ταρσίζιος, ποὺ μετέφερε τὰ τίμια δῶρα εἰς τοὺς δεσμίους μάρτυρας, δὲν ἐκλονίσθη καὶ δὲν ἐπτοήθη ἔμπρὸς εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν εἰδωλολατρῶν. Εἰς τὴν ἀγκάλην του ἐκρατοῦσε τὸν Παντοδύναμον. Τί εἶχε νὰ φοβηθῇ;

Ἀπὸ τὸν νεαρώτατον ΤαρσίZION μέχρι τὸν δέσμιον μάρτυρα Λουκιανόν, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὴν τελευταίαν του λειτουργίαν ἐπὶ τοῦ στήθους του εἰς τὴν φυλακὴν, ὁ ἴδιος ἱερὸς πόθος πρὸς τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν ἐνώνει ὅλους τοὺς πιστοὺς καὶ χαλυβδώνει τὴν πίστιν των καὶ φλογίζει τὸν ἐνθουσιασμόν των. Ἔτσι καὶ ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, καταδικασμένος νὰ ριφθῇ εἰς τὰ θηρία, δὲν δειλιᾷ ἔμπρὸς εἰς τὸ μαρτύριον, δὲν ζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν του, οὔτε τίποτε ἄλλο. Ποθεῖ μόνον τὸν Χριστὸν καὶ τὸν

ἄρτον του. «Ἐκεῖνον ποθῶ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα. Σῶμα Χριστοῦ θέλω». Καὶ μετὸν πόθον αὐτὸν καὶ μετὸ ὄπλον αὐτὸ ἀναδεικνύεται ὁ ὑπέρλαμπρος νικητής, ὁ ἀκαταμάχητος στρατιώτης τῆς πίστεως.

Αὐτὴν τὴν ἀνυπολόγιστον δύναμιν, ποὺ ἔδιδε εἰς τοὺς ὑποψηφίους μάρτυρας ὁ Ἅρτος τῆς Ζωῆς, τὴν βεβαιώνει εἰς μίαν ὠραιότητα ἐπιστολὴν του καὶ ὁ ἱερομάρτυς τῆς Καρχηδόνας, ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Κυπριανός:

«Ἐκείνους ποὺ παρορμῶμεν καὶ προτρέπομεν εἰς μάχην, ἃς μὴ τοὺς ἀφίνωμεν ἀόπλους καὶ γυμνοὺς, ἀλλὰ μετὴν σκέπην τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἃς τοὺς σκεπάζωμεν· καὶ ἐκείνους ποὺ θέλομεν νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς κατὰ τοῦ ἐναντίου, ἃς ὀπλίζωμεν μετὴν σκέπην τοῦ χορτασμοῦ τοῦ Κυρίου· διότι πρὸς τοῦτο γίνεται ἡ Εὐχαριστία, διὰ νὰ δύναται νὰ φυλάττῃ τοὺς μεταλαμβάνοντας. Διότι πῶς διδάσκομεν ἢ προκαλοῦμεν ἐκείνους νὰ χύνουν τὸ αἷμα των μετὴν ὁμολογίαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὅταν ἄρνούμεθα εἰς αὐτούς, ποὺ μέλλουν νὰ ἐκστρατεύσουν, τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ; ἢ πῶς τοὺς προετοιμάζομεν εἰς τὸ ποτήριον τοῦ μαρτυρίου, ἐὰν πρῶτον δὲν τοὺς δεχώμεθα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς κοινωνίαν τοῦ Ποτηρίου τοῦ Κυρίου;» (Ἐπιστολὴ LVII, κεφ. 2).

Αὐτὸν τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὸν σκεπασμὸν καὶ τὸν χορτασμὸν ἐχάριζε εἰς τοὺς γενναίους στρατιώτας τῆς ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ζωῆς. Μὲ αὐτὴν τὴν «μαρτυροπλάστρα τροφή», ὅπως τὴν εἶπε ὁ ποιητής, τοὺς ἐγιγάντωνε διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τοῦ μαρτυρίου. Καὶ διὰ τοῦτο ἐθριάμβευσεν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, διότι μέσα εἰς τὰς φλέβας τῶν τέκνων τῆς ἔρρεε τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Θ Υ Σ Ι Α

Ἡ θεία Λειτουργία εἶναι θυσία, ἐσημειώσαμεν παραπάνω. Θυσία εὐγενεστάτη, πνευματικωτάτη, θεοπρεπής, ὅπως τὴν χαρακτηρίζει ὁ αἰμνηστος Σεραφεῖμ Παπακώστας εἰς τὸ «Ἐγκόλπιον τῆς θείας Λειτουργίας». Μὲ ἄλλα λόγια εἶναι ἡ μόνη θυσία, ποὺ ἀρμόζει εἰς τὸν ἄπειρον Θεόν. Ἡ μόνη θυσία, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἡμπορεῖ νὰ προσφέρῃ τὴν πλέον ἀρεστὴν λατρείαν εἰς τὸν Δημιουργόν.

Τί σημαίνουν ὅμως αὐτὰ τὰ πράγματα;

Τί νόημα ἔχουν διὰ τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς;

Κάθε Χριστιανὸς αἰσθάνεται βαθειὰ τὴν ἀνάγκην νὰ λατρεύσῃ τὸν Πλάστην του, νὰ δοξάσῃ τὴν ἄπειρον μεγαλειότητά του, νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν ἀνεξιχνίαστον ἀγάπην του, νὰ τοῦ προσφέρῃ θυσίαν αἰνέσεως καὶ εὐχαριστίας. Ἄλλ' ἐπίσης αἰσθάνεται βαθυτάτην καὶ ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ λάβῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν του· νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς· νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν προσέβαλε μὲ τὰ παραπτώματά του. Ταυτοχρόνως ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του τὴν θεῖαν βοήθειαν, μὲ τὴν ὅποιαν καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνορθωθῇ ἀπὸ τὴν θανατηφόρον πτῶσιν τῆς ἁμαρτίας, νὰ βαδίσῃ τὸν δρόμον τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ σωτηρίας, νὰ εὕρῃ ὅσα ἡ διπλῇ φύσις μας—ἡ διατήρησις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ψυχῆς μας—ἀπαιτεῖ.

Πόσον βαθειὰ εἶναι ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἐπιθυμία αὕτῃ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ἀνέκαθεν προσέφερεν ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸ θεῖον. Ἄλλὰ καμμία θυσία δὲν ἦτο ἀξία τοῦ παναγίου Θεοῦ καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε αἱ εἰδωλολατρικαί, οὔτε καὶ ἐκεῖναι ποὺ προσέφεραν

οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. «Ἀδύνατον αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας» (Ἑβρ. ι' 4). Ποῦ λοιπὸν ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος θὰ εὕρισκε τὴν θυσίαν, τὴν ἀξίαν καὶ ἀνάλογον, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον; Ἐδῶ τώρα φανερώνεται τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἐχρηαζόμεθα ἀπολύτως, διὰ νὰ τὸ προσφέρωμεν, ἀλλ' ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ τὸ ἀποκτήσωμεν, μᾶς τὸ ἔδωκεν ἡ ἀνέκφραστος ἀγάπη τοῦ Πανοικτίρμονος, διὰ νὰ τοῦ τὸ προσφέρωμεν καὶ νὰ λάβωμεν τοιοῦτο-τρόπως τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν σωτηρίαν. Μᾶς ἔστειλε τὸν μονογενῆ Υἱόν του, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ὡς ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν καὶ προσέφερεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἐκ μέρους ἡμῶν καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος ἰδικός μας.

Τὴν ὑπέροχον ἐκείνην καὶ μοναδικὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ συνεχίζει ἡ Ἐκκλησία μας μετὰ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού γίνεται κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν. Αὕτῃ εἶναι ἡ «λειτουργικὴ θυσία», ὅπως χαρακτηρίζεται εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Χερουβικοῦ. Τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα λόγια «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρωμεν», τὰ ὅποια ἀκούομεν εἰς κάθε λειτουργίαν κατὰ τὴν ὥραν τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου, τὰ λόγια

αὐτὰ φανερώνουν τί εἶναι ἡ θεία Λειτουργία. Ἀπευθυνόμενος ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα εἶναι σὰν νὰ λέγῃ: Οὐτε ἡμεῖς ἔχομεν, οὔτε ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον ὅλον θυσία ἀξία τῆς μεγαλειότητός σου, τῆς ἀγάπης σου, τῆς δικαιοσύνης σου. Ἀλλὰ Σὺ μᾶς ἔδωκες τὴν μόνην κατάλληλον θυσίαν. Μᾶς ἔδωκες τὸν Υἱόν σου, ὁ ὅποιος εἶναι τὸ μόνον ἄξιον τῆς μεγαλειότητός σου πρόσωπον, ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος καὶ ἱκανὸς νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς μὲ τὰς ἀμαρτίας μας ἔχομεν προσβάλει. Μᾶς ἔδωκες τὸν Χριστόν, ὁ ὅποιος προσεφέρθη θυσία δι' ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ὁ ὅποιος ὡς συνέχειαν τῆς θυσίας του ἐκείνης μᾶς ἀφῆκε τὴν θυσίαν αὐτὴν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν θυσίαν, τὴν ὁποίαν Σὺ μᾶς ἐχάρισες, ἡμεῖς Σοῦ προσφέρομεν.

Ἐδῶ εὐρίσκεται τὸ ἄπειρον μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἠρκέσθη μίαν φοράν νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν του, ἀλλὰ καταδέχεται συνεχῶς καὶ ἀκαταπαύστως νὰ τὴν ἐπαναλαμβάνῃ. Αὕτὴ εἶναι ἡ μεγάλη μαρτυρία τῆς ἀγαθότητός του, ἡ ἄβυσσος τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῶν οἰκτιρμῶν του.

Κάθε φοράν λοιπὸν ποὺ προσεγγίζομεν «ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου»,

πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι δὲν γίνεται ἐδῶ μία ἀπλῆ ἀνάμνησις, μία συμβολικὴ ἀναπαράστασις, οὔτε μία ἱστορικὴ ἀναπόλησις ἐνὸς παλαιοῦ γεγονότος. Τελεῖται ἀληθινὴ θυσία, ζωντανὴ ἀναπαράστασις—μὲ τὴν πλέον ἰσχυρὰν ἔννοιαν τῆς λέξεως—τῆς θυσίας τοῦ Γολγοθᾶ. Δὲν εἶναι ἓνας ἀπλοῦς τύπος, ἀλλὰ μία ἀναίμακτος ἐπανάληψις τῆς θυσίας ἐκείνης. Διὰ τοῦτο ἀκούομεν κάθε φορὰν τὰ θεῖα λόγια: «Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου... τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου».

Κάθε Λειτουργία εἶναι μία διακήρυξις τοῦ λυτρωτικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως τονίζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. «Ὅσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε...» (Α' Κορινθ. ια' 26). Πόσον τὸ ἡσθάνοντο αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοί! Εἰς κάθε Λειτουργίαν ξαναζοῦσαν τὴν θυσίαν τοῦ σταυροῦ. Πόσον τὸ λησμονοῦμεν ἡμεῖς σήμερον! Καὶ ὅμως ἡ Λειτουργία καὶ ἡ θεία Εὐχαριστία πρέπει νὰ ξαναγίνη τὸ κέντρον τῆς ζωῆς μας καὶ τῆς θρησκείας μας.

«Ἡ Κοινωνία δὲν ἔμπορεῖ νὰ σταθῇ παρὰ μόνον, ὅταν στηρίζεται εἰς τὸ θυσιαστήριον», γράφει ἐπιγραμματικὰ εἰς τὸν πρόλογον τῶν «Ἀπάντων» τοῦ ὁ Cha-

teaubriand. Διὰ τοῦτο εἰς κάθε ἀναίμακτον ἱεουργίαν πρέπει νὰ ἀναβαίνωμεν εἰς τὸ ὑπερῶον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ εἰς τὸν «Κρανίου τόπον». Εἶναι τὸ «καινὸν Πάσχα» τῆς ἐξόδου μας ἀπὸ τὴν δουλείαν, τῆς ἐξαγορᾶς καὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ νέου Ἰσραὴλ τῆς χάριτος.

Ο Π Ω Σ Κ Α Ι Τ Ο Τ Ε

Κατὰ τὴν ἱερωτάτην στιγμήν τῆς θείας Λειτουργίας, ὁπότε πρόκειται νὰ γίνη ἡ μετουσίωσις τῶν θείων δώρων, ὁ λειτουργὸς λέγει τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνη φράσιν: «Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς (δηλ. «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν») καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγεννημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου ἀναστάσεως.... τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν...». Τὰ λόγια αὐτὰ φανερόνουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἱερέων της προσφέρει πράγματι τὴν στιγμήν ἐκείνην τὴν θυσίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἐπαναλαμβάνει καὶ διαιωνίζει τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ. Ἔτσι κάθε φορὰν ποὺ ἡ πιστεύουσα ἀνθρωπότης

προσφέρει τὴν θυσίαν αὐτήν, κάμνει τὸ λαμπρότερον ἔργον πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου. Παρέχει εἰς τοὺς πιστοὺς λάτρεις τὴν δυνατότητα νὰ ἡμποροῦν μὲ τὴν σειρὰν των νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν διὰ τῆς κατ' ἐξοχὴν εὐαρέστου θυσίας, τῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὴν τὴν μεγάλην ἀλήθειαν δὲν παύουν νὰ τονίζουν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὅλοι οἱ μεγάλοι καὶ θεοφόροι Πατέρες τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας μας. Ἔτσι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ ἱερομάρτυς Κυπριανὸς διακηρύττει: «Ὅπως ἡ θυσία τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ἔτσι καὶ αὐτὴ εἶναι σωτηριώδης θυσία, διότι ὅπως κατὰ τὸν Μυστικὸν Δείπνον ὁ Κύριος προσέφερε τὸ ἀληθὲς σῶμα του καὶ αἷμα του, τὰ ὁποῖα ἐσθῆκωσαν τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ἔτσι καὶ εἰς τὸ ποτήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ποὺ προσφέρομεν ἡμεῖς, ἡ χριστιανικὴ κοινωνία εὐρίσκεται ἐνωμένη μὲ τὸν Χριστόν» (Ἐπιστ. LXXIII, 13).

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ φλογερὸς αὐτὸς κῆρυξ τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἰς κάθε σχεδὸν ὁμιλίαν του ἐξυμνεῖ τὸ μεγάλο αὐτὸ μυστήριον. «Μὲ αὐτὸ τὸ σῶμα, λέγει, τὸ ὁποῖον οἱ Ἀγγελοι φρίττουν ὅταν τὸ βλέπουν καὶ δὲν τολμοῦν

νὰ τὸ ἀντικρύσουν κατὰ πρόσωπον χωρὶς φόβον, διὰ τὴν ἀστραπηβόλον ἀκτινοβολίαν του, μὲ αὐτὸ ἡμεῖς τρεφόμεθα» (Εἰς τὴν Α' Κορινθ. Ὁμιλία α' 4).

Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων τονίζει χαρακτηριστικώτατα: «Χριστὸν ἐσφαγμένον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων προσφέρομεν» (Κατηχ. μυστ. 23, 10).

Τέσσαρας αἰῶνας ἀργότερα ἓνας ἄλλος Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ποὺ ἔγραψεν ἐρμηνείαν τῆς θείας Λειτουργίας, ὁ Γερμανὸς Α', γράφει: «Λοιπὸν ἡξεύρετε ὅλοι οἱ ἱερεῖς, οἱ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἱεουργοῦντες, ὅτι τὰ ζωηρὰ πάθη καταγγέλλομεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ ὀλίγον παρακάτω προσθέτει ὅτι «τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μυσταγωγία ἐστὶ τὰ τελούμενα». Ἐρμηνεύει δὲ ὅτι ἡ τελεσιουργία τοῦ μυστηρίου ἀναπαριστᾷ τὰ ὅσα ἔγιναν εἰς τὸ ἀνώγειον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, καθὼς καὶ τὴν ἐπὶ σταυροῦ ὕψωσιν, ἐν τέλει δὲ τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν.

Καὶ ἀργότερα, ὁ ἐμπνευσμένος ἱεράρχης τῆς Θεσσαλονίκης Νικόλαος Καβάσιλας, βαθὺς μελετητὴς τῆς θείας Λειτουργίας, γράφει τὰ ἑξῆς ἀξιοπρόσεκτα, ποὺ εἶναι ἐκχέλισμα

τῆς βαθυτάτης του πίστεως πρὸς τὸ ὑπέροχον μυστήριον, διὰ νὰ τονίσῃ ὅτι ὁ ἄρτος τῆς θείας Εὐχαριστίας δὲν εἶναι τύπος ἢ εἰκὼν ἢ ἀντίγραφον ἢ ἀναμνηστικὸν δῶρον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Δεσπότη τοῦ σφαγιασθέν χάριν ἡμῶν.

«Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Κυριακοῦ σώματος οὐκ ἔστι τύπος, οὐδὲ δῶρον, εἰκόνα φέρων τοῦ ἀληθινοῦ δώρου, οὐδὲ γραφὴν τινα κομίζων ἐν ἑαυτῷ τῶν σωτηρίων παθῶν ὥσπερ ἐν πίνακι, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀληθινὸν δῶρον· αὐτὸ τοῦ Δεσπότη τοῦ πανάγιον σῶμα, τὸ πάντα ἀληθῶς ἐκεῖνα δεξάμενον τὰ ὀνείδη, τὰς ὑβρεῖς, τοὺς μώλωπας, τὸ σταυρωθέν, τὸ σφαγέν, τὸ μαρτυρῆσαν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τὸ ραπισθέν, τὸ αἰκισθέν, τὸ ἐμπτυσμάτων ἀνασχόμενον, τὸ χολῆς γευσάμενον. Ὅμοίως καὶ ὁ οἶνος, αὐτὸ τὸ αἷμα τὸ ἐκπηδῆσαν σφαττομένου τοῦ σώματος, τοῦτο τὸ σῶμα, τοῦτο τὸ αἷμα τὸ συστάν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, τὸ γεννηθὲν ἀπὸ τῆς ἁγίας Παρθένου, τὸ ταφέν καὶ ἀναστάν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, τὸ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς».

Λοιπόν, ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, ἅς μὴ λησμονοῦμεν εἰς ποῖον μέγα μυστήριον προσεγγίζομεν, κάθε φορὰν ποὺ συμμετέχομεν

εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν μυσταγωγίαν. Ἐὰς μὴ λησμονοῦμεν, ὅτι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατέρχεται, ἄγγελοι παρεδρεύουν μαζῇ μὲ τοὺς ἱερεῖς, ἐνῶ ἱλαστήριον θῦμα γίνεται αὐτὸς ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ Σωτὴρ μας. Ἐὰς παρακολουθῇ, λοιπόν, μὲ δέος ὁ νοῦς μας, καὶ ὅς φλέγεται ἀπὸ ἀγάπην ἡ καρδιά μας ἔμπρὸς εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν καὶ θαυμαστὴν θυσίαν, ποὺ μᾶς μεταφέρει εἰς τὸν Γολγοθᾶν καὶ εἰς τὸ ὑπερῶον τῶν Ἱεροσολύμων.

«Ε Ν Χ Ρ Ι Σ Τ Ω»

Ὁ Χριστός, ὡς αἰώνιος Ἀρχιερεὺς καὶ μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, συνεχίζει νὰ προσφέρῃ εἰς κάθε Λειτουργίαν τὴν εὐάρεστον θυσίαν τοῦ ἑαυτοῦ του. Οἱ ἱερεῖς; Αὐτοὶ εἶναι τὰ ὄργανά του. Ἐκεῖνος εἶναι «ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος», ὅπως λέγομεν εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Χερουβικοῦ. Ἐκεῖνος, ὁ «χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας», προσφέρει πάντοτε τὴν θείαν Λειτουργίαν, ὅπως βλέπομεν εἰς τὰς ἀρχαίας

τοιχογραφίας τῶν βυζαντινῶν ναῶν. Δι' Αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς προσφέρομεν κάθε ἀναφοράν. Δὲν ὑπάρχει εὐχή τῆς Λειτουργίας, ποὺ νὰ μὴ καταλήγῃ εἰς Αὐτόν, καὶ νὰ μὴ ζητῇ τὴν μεσιτείαν του. Τὰ πάντα γίνονται ἐδῶ «ἐν Χριστῷ»· «Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ...»· «Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ», αὐτὴ εἶναι ἡ κατάληξις τῶν περισσοτέρων εὐχῶν.

Τί σημαίνει ὁμως αὐτὸ τὸ «ἐν Χριστῷ» εἰς τὴν Λειτουργίαν; Σημαίνει ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ ὡς μοναδικοῦ μεσίτου «ἔχομεν τὴν προσαγωγήν... πρὸς τὸν Πατέρα» (Ἐφεσ. β' 18). «Ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν δι' αὐτοῦ» (Ρωμ. ε' 10), «οἱ μακράν, ἐγγὺς ἐγενήθημεν» (Ἐφ. β' 13).

Διὰ τοῦτο ἐγκαθίδρυσε τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, διὰ νὰ μένῃ πάντοτε μαζὶ μᾶς, ὅχι μόνον μὲ τὴν ἀλήθειάν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ σῶμα του, καὶ ὅχι ἀπλῶς μὲ τὸ σῶμα του, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸ σῶμα του τὸ σταυρωθὲν ὑπὲρ ὑμῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. Τὸ οὐσιῶδες εἰς αὐτὴν εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς νέας διαθήκης καὶ συμφωνίας, ὁ ὁποῖος μᾶς προσάγει πρὸς τὸν Πατέ-

ρα ὡς ἀδελφούς του. Λειτουργία εἶναι εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ἢ ἔνωσις τοῦ ἀνθρώπου με τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ. Εἰς κάθε γραμμὴν της συναντῶμεν αὐτὸ τὸ βασικὸν νόημα. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν προϋπόθεσιν ξεκινᾷ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀποβλέπει.

Ἄς προσερχώμεθα λοιπὸν πρὸς Αὐτὸν «μετὰ παρρησίας», ἐφ' ὅσον εἶναι «ἐλεήμων καὶ πιστὸς Ἀρχιερεύς» (Ἑβρ. β' 17). «Ἐχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἀγίων ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ... προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας...» (Ἑβρ. ι' 19-22). «Οὐ γὰρ ἔχομεν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθεῖν ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν» (Ἑβρ. δ' 15), τονίζει κατ' ἐπανάληψιν ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος. Ἄς τοῦ προσφέρωμεν διὰ τοῦ μυστηρίου ὄχι μόνον τὰς δεήσεις καὶ τὰς εὐχαριστίας μας, ἀλλὰ ὅλην τὴν σκέψιν μας, τὴν θέλησίν μας, τὴν καρδίαν μας, αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν μας.

«Α Ρ Τ Ο Σ Ζ Ω Η Σ»

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἦτο εἰς τὴν γῆν μας, ἐπανειλημμένως ὠμίλησε διὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Πολὺ πρὶν παραδώσῃ τὸ μέγα μυστήριον κατὰ

τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τὸ εἶχεν ὑποδηλώσει μὲ θαύματα καὶ παραβολὰς. Καὶ ἐν πρώτοις μὲ δύο ἐξαιρετικὰς παραβολὰς προητοίμασε τὸν κόσμον, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὴν μυστικὴν αὐτὴν τροφήν, ποὺ θὰ τοὺς ἔδιδε. Ποῖον ἄλλο εἶναι τὸ βαθύτερον νόημα τῆς παραβολῆς τοῦ μεγάλου δείπνου, καθὼς καὶ τῆς παραβολῆς τῆς ἀμπέλου, παρὰ ὅτι ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς καλεῖ εἰς δείπνον τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς παρέχει ἀθάνατον τροφήν;

Ἰδιαιτέραν ὅμως σημασίαν ἔχει ἡ διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν ἐπαύριον τοῦ μεγάλου θαύματος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων καὶ ἡ ὁποία περιέχεται εἰς τὸ στ' κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην οἱ Ἰουδαῖοι ἠρώτησαν τὸν Χριστόν:

— Ποῖον θαῦμα ἐνεργεῖς, τὸ ὁποῖον νὰ δείχνῃ τὴν ἀποστολήν σου, ὥστε νὰ ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν εἰς σέ; Οἱ πατέρες μας ἔφαγαν τὸ μάννα εἰς τὴν ἔρημον, ὅπως εἶναι γραμμένον εἰς τοὺς ψαλμοὺς: Ἄρτον οὐράνιον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς νὰ φάγουν.

Ἀπαντῶν εἰς αὐτὰ ὁ Κύριος εὗρηκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ φανερώσῃ μίαν μεγάλην ἀλήθειαν.

— Ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σᾶς λέγω, ὅτι ὁ

Μωϋσῆς δὲν σᾶς ἔδωκε τὸν πραγματικὸν οὐράνιον ἄρτον. Διότι τὸ μάννα οὔτε ὁ ἀληθινὸς οὐράνιος ἄρτος ἦτο οὔτε ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν ἐδόθη εἰς τοὺς προγόνους σας. Ἄλλ' ἐδόθη ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐξακολουθεῖ νὰ σᾶς δίδῃ ἀνελλιπῶς τὸν ἀληθινὸν οὐράνιον ἄρτον. Διότι ὁ ἄρτος, ποὺ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν ὑλικὸν ἄρτον δίδεται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ εἶναι δι' αὐτὸ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄρτος τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτὸς ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ μεταδίδει ζωὴν ἀθάνατον εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ὑστερα ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ περὶ οὐρανίου ἄρτου, ποὺ τὰ παρεξήγησαν οἱ Ἰουδαῖοι, εἶπαν πρὸς αὐτόν:

—Κύριε, δὸς μας τὸν ἄρτον τοῦτον πάντοτε, ὅπως ἄλλοτε καθημερινῶς ἐδίδετο τὸ μάννα εἰς τοὺς πατέρας μας.

Τότε ὁ Ἰησοῦς τοὺς εἶπε τὰ ἀποκαλυπτικὰ ἐκεῖνα λόγια:

—Ἐγὼ εἰμαι ὁ ἄρτος ποὺ μεταδίδω διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἱματός μου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματός μου, ζωὴν πραγματικήν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μετανόιας καὶ τῆς πίστεως ἔρχεται πρὸς ἐμέ, δὲν θὰ πεινάσῃ πνευματικῶς, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος

πιστεύει εἰς ἐμέ, δὲν θὰ διψάσῃ πνευματικῶς οὐδέποτε.

Εἰς τὴν συνέχειαν ὁ Κύριος, ἀφοῦ εἶπεν ἄρκετὰ σχετικῶς μὲ τὴν θεϊκὴν ἀποστολὴν του, κατέληξεν ἀκόμη ἐμφαντικώτερα:

—'Εγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος, ποὺ μεταδίδει ζωὴν πραγματικὴν. Οἱ πατέρες σας ἔφαγαν τὸ μάννα εἰς τὴν ἔρημον καὶ μολονότι τοῦτο τοὺς ἐδόθη κατὰ τρόπον ὑπερφυσικόν, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἀσφαλίσῃ ἀπὸ τὸν σωματικὸν θάνατον, καὶ ἀπέθανον. Ἡ ἀληθὺς θεία καὶ οὐρανία τροφή, ποὺ πράγματι κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἶναι ὁ ἄρτος αὐτὸς ποὺ μεταδίδει τέτοιαν δύναμιν καὶ ζωὴν, ὥστε ἐὰν φάγῃ κανεὶς ἀπὸ αὐτόν, νὰ μὴ ἀποθάνῃ ποτέ. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος ποὺ ἔχω μέσα μου ζωὴν καὶ κατέβην ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ὅποιος φάγῃ ἀπὸ τὸν ἄρτον αὐτόν, θὰ ζήσῃ αἰωνίως. Σᾶς προσθέτω δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ θὰ δώσω, διὰ νὰ τὸν κοινωνοῦν καὶ τρέφωνται μὲ αὐτόν οἱ πιστοί, εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη μου φύσις, τὴν ὁποίαν ἐγὼ θὰ προσφέρω θυσίαν διὰ νὰ ζωοποιηθῇ ὅλος ὁ κόσμος.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἤρχισαν νὰ λογομαχοῦν μεταξύ των οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον:

—Πῶς ἡμπορεῖ αὐτὸς ἐδῶ νὰ μᾶς δώσῃ

νὰ φάγωμεν τὴν σάρκα του καὶ νὰ μένη
συγχρόνως ἄρτος ζωντανός;

Ἡ τελευταία αὐτὴ ἐρώτησις ἔδωσεν ἀφορ-
μὴν εἰς τὸν Κύριον νὰ ἀποκαλύψῃ μίαν
ἀκόμη σπουδαίαν ἀλήθειαν:

— Ἀληθῶς, ἀληθῶς σᾶς λέγω, ἐὰν δὲν
ἐμπιστευθῇτε τὴν σωτηρίαν σας εἰς τὴν θυ-
σίαν, ποὺ θὰ προσφέρω, καὶ ἐὰν μὲ τὴν ἐμπι-
στοσύνην αὐτὴν δὲν φάγετε διὰ τοῦ μυστη-
ρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας τὴν σάρκα τοῦ
Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν πῖετε τὸ αἷμα
του, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχετε μέσα σας
ζωὴν. Ὅποιος τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ
πίνει τὸ αἷμα μου καὶ διὰ τῆς θείας Εὐχαρι-
στίας γίνεται κοινωνὸς τῆς ζωῆς μου καὶ τῆς
θυσίας μου, ἔχει ἤδη ἀπὸ τώρα ζωὴν αἰώνιον
καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀναστήσω κατὰ τὴν ἐσχά-
την ἡμέραν τῆς κρίσεως. Θὰ ἔχῃ δὲ ζωὴν
αἰώνιον, διότι ἡ σὰρξ μου εἶναι ἡ ἀληθὴς
τροφή καὶ τὸ αἷμα μου εἶναι τὸ ἀληθὲς ποτόν,
ποὺ χορταίνουν αἰωνίως. Ἐκεῖνος ποὺ τρώ-
γει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου,
ἐνώνεται μαζὶ μου εἰς ἓνα σῶμα καὶ συνεπῶς
μένει μέσα μου καὶ ἐγὼ μένω εἰς τὸ ἐσωτε-
ρικόν του.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ σπουδαῖα εἶπεν ὁ
Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἡμέ-
ραν. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν διέλυσε κάθε

ἀπορίαν καὶ ἀντίρρησιν σχετικῶς μὲ τὸ μέγιστον αὐτὸ μυστήριον. Ἀπὸ τότε κάθε ἀληθινὸς Χριστιανὸς ποὺ μελετᾷ τὰ λόγια αὐτὰ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ λόγια τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, εἶναι ἀκραδάντως πεπεισμένος ὅτι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μᾶς προσφέρεται διὰ τῆς θείας Κοινωνίας εἶναι ἀληθινὴ θεία τροφή καὶ ποτόν. Καὶ ἡ κοινωνία αὕτη ἀφ' ἑνὸς μᾶς ἐνώνει μὲ τὸν Θεάνθρωπον Σωτῆρα μας, ἀφ' ἑτέρου μᾶς χαρίζει τὴν αἰώνιον ζωὴν. Μακάριος λοιπὸν ὁποῖος μετέχει εἰς αὐτὸ τὸ οὐράνιον δεῖπνον. Μέσα του σβήνεται ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα τῆς ψυχῆς ποὺ κατακαίει κάθε ἄνθρωπον, ὁ Χριστιανὸς γίνεται οὐρανοπολίτης, ἔχει τὴν ζωὴν, τὴν ἀληθινὴν καὶ οὐράνιον, καὶ ὅχι τὴν σαρκικὴν καὶ πρόσκαιρον. Ματαίως προσπαθοῦν καὶ ἀγωνίζονται οἱ ἄνθρωποι μὲ ἄλλα μέσα καὶ τρόπους νὰ χορτάσουν τὴν ψυχὴν των. Οἱ βαθεῖς πόθοι τῆς ψυχῆς θὰ μένουν ἀνικανοποίητοι μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ ὁ Χριστιανὸς θὰ προσέλθῃ μὲ πίστιν καὶ ἀγάπην νὰ γευθῇ τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς.

Α Λ Η Θ Ι Ν Η Τ Ρ Ο Φ Η

Είναι ἄραγε ἄρκετὸν νὰ πηγαίνωμεν τακτικὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ παρακολουθοῦμεν μὲ προσοχὴν τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου; Ἡ μήπως χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο; Ἡ λειτουργία δὲν εἶναι μόνον μία σπουδαία διδασκαλία, μία ωραία ψαλμωδία, ἓνα θεῖον δράμα, ποὺ τὸ παρακολουθοῦμεν ἀπλῶς. Εἶναι πρὸ πάντων δεῖπνον, εἰς τὸ ὁποῖον καλούμεθα νὰ λάβωμεν μέρος, νὰ γίνωμεν κοινωνοὶ καὶ συμμετοχοὶ. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται θεία Κοινωνία, διότι σκοπὸς εἶναι νὰ κοινωνήσωμεν οἱ πιστοὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ θυσιαζομένου λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν μας. Εἶναι λοιπὸν πραγματικὰ κοινωνία καὶ μετάληψις ἢ θεία λειτουργία, εἶναι συμμετοχὴ εἰς τὸ δεῖπνον τῆς μεγάλης θυσίας. Ἐὰν δὲν γίνῃ κοινωνὸς τῆς θυσίας αὐτῆς ὁ καθένας μας, τότε τί τὸν ὠφελεῖ αὐτή; Ὁ Κύριος, ὅπως εἶδαμεν, πολὺ σαφῶς τὸ εἶπεν ὅτι ἡ σὰρξ του «ἀληθῶς ἐστὶ βρῶσις» (Ἰω. στ' 53). Ἐτόνισεν ὁ ἴδιος ὅτι εἶναι «ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς». Καὶ ἐπανέλαβεν ἐντόνως «ὅτι ὁ τρώγων

τὴν σάρκα» του, αὐτὸς μόνον θὰ ἔχῃ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν. Διατί λοιπὸν λησμονοῦμεν συχνὰ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἀλήθειαν;

Ἀλλὰ καὶ ὁ μεγάλος Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ ἐπιμένει εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅταν παρέδωσεν εἰς τοὺς μαθητὰς τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον: «λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα...» (Α΄ Κορινθ. ια' 24).

Καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων, οἱ ἅγιοι διάδοχοί των, ποὺ ὀνομάζονται ἀποστολικοὶ Πατέρες, αὐτὴν τὴν μεγάλην παρακαταθήκην μετέδωσαν εἰς τοὺς Χριστιανούς: ὅτι ἡ θ. κοινωνία εἶναι ὄντως τροφή. Ἔτσι ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, ἐνῶ ἐβάδιζε πρὸς τὸ μαρτύριον, γράφει πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Σμύρνης: Νὰ συνέρχεσθε ὅλοι μαζῇ ἐν χάριτι μὲ μίαν πίστιν «ἐν ἄρτον κλῶντες, ὅς ἐστι φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ διὰ παντός» (Ἐφεσ. κεφ. 2). Πρὸς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Μαγνησίας λέγει ὅτι: ἡ κοινωνία των εἶναι «ἐνώσις σαρκὸς καὶ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ διὰ παντός ἡμᾶς ζῆν» (Μαγν. Α', 2).

Εἰς ἀρχαιότατον σύγγραμμα ποὺ ὀνομάζεται «Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων» διαβά-

ζομεν τὴν ἐξῆς εὐχὴν, ἡ ὁποία πιστοποιεῖ τὴν σταθερὰν πίστιν τῶν Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων, εἰς τὸ ὅτι ἡ θεία Κοινωνία εἶναι τροφή τοῦ Χριστιανοῦ: «Ἡμῖν ἐχαρίσω πνευματικὴν τροφήν καὶ ποτόν καὶ ζωὴν αἰώνιον διὰ τοῦ παιδός σου» (Διδ. κεφ. 1).

Τὴν ἰδίαν μεγάλην ἀλήθειαν διεκήρυξε ὁ διακεκριμένος ἀπολογητὴς Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς. Τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τονίζει εἰς τὴν ἀπολογία του πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς, εἶναι ἀληθινὴ τροφή. Δὲν τὰ λαμβάνομεν αὐτά, λέγει, ὡς κοινὸν ἄρτον οὔτε ὡς κοινὸν ποτόν, ἀλλ' ὅπως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἔλαβε σάρκα καὶ αἷμα διὰ λόγου Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ τροφή ἡ ὁποία διὰ τοῦ λόγου τῆς εὐχαριστιακῆς εὐχῆς μεταβάλλεται καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν τρέφεται τὸ σῶμα μας καὶ τὸ αἷμα μας, πιστεύομεν ὅτι εἶναι σὰρξ καὶ αἷμα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Ἰησοῦ.

Ἄς ἀκούσωμεν καὶ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου: «Οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα λαμβάνομεν, ἀλλ' ὄν τρόπον διὰ λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ σάρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔσχεν, οὕτω καὶ τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐ-

χαριστηθεῖσαν τροφήν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι» (Α΄ Ἀπολ. 66).

Ἄς ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλον ἓνα ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα τοῦ τρίτου αἰῶνος, τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα. Εἰς τὸ σύγγραμμά του «Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος;» παρουσιάζει τὸν Κύριον νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον: «Ἐγὼ σοῦ τροφεύς, ἄρτον ἐμαυτὸν διδούς, οὐ γευσάμενος οὐδεὶς ἔτι πείραν θανάτου λαμβάνει, καὶ πόμα καθ' ἡμέραν ἐνδιδούς ἄθανασίας».

Αὕτῃ ἡ μεγάλη πεποίθις ὅτι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀπαραίτητος τροφή τοῦ ἀνθρώπου, ἐνέπνευσεν ὅλους τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνας, αὕτῃ ἐδυνάμωσε τοὺς ἁγίους κάθε χώρας καὶ κάθε ἐποχῆς. Ἡ θεία Κοινωνία ἀπετέλεσε πάντοτε τὸ αἰώνιον καὶ μοναδικὸν φάρμακον καὶ ἐφόδιον τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, τὸν ἄρτον ποὺ στηρίζει. Διὰ τοῦτο καὶ κάθε ψυχὴ ποὺ τὸν δέχεται ἐπαναλαμβάνει τὰ λόγια ἑνὸς συγχρόνου ἁγίου: «Ὅπως εἶμαι βέβαιος ὅτι διαρκῶς ἀναπνέω τὸν ἀέρα, τόσον εἶμαι βέβαιος ὅτι τώρα λαμβάνω ἐντός μου, μαζὶ μὲ τὸν ἀέρα, αὐτὸν τὸν Κύριον μου Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν πνοήν μου, τὴν ζω-

ήν μου, τήν χαράν μου, τήν σωτηρίαν μου. Αὐτός εἶναι ἡ πνοή μου, πρὸ τοῦ ἀέρος, εἰς κάθε στιγμήν τῆς ζωῆς μου. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος μου, πρὸ οἰουδήτινος ἄλλου λόγου. Αὐτός εἶναι ἡ σκέψις μου, ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις μου, πρὸ πάσης ἄλλης ὑλικῆς εὐωδίας. Αὐτός εἶναι ἡ γλυκύτης μου, πρὸ πάσης ἄλλης ὑλικῆς γλυκύτητος. Αὐτός εἶναι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου, τὸ ἀσφαλές μου ἔδαφος καὶ καταφύγιον, τὸ ὁποῖον οὐδέν δύναται νὰ σαλεύσῃ» (Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης, «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ» σελ. 151).

Ἄς μὴ λησμονοῦμεν λοιπὸν ποτὲ ὅτι τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι ἀληθινὴ τροφή τῶν ψυχῶν μας: Περισσότερον ἀληθινὴ ἀπ' ὅτι εἶναι τὸ ψωμὶ τὸ καθημερινό. Αὐτός εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, ὁ γλυκύτατος καὶ θρεπτικώτατος ἄρτος τῆς ζωῆς.

«ΕΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ»

“Ἄς ἴδωμεν πῶς βλέπει τὴν εὐχαριστιακὴν θυσίαν ἓνας μέγας μελετητὴς τῆς καὶ ἑρμηνευτῆς τῆς, ἓνας ἅγιος μὲ φλογερὰν καρδίαν, ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν εἰδικὸν βιβλίον περὶ αὐτῆς τὸν ιδ’ αἰῶνα· «Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας».

Ἡ λειτουργία κατὰ τὸν Καβάσιλαν εἶναι μία εὐλαβικὴ ἀνάμνησις καὶ ἱερὰ ἀναπαράστασις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος μας. Καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν γίνεται; Διὰ νὰ μὴ ἀναλογιζώμεθα μόνον μὲ τὸν νοῦν—λέγει—ἀλλὰ καὶ νὰ βλέπωμεν τρόπον τινὰ τὴν μεγάλην πτωχείαν τοῦ Πλουσίου, τὴν ἔλευσιν τοῦ Παντοκράτορος, τοὺς ὄνειδισμοὺς τοῦ Εὐλογημένου, τὰ πάθη τοῦ Ἀπαθοῦς· τὸ πόσον ἐμισήθη καὶ τὸ πόσον ἠγάπησε· Τὸ πόσον μέγας ἦτο καὶ πόσον ἐταπεινώθη· μὲ τί παθήματα καὶ μὲ πόσῃ ἀγάπῃ ἐτοίμασεν ἐνώπιόν μας αὐτὴν ἐδῶ τὴν τράπεζαν. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι θαυμάσωμεν τὴν θαυμαστὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ ἐκπλαγῶμεν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν,

νὰ σεβασθῶμεν αὐτόν, ποὺ μὲ τέτοιον τρόπον μᾶς ἤλῃσε καὶ μᾶς ἔσωσε. Καὶ νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτόν τὰς ψυχὰς μας, νὰ πλησιάσωμεν εἰς Αὐτόν τὴν ζωὴν μας καὶ ν' ἀνάψωμεν τὰς καρδίας μας μὲ τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης του. Καὶ ἀφοῦ γίνωμεν τέτοιοι, θὰ πλησιάσωμεν εἰς τὸ πῦρ τῶν μυστηρίων μὲ ἀσφάλειαν καὶ οἰκειότητα. Πρὸς τοῦτο ὁμῶς δὲν ἄρκει νὰ γνωρίσωμεν θεωρητικῶς τὰ ζητήματα αὐτά. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν προσηλωμένα τὰ μάτια τῆς διανοίας ἐκεῖ καὶ νὰ βλέπωμεν τὰ μυστήρια αὐτά, προσπαθοῦντες νὰ ἐκδιώξωμεν κάθε ἄλλον λογισμόν, ἐὰν βεβαίως ἐνδιαφερώμεθα νὰ κάμωμεν τὴν ψυχὴν μας ἀξίαν διὰ τὸν ἁγιασμόν ἐκεῖνον.

Αὐτὸς εἶναι ὁ μεγάλος σκοπός, ὁ χριστοκεντρικὸς σκοπὸς τῆς λειτουργίας, κατὰ τὸν σοφὸν ἱεράρχην τῆς Θεσσαλονίκης. Παραπλευρῶς ὁμῶς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν ὁ Κύριος ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὴν θυσίαν του καὶ φανῶμεν ἄγνωμονες. Διότι εἶναι κάποια ἀμοιβὴ εἰς τοὺς εὐεργέτας τὸ νὰ ἐνθυμοῦνται οἱ εὐεργετημένοι καὶ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς εὐηργέτησαν. Καὶ διὰ τὴν ἀνάμνησιν αὐτὴν πολλὰ βοηθητικὰ μέσα ἐφεῦρον οἱ ἄνθρωποι· τοὺς τάφους, τοὺς ἀνδριάντας, τὰς ἀναμνηστικὰς

στήλας, τὰς ἑορτάς, τὰς πανηγύρεις, τοὺς ἁγῶνας. Ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἓνας εἶναι ὁ σκοπός: νὰ μὴ περιπέσουν εἰς τὸν βυθὸν τῆς λήθης οἱ ἄγαθοὶ καὶ γενναῖοι ἄνδρες. Ὅμοιον εἶναι καὶ αὐτὸ ποὺ παρήγγειλεν ὁ Σωτήρ. Ἄλλοι, λέγει, ἄλλα φάρμακα ζητοῦν κατὰ τῆς λησμοσύνης, διὰ νὰ ἐνθυμοῦνται τοὺς εὐεργέτας των, σεῖς δὲ νὰ κάμνετε αὐτὸ ποὺ ἔκαμα ἐγώ, διὰ νὰ ἐνθυμῆσθε ἐμὲ καὶ τὴν σταυρικὴν μου θυσίαν. Καὶ ὅπως αἱ πόλεις τῶν γενναίων ἀνδρῶν γράφουν εἰς τὰς ἀναμνηστικὰς στήλας τὰς νίκας, διὰ τῶν ὁποίων ἐσώθησαν, καὶ τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις των, ἔτσι ἐπάνω εἰς τὰ τίμια αὐτὰ δῶρα ἡμεῖς γράφομεν τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ μεγάλη νίκη κατὰ τοῦ πονηροῦ. Καὶ διὰ μὲν τῶν εἰκόνων αἱ πόλεις ἔχουν μόνον τὸ ὁμοίωμα τοῦ σώματος τῶν εὐεργετῶν· ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὴν προσφορὰν αὐτὴν δὲν ἔχομεν μόνον τὸ ὁμοίωμα τοῦ σώματος, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τὸν νικητὴν, αὐτὸ τὸ ἴδιον σῶμα τοῦ νικητοῦ. Αὐτὴ ἡ πράξις τῆς ἀναμνήσεως εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους ἐνομοθετήθη νὰ γίνεται μὲ τὰ ὁμοιώματα ἀμνῶν καὶ τράγων, τῶρα δὲ παρήγγειλεν ὁ Κύριος νὰ τελεῖται μὲ τὸ ἴδιον, τὸ πραγματικόν του σῶμα.

Ἀναμνηστικὴ λοιπὸν καὶ εὐχαριστήρι-

ος εἶναι ἡ τέλεις τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ ἱκετήριος. Εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἔννοιαν ὡς παρακολούθησamen τὸν Καβάσιλαν: Τὴν ὑπέροχον αὐτὴν συνομιλίαν μὲ τὸν Θεόν, τὴν τέλεις θ. Εὐχαριστίας, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν μνημονεύομεν τὴν α ἢ τὴν β δωρεὰν μεμονωμένως, ἀλλ' ὅλα γενικῶς τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, ποὺ τῶρα ἀπολαμβάνομεν ἢ πρόκειται εἰς τὸ μέλλον νὰ ἀπολαύσωμεν, ἦτο φυσικὸν καὶ εὐλογον νὰ ὀνομάζωμεν Εὐχαριστίαν. Νὰ τὴν ὀνομάζωμεν ἔτσι, ὅχι ἐξ αἰτίας τῶν ὅσων ἡμεῖς ζητοῦμεν κατ' αὐτὴν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν ὅσων ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει δωρήσει· ὅχι ἕνεκα τῆς ἰδικῆς μας πτωχείας, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος Ἐκείνου. Καὶ τὸ λέγω αὐτό, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν ἱκετεύομεν συγχρόνως τὸν Θεὸν καὶ τὸν εὐχαριστοῦμεν. Ἀλλ' ἡ μὲν εὐχαριστία ἔχει αἷτιον τὸν Θεόν, ἀφοῦ τὰ ἀγαθὰ, διὰ τὰ ὁποῖα τὸν εὐχαριστοῦμεν, εἶναι ἰδικὰ του, ἡ δὲ ἱκεσία εἶναι ἔργον τῆς ἰδικῆς μας ἀσθενείας, ἀφοῦ αἱ ἀνάγκαι μας εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ραθυμίας μας. Καὶ ἡ μὲν εὐχαριστία ἀναφέρεται εἰς περισσότερα πράγματα, ἡ δὲ ἱκεσία εἰς ὀλιγώτερα. Ἡ πρώτη εἰς ὅλα γενικῶς τὰ ἀγαθὰ, ἡ δευτέρα εἰς μερικά. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε ἀπὸ τὰ καλύτερα καὶ περισσότερα

νὰ βάλωμεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα καὶ νὰ τὴν ἀποκαλέσωμεν Εὐχαριστίαν—δι' ὃν λόγον καὶ ὁ ἄνθρωπος ὀνομάζεται λογικός, ἅν καὶ ἔχει στοιχεῖα καὶ ἄλόγου ζώου. Ἄλλωστε Ἐκεῖνος ποὺ πρῶτος τὴν ὑπέδειξεν, ὁ Κύριος ἡμῶν, τὴν ἐτέλεσε καὶ τὴν παρέδωσε ὅχι ὡς ἱκεσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μόνον ὡς εὐχαριστίαν. Καὶ χάριν τούτου ἡ Ἐκκλησία τὴν παρέλαβεν αὐτουσίαν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ὀνομάζει ἔκτοτε εὐχαριστίαν, καταλήγει ὁ Καβάσιλας.

Πῶς νὰ εὐχαριστήσωμεν ἡμεῖς τὸν μέγαν Εὐεργέτην μας; Δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ εὐρώμεν τρόπους εὐχαριστίας ἀξίους τοῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας του. Μόνον διὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας ἡμποροῦμεν ἄριστα νὰ τοῦ ἀναπέμπωμεν εὐάρεστον καὶ οὐσιαστικὴν εὐχαριστίαν.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερα τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, πρέπει νὰ μελετήσωμεν τέσσαρα βασικά χαρακτηριστικά της. Ὅπως ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολική, κατὰ ἀνάλογον τρόπον καὶ ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ἐπίσης μία, ἁγία, καθολικὴ, ἀποστολική.

Μία. Ἴσως ὑπάρχουν μερικαὶ διαφοραὶ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους μεταξὺ τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Ἰακώβου, ἡ οὐσία ὁμως εἶναι μία. Βάσις καὶ κέντρον κάθε λειτουργίας εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ κατάληξις εἶναι ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν. Ἐξ ἄλλου γύρω ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν, ὡσὰν περὶ τὸν ἥλιον, περιστρέφονται αἱ ἄλλαι καθημεριναὶ ἀκολουθίαι (ὄρθρος, ἑσπερινός, ἀπόδειπνον), καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ἄγια μυστήρια. Διὰ μέσου τῶν αἰώνων, παρ' ὅλας τὰς μικρὰς ἐξελίξεις, ἡ Λειτουργία παραμένει μία κατ' οὐσίαν. Καὶ εἰς κάθε χώραν,

ὅπου ζῇ ἡ Ὁρθοδοξία, ἀπὸ τὴν Σιβηρίαν μέχρι τὴν Αὐστραλίαν, τελεῖται ἡ ἰδία Λειτουργία μὲ τὸ ἴδιον Τυπικόν. Ἡ θαυμαστὴ αὕτη (λειτουργικὴ) ἐνότης δείχνει τὸ μεγαλεῖον τῆς ὀρθοδόξου Λειτουργίας ἐμπρὸς εἰς τὸ λειτουργικὸν χάος τῶν Προτεσταντῶν.

Εἶναι μία, διότι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι ὁ προσφερόμενος Χριστός. Ὅπως τονίζει ὁ πατριάρχης Δοσίθεος εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ὁμολογίαν του, «πιστεύομεν πολλῶν γινομένων ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ἱεουργιῶν, μὴ γίνεσθαι πολλοὺς Χριστοὺς ἢ πολλὰ σώματα Χριστοῦ, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν παρεῖναι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς, καὶ ἐν Αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα ἐν πάσαις ταῖς κατὰ μέρος τῶν πιστῶν ἐκκλησίαις».

Ἄγία. Εἶναι ἁγία ἡ Λειτουργία μας, διότι κέντρον τῆς εἶναι ὁ ἅγιος Κύριος, ὁ προσφέρων τὰ τίμια δῶρα καὶ συγχρόνως προσφερόμενος ὁ Ἰδιος. Εἶναι ἁγία, διότι ἀποτελεῖ ἔκφρασιν ζωντανὴν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας. Εἶναι ἁγία, διότι ἁγιάζει κάθε πιστόν, ὁ ὁποῖος μετέχει εἰς αὐτήν. Τίποτε τὸ γήϊνον ἢ βέβηλον ἢ ἀκάθαρτον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ μέσα εἰς αὐτήν. Ὅλα τὰ σκεύη καὶ τὰ ἄμφια καὶ αἱ εἰκόνες, ποὺ χρησιμοποιοῦνται δι' αὐτήν, εἶναι ἱερὰ καὶ

ἀφιερωμένα εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν τῆς χρῆσιν. "Ὅλα ἀνήκουν εἰς τὸν Βασιλέα τῶν ὅλων. Ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Λειτουργίας κυριαρχεῖ ὁ τόνος καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγιότητος. «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις!» εἶναι ἡ μεγαλειώδης κατακλείς τῆς θείας μυσταγωγίας.

Καθολική. Ἡ Λειτουργία εἶναι ἡ κοινὴ προσφορὰ ὅλων καὶ ὑπὲρ ὅλων. Προσφέρεται «ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης», ὅπως χαρακτηριστικώτατα λέγει ἡ ἀναφορὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡ λειτουργία προσφέρεται ἀκόμη «κατὰ πάντα (χρόνον) καὶ διὰ πάντα» (τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ). Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο εἶναι πολὺ σπουδαῖον, τὸ ὅτι τελεῖται εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τῶν ὀρθοδόξων λαῶν. Ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ρωσικὴν, Ἀραβικὴν, κλπ. κλπ. Καὶ ἀπὸ αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἀπόψεως εἶναι ὄντως καθολικὴ.

Ἐὰν ἐρευνήσωμεν βαθύτερα τὴν ἔννοιαν αὐτὴν τῆς καθολικότητος, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ Λειτουργία εἶναι ἡ προσφορὰ τοῦ Λυτρωτοῦ ὑπὲρ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν κάθε ἀνθρώπου. Ἡ Λειτουργία μᾶς ἀνοίγει τοὺς στενοὺς ὀρίζοντας τῆς σκέψεως εἰς τὰ οἴκου-

μενικά πλαίσια. Τροφοδοτεῖ καὶ ἐξυψώνει τὸν ὅλον ἄνθρωπον—διάνοιαν, καρδίαν, θέλησιν—καὶ ἱκανοποιεῖ ὅλους τοὺς βαθυτέρους πόθους μας. Τέλος εἶναι καθολικὴ, διότι ἐνώνει τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον εἰς μίαν θαυμαστήν ἐνότητα. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ μᾶς ἐνθυμίζει ὅτι ἡ Λειτουργία εἶναι ἀκόμη

Ἀποστολική. Ἡ Ἐκκλησία τῆς μεταδίδει καὶ τὸν ἀποστολικὸν της χαρακτῆρα. Σύμφωνα μὲ αὐτὸν εἶναι ριζωμένη εἰς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ συγχρόνως ζωντανή. Ἐχει γίνεи ἀσφαλῶς κάποια ἐξέλιξις, ἀλλὰ κατὰ τρόπον κανονικὸν καὶ ὁμοιογενῆ, ὅπως εἰς κάθε ζωντανὸν ὀργανισμόν. Ἡ οὐσία μένει ἡ ἰδίᾳ, ἡ βασικὴ γραμμὴ, ἡ ἀρχικὴ σκέψις τοῦ θείου ἰδρυτοῦ της. Τίποτε τὸ οὐσιῶδες ἀπὸ ὅσα ἐγκαθίδρυσεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἐξηφανίσθη. Ἐὰν διὰ μέσου τῶν αἰώνων προσετέθησαν γύρω ἀπὸ τὸν ἀρχικὸν τύπον διάφοροι προσευχαὶ κ.λ.π., αὐτὸ δὲν μετέβαλε τὴν ἀρχικὴν της διάρθρωσιν. Ὅ,τι προσέθεσαν οἱ αἰῶνες, δὲν ἔχει ἀλλοιώσει ἀλλὰ πλουτίσει τὸν ἀρχικὸν θησαυρόν. Ἡ οὐσία τῆς θείας Λειτουργίας παραμένει ἡ αὐτή. Αἱ λεπτομέρειαι μόνον ἀλλάσσουν. Ποτὲ δὲν ἔπαυσεν ἡ συνέχεια. Πάντοτε διατηρεῖται ἡ βαθειὰ προσήλωσις εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν. Οἱ αἵρε-

τικοὶ ἀντιθέτως σκάπτουν ὅλον ἐν καὶ βαθύτερον τὸ χάσμα, ποὺ τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιότητα. Κάθε φορὰν ποὺ ἄλλοιώνουν τὸ δόγμα, τοῦτο ἔχει συνεπείας καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῶν. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν Προτεστάνται δὲν παραδέχονται πραγματικὴν μεταβολήν, οἱ δὲ Ρωμαιοκαθολικοὶ τελοῦν ἅφ' ἑνὸς τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν μὲ ἄζυμα καὶ ἅφ' ἑτέρου δὲν κοινωνοῦν τοὺς πιστοὺς ἐκ τοῦ ποτηρίου παρὰ μόνον ἐκ τοῦ ἄρτου. Ἐνῶ οἱ Ὀρθόδοξοι ὄχι μόνον τηροῦμεν τὸ ἀρχαῖον δόγμα καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα, ἀλλὰ καὶ τὴν Λειτουργίαν μας κρατοῦμεν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων.

Ἡ Λειτουργία, πηγὴ ζωῆς καὶ ἀνακαινισμοῦ, δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ παλαιωθῇ, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐκδήλωσις τῆς πάντοτε ζωντανῆς καὶ ἀνανεωμένης Ἐκκλησίας, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ζῇ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτὸ διδάσκει τὴν Ἐκκλησίαν εἰς κάθε ἐποχὴν, πῶς νὰ λατρεύῃ τὸν ἄπειρον Θεὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ».

Β Μ Ε Ρ Ο Σ

ΠΩΣ ΝΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΩΜΕΘΑ;

ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΑΧΡΑΝΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς θείας Κοινωνίας; Ὅπως τὸ φανερῶνει καὶ ἡ λέξις, σκοπὸς εἶναι ἡ κοινωνία καὶ ἡ μετάληψις. Τὸ νὰ γίνωμεν δηλαδὴ μέτοχοι τοῦ μεγάλου μυστηρίου, κοινωνοὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Σωτῆρος μας. Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ σπουδαιότατον ἐρώτημα: Πῶς πρέπει νὰ προσερχώμεθα ἡμεῖς οἱ ἀδύνατοι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὸ μυστικὸν αὐτὸ δεῖπνον; Μὲ ποίαν προπαρασκευήν; Εἰς αὐτὸ τὸ μεγάλο ζήτημα τῆς ψυχικῆς προετοιμασίας μᾶς καθοδηγεῖ ἡ ἰδία ἡ Λειτουργία μετὰς ὑπερόχους εὐχὰς τῆς, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἔτσι εἰς τὴν Λειτουργίαν ἀκούομεν ὅτι πρέπει νὰ πλησιάσωμεν τὸν Θεὸν «ἐν ὅλῃ καρδίᾳ», «μετὰ

φόβου καὶ ἀγάπης», «μετὰ καθαροῦ συνει-
δότος», «ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως».

Καταλαβαίνει κανεὶς πόσῃ βαθυτάτῃ
σημασίαν ἔχουν τὰ ὑψηλὰ αὐτὰ παραγ-
γέλματα. Πόσον, ἀλήθεια, ἀγναὶ πρέπει νὰ εἶ-
ναι αἱ καρδίαι μας, ποὺ θὰ δεχθοῦν τὸ ἄχραν-
τον σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα. Πρέπει ἀπα-
ραιτήτως νὰ ἔχουν καθαρθῇ εἰς τὸ ἱερὸν
λουτρὸν τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως
καὶ νὰ μὴ περιοριζώμεθα μόνον εἰς μίαν
συγχωρητικὴν εὐχήν. Ἡ συγχωρητικὴ εὐχή
δὲν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως θέσιν, ὅταν δὲν
προηγῇται θερμῇ μετάνοια καὶ εἰλικρινῆς
ἐξομολόγησις τοῦ Χριστιανοῦ ἐνώπιον τοῦ
πνευματικοῦ.

Πρέπει λοιπὸν νὰ προσερχώμεθα με ἀλη-
θινήν μετάνοιαν καὶ με σταθεράν ἀπόφασιν
διορθώσεως καὶ ἀπαρνήσεως τῆς παλαιᾶς
ζωῆς μας, με καθαρὸν τὸ ἔνδυμα τῆς ψυχῆς.
Ἀκοῦς, ἀδελφέ μου, τί λέγει ἡ εὐχή, ποὺ
διαβάζει ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ
Χερουβικοῦ: «Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων
ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσ-
έρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν...». Διατί; «Ὡς τὸν
Βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι». Ἄς ἀφί-
νωμεν λοιπὸν μακρὰ «πᾶσαν τὴν βιοτικὴν
μέριμναν» καὶ μαζῇ με τοὺς ἀγγέλους, καθα-
ροὶ καὶ ἡμεῖς σὰν αὐτοὺς, με δέος καὶ κατὰ-

νυξιν, ἃς προσερχώμεθα, διὰ νὰ δεχθῶμεν μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας αὐτὸν τὸν Βασιλέα τῶν οὐρανῶν.

Ἄλλ' ἃς ἀκούσωμεν καλύτερα ἐκεῖνον, ποὺ συνέθεσε τὸ ἀριστούργημα τῆς θείας Λειτουργίας, τὴν ἁγίαν ψυχὴν τοῦ φλογεροῦ Χρυσοστόμου, πῶς μᾶς καθοδηγεῖ: «Ἐάν, λέγει, δὲν τολμᾷ κανεὶς μὲ ἀκάθαρτα χέρια οὔτε ἀπλῶς νὰ θίξῃ ἀνθρώπινον ἱμάτιον βασιλικόν, πῶς θὰ τολμήσωμεν περιφρονητικὰ νὰ λάβωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ, τὸ ἁμωμον, τὸ καθαρόν, αὐτὸ ποὺ ἠνώθη μὲ τὴν θείαν φύσιν, αὐτὸ μὲ τὴν χάριν τοῦ ὁποῖου ὑπάρχομεν καὶ ζῶμεν, αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον συνετρίβησαν αἱ πῦλαι τοῦ θανάτου καὶ ἠνοίχθησαν αἱ ἀψίδες τοῦ οὐρανοῦ; Μή, παρακαλῶ, μὴ κατασφάξωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας διὰ τῆς ἀναισχυντίας, ἀλλὰ μὲ φρίκην καὶ καθαρότητα ἃς τὸ πλησιάσωμεν. Καὶ ὅταν τὸ ἴδῃς ἐνώπιόν σου, λέγε πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου: Χάρις εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα δὲν εἶμαι πλέον ἐγὼ γῆ καὶ σποδός, δὲν εἶμαι πλέον αἰχμάλωτος, ἀλλὰ ἐλεύθερος· χάρις εἰς αὐτὸ ἐλπίζω νὰ ἀπολαύσω τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὰ ἀγαθὰ των, τὴν ἀθάνατον ζωὴν, τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν, τὴν συντροφίαν μὲ τὸν Χριστόν· τοῦτο τὸ σῶμα, ὅταν ἐκαρφώνετο καὶ ἐμαστιγώνετο, δὲν τὸ

ἐβάσταξεν ὁ θάνατος· τοῦτο τὸ σῶμα, καὶ ὅταν ὁ ἥλιος τὸ εἶδε σταυρούμενον, ἀπέστρεψε τὰς ἀκτῖνας· διὰ τοῦτο τὸ σῶμα καὶ τὸ καταπέτασμα ἐσχίζετο τότε καὶ αἱ πέτραι ἔσπαζαν καὶ ὅλη ἡ γῆ ἐτινάσσετο· αὐτὸ τὸ σῶμα εἶναι τὸ ματωμένον, τὸ τρυπημένον ἀπὸ τῆ λόγχης, ποὺ ἀνέβλυσε τὰς σωτηρίους πηγὰς τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος δι' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Θέλεις νὰ μάθης καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο τὴν δύναμιν του; ἐρώτησε τὴν αἰμορροοῦσαν, ἡ ὁποία ἤγγισε ὄχι τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον ποὺ τὸ περιέκλειε, καὶ οὐδὲ κἂν ὀλόκληρον τὸ ἱμάτιον, ἀλλὰ τὴν ἄκρην του. Ἐρώτησε τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία τὸ ἐβάστασεν εἰς τὴν ράχην της· ἐρώτησε καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον καὶ πὲς του· πόθεν ἔχεις τὴν πληγὴν τὴν ἀνίατον; Διατί δὲν ἔχεις πλέον δύναμιν; Ἀπὸ ποῖον κατετροπώθης; Ἀπὸ τί ἐνικήθης καὶ φεύγεις; Ἀπὸ τὸ σῶμα τὸ σταυρωθέν, θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ. Δι' αὐτοῦ ἐθραύσθη τὸ κεντρί του· δι' αὐτοῦ συνετρίβη ἡ κεφαλὴ του· δι' αὐτοῦ ἐθεατρίσθησαν αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἐξουσίαι του... Ἐρώτησε καὶ τὸν θάνατον καὶ πὲς· πόθεν ἐνεκρώθη τὸ κεντρί σου; πόθεν κατελύθη ἡ ἐξουσία σου; πόθεν ἐκόπησαν τὰ νεῦρα σου καὶ ἔγινες καταγέλαστος καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ, σὺ ποὺ ἦσουν πρὶν φοβερός καὶ

εἰς τοὺς τυράννους καὶ εἰς ὅλους τοὺς δικαίους;
Καὶ ὁ θάνατος θὰ τὰ ἀποδώσῃ ὅλα αὐτὰ
εἰς τὸ σῶμα τοῦτο....».

Μετὰ ἀπὸ τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ἐπιχειρηματολογίαν προσθέτει ὁ θεοφόρος πατήρ:
«Ἐὰν τὸ νὰ πλησιάζῃ κανεὶς ὅπως τύχη
εἶναι κίνδυνος, ἔτσι καὶ τὸ νὰ μὴ κοινωνῇ
κανεὶς τοῦ μυστικοῦ δείπνου εἶναι λιμὸς καὶ
θάνατος. Διότι ἡ τράπεζα αὕτῃ εἶναι τῆς
ψυχῆς μας τὸ νεῦρον, τῆς διανοίας ὁ σύνδεσμος,
τῆς παρρησίας αἰτία, ἡ ἐλπίς, ἡ σωτηρία,
τὸ φῶς, ἡ ζωή. Μὲ αὐτὴν τὴν
θυσίαν ὡς ἐφόδιον θὰ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν
ἄλλην ζωὴν, καὶ μὲ πολλὴν παρρησίαν θὰ
εἰσέλθωμεν εἰς τὰς οὐρανίους πύλας, περιφραγμένοι
τρόπον τινὰ μὲ χρυσᾶ ὅπλα. Καὶ τί λέγω
τὰ μέλλοντα; Ἐδῶ κάτω τὴν γῆν τὴν
μεταβάλλει εἰς οὐρανὸν τοῦτο τὸ μυστήριον.
Ἄνοιξε τοῦ οὐρανοῦ τὰς πύλας καὶ κύτταξε·
μᾶλλον δὲ ὄχι τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ τοῦ
οὐρανοῦ τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε θὰ ἰδῇς
αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι
ἐκεῖ τὸ πολυτιμότερον, τοῦτο θὰ σοῦ
δείξω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅπως δηλαδὴ εἰς
τὰ ἀνάκτορα τὸ πολυτιμότερον δὲν εἶναι
οἱ τοῖχοι οὔτε ἡ χρυσῇ ὀροφή, ἀλλὰ τὸ
σῶμα τοῦ βασιλέως ποὺ κάθεται ἐπὶ τοῦ
θρόνου, ἔτσι καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὸ σῶμα

τοῦ Βασιλέως. Ἄλλ' αὐτὸ ἡμπορεῖς νὰ τὸ ἰδῇς καὶ τώρα ἐπὶ τῆς γῆς. Δὲν σοῦ δείχνω ἀγγέλους, οὔτε ἀρχαγγέλους, οὔτε οὐρανούς καὶ οὐρανούς τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Κύριον ὅλων τούτων. Εἶδες πῶς ἀντικρύζεις τὸ πολυτιμότερον ἀπὸ ὅλα ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ δὲν τὸ βλέπεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγγίζεις; καὶ δὲν τὸ ἐγγίζεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τρώγεις, καὶ τὸ παίρνεις μαζῇ σου καὶ φεύγεις; Καθάριζε λοιπὸν τὴν ψυχὴν σου, προετοιμάζε τὴν διάνοιαν διὰ νὰ ὑποδεχθῇς τὰ μυστήρια αὐτά» (Εἰς τὴν Α' Κορινθ. Ὅμιλ. 24).

Μὲ αὐτὴν τὴν συγκλονιστικὴν παραστατικότητα μᾶς προετοιμάζει ὁ ἀθάνατος κήρυξ διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ φρικτὰ μυστήρια. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν μία ψυχρὰ μόνον λογικὴ προετοιμασία. Πρέπει ὅλη ἡ καρδιά μας νὰ φλέγεται καὶ νὰ πυρπολῇται ἀπὸ ἱερὰν συναίσθησιν καὶ θεῖον πόθον, ὥστε «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης» νὰ προσερχώμεθα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Ἐὰν ὁ Νῶε ἐπὶ ἑκατὸ χρόνια προητοιμάζε τὴν κιβωτόν, ἢ ὅποια θὰ ἐδέχετο μέσα τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰ ζῶα, πόσον πρέπει νὰ προετοιμάζωμεν ἡμεῖς τὴν κιβωτόν τῆς ψυχῆς μας, διὰ νὰ δεχθῇ τὸν Ἄσπιλον Δημιουργὸν τῆς κτίσεως; Ἐὰν ὁ θεόπτης

Μωϋσῆς μὲ τόσῃν ἐπιμέλειαν κατεσκεύασε τὴν ἄλλην ἐκείνην κιβωτόν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐναπέθετε τὰς πλάκας τοῦ Νόμου καὶ τὴν στάμναν μὲ τὸ μάννα, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς ποὺ θὰ φιλοξενήσωμεν τὸν ἴδιον τὸν Νομοθέτην καὶ Τροφοδότην, ποὺ θὰ λάβωμεν τὸ ἀληθινὸν μάννα; Ἐὰν ὁ σοφὸς Σολομῶν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἔκτιζε τὸν περίφημον ἐκείνον ναόν, πόσον πρέπει ἡμεῖς νὰ εὐτρεπίζωμεν τὰς ψυχὰς μας ποὺ θὰ γίνουν «ναοὶ Θεοῦ ζῶντος»; Ἐὰν ὁ φίλος ἐτοιμάζῃ τὴν καλύτεραν θέσιν εἰς τὸ σπῖτι του διὰ τὸν φίλον του, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς διὰ τὸν οὐράνιον καὶ μοναδικὸν Φίλον;

Ἔτσι λοιπὸν μὲ προετοιμασίαν θερμῆς προσευχῆς καὶ μελέτης ἐποικοδομητικῆς, μὲ σκέψεις εὐλαβεῖς, ἀφοῦ ζητήσωμεν συγγνώμην ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καθαροὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὸ σῶμα, θὰ προσεγγίζωμεν τὰ ἄχραντα Μυστήρια.

«ΜΕΤΑ ΦΟΒΟΥ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ»

Ὅταν ὁ βασιλεὺς καλῇ ἓνα ὑπήκοόν του εἰς τὸ βασιλικὸ τραπέζι, μὲ πόσον δέος ἀποδέχεται ὁ τελευταῖος τὴν μεγάλην αὐτὴν τιμὴν, ποὺ τοῦ γίνεται καὶ μὲ πόσῃ προσοχῇ προσέρχεται! Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, μᾶς προσκαλεῖ εἰς τὸ μυστικόν του τραπέζι καὶ μᾶς προσφέρει πρὸς τροφήν τὸν ἀγαπητόν του Υἱόν, ἐνῶ τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεὶμ σκεπάζουν μὲ τρόμου τὰς πτέρυγας των. Τὸ σκεπτόμεθα ἄραγε αὐτό, ὁσάκις πλησιάζομεν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν;

Αὐτὴν τὴν εἰκόνα μᾶς προβάλλει καὶ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα μᾶς θέτει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Κάθε φορὰν λοιπὸν ποὺ πρόκειται νὰ μεταλάβωμεν, προσερχόμεθα εἰς τὸν ἱερὸν νυμφῶνα τοῦ Κυρίου, «ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων»! Εἶναι καθαρὸς ὁ χιτὼν τῆς ψυχῆς, εἴμεθα λουσμένοι εἰς τὸ λουτρὸν τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως, ἢ μήπως προσερχόμεθα ἀπροετοίμαστοι καὶ ἀκάθαρτοι;

Καθ' ὃν χρόνον πλησιάζομεν «τὸ θεουργὸν αἷμα», τὸ ὁποῖον εἶναι «ἄνθραξ τοὺς ἀναξίους φλέγον», αἰσθανόμεθα βαθειά, ὅτι βαδίζομεν πρὸς τὸ αὔλον αὐτὸ πῦρ; Ἡ μήπως προσεγγίζομεν ἀναξίως, χωρὶς συναίσθησιν καὶ συντριβήν, ὅπως προσῆλθεν ὁ προδότης Ἰούδας εἰς τὸ μυστικὸν δεῖπνον; Αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ τοῦ θείου πόθου πρέπει νὰ πλημμυρίζουν τὰς ψυχὰς μας, ὅταν πρόκειται νὰ λάβωμεν μέσα μας τὸ ἄχραντον σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα. Ἐὰν οἱ ἄγγελοι, τὰ οὐράνια πνεύματα, παρίστανται μὲ φόβον καὶ τρόμον, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ θνητοί, ποὺ πρόκειται νὰ γίνωμεν κοινωνοὶ θείας φύσεως!

Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ αὐτό. Πρέπει καὶ μὲ πίστιν σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον, μὲ βαθεῖαν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀπλὴν καρδίαν, μὲ ὅλην μας τὴν ψυχικὴν διάθεσιν νὰ προσεγγίζωμεν τὸ θεῖον αὐτὸ μυστήριον. Πρέπει νὰ μᾶς πλημμυρίζη καὶ νὰ μᾶς ἐμπνέῃ ἡ ἀδίστακτος πεποίθησις, ὅτι ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης εἶναι ὄντως καὶ πραγματικῶς ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐσφαγιάσθη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Τοῦτο εἶναι βασικώτατον.

«Ὅταν λαμβάνῃς τὰ ἅγια καὶ ζωοποιὰ Μυστήρια, γράφει ὁ Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης, ἔχε διαρκῶς ὑπ' ὄψιν σου ὅτι

λαμβάνεις Αὐτὸν τὸν Χριστόν... γράψε κατὰ διάνοιαν ἐπάνω εἰς αὐτὰ «Ἰησοῦς Χριστὸς» καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν στείλει τα μὲ τὴν διάνοιάν σου εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας σου καὶ ἐκεῖ ἐναπόθετε καὶ διατήρει τὸν Ζωοδότῃν Ξένον. Ἄν τοιουτοτρόπως, μὲ τοιαύτην πίστιν, λαμβάνῃς τὰ Ἅγια Μυστήρια, θὰ ἴδῃς ὅτι θὰ σοῦ κομίσουν τὴν μεγαλυτέραν εἰρήνην τῶν πνευματικῶν δυνάμεών σου καὶ θὰ αἰσθάνεσαι ἐξόχως εὐτυχῆς καὶ ἀνακουφισμένος. Ὁ Κύριος μᾶς ἐπιδαφιλεῖ τὰς εὐεργεσίας τοῦ ἀναλόγως τοῦ μέτρου τῆς πίστεώς μας. Τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα ἀποδεικνύονται ζωοπάροχα· πῦρ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πιστεύοντος ἀνθρώπου, ἀναλόγως τῆς προετοιμασίας τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ καρδιά του» (Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ 146).

Πρέπει λοιπὸν καὶ μὲ φόβον Θεοῦ καὶ μὲ πίστιν νὰ μεταλαμβάνωμεν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Μέχρι ποίου σημείου ὁμως πρέπει νὰ φθάνη ὁ φόβος καὶ ἡ συστολή; Μήπως αὐτὸ γίνῃ αἰτία νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸ μυστήριον; Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ χρειάζεται μιὰ διευκρίνισις, διότι ἄλλοι μὲν Χριστιανοὶ ἀπομακρύνονται ὑπὲρ τὸ δέον ἀπὸ τὴν θείαν Κοινωνίαν, ἄλλοι πάλιν ἴσως μὲ πολὺ θάρρος ἐξοικειώνονται μὲ αὐτήν. Ἄς ἀκούσωμεν τί μᾶς συμβουλεύει ἐν προ-

κειμένῳ μία αὐθεντία τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Νικόλαος Καβάσιλας εἰς τὸ ἔργον του «Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας»:

- «Ὅταν πλησιάζῃ ἡ ὥρα τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ μυστήριον δὲν εἶναι θέμα ἀπλῆς ἐπιθυμίας τῶν πιστῶν, ἀλλὰ βαθυτέρας προετοιμασίας, ὁ ἱερεὺς δὲν καλεῖ ἀδιακρίτως ὅλους τοὺς πιστοὺς εἰς αὐτό. Ἀλλὰ ἀφοῦ λάβει τὸν ζωοποιὸν ἄρτον καὶ ἀφοῦ τὸν ὑψώσῃ πρὸς τὸν οὐρανόν, καλεῖ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς τραπέζης, μόνον αὐτοὺς ποὺ θὰ συμμετάσχουν ἀξίως. «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», ἐκφωνεῖ. Εἶναι ὡς ἐὰν λέγῃ περίπου τὰ ἐξῆς: Ἴδου ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Λοιπόν, σπεύσατε νὰ μεταλάβετε, ἀλλ' ὄχι ὅλοι. Μόνον ὅποιος εἶναι ἅγιος, ὅς προχωρήσῃ. Διότι τὰ ἅγια ἐπιτρέπεται νὰ δίδωνται μόνον εἰς τοὺς ἁγίους. Ἀγίους δὲ ἐδῶ δὲν ὀνομάζει μόνον τοὺς τελείους εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ ὅσους κατευθύνονται πρὸς τὴν τελειότητα, δὲν ἔχουν ὅμως ἀκόμη φθάσει εἰς αὐτήν. Καὶ αὐτοὺς τίποτε δὲν
- τοὺς ἐμποδίζει, ὅταν κοινωνοῦν τῶν ἁγίων μυστηρίων, νὰ ἐξαγιαζῶνται· καὶ δι' αὐτό, ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως εἶναι ἅγιοι. Ὅπως καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται ἅγια. Καὶ

ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπευθυνόμενος εἰς ἐπιστολήν πρὸς ὁλόκληρον χριστιανικὴν κοινότητα, «ἀδελφοὶ ἅγιοι, λέγει, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι». Ἅγιοι καλοῦνται ἐπειδὴ ἔχουν λάβει μέσα τους τὸν Ἅγιον καὶ ἔχουν κοινωνήσει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματός του. Διότι εἶναι μέλη τοῦ σώματος Ἐκείνου, σάρκες ἐκ τῶν σαρκῶν Αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐκ τῶν ὁστέων Αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον εἴμεθα μαζὴ του συνδεδεμένοι καὶ διατηρούμεν ἁρμονικὰς σχέσεις, ζῶμεν ἁγίαν ζωὴν, λαμβάνοντες τὸν ἁγιασμὸν διὰ μέσου τῶν μυστηρίων ἀπὸ Αὐτόν, ποὺ εἶναι ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ καρδία τοῦ σώματος. Ὅταν δὲ ἀποκοπῶμεν καὶ ἀποχωρισθῶμεν ἀπὸ τὴν ὁλότητα τοῦ παναγίου σώματος, ματαίως μετέχομεν πλέον εἰς τὰ ἅγια μυστήρια. Διότι ἡ ζωὴ δὲν πρόκειται νὰ μεταδοθῇ εἰς τὰ ἀποκεκομμένα καὶ ἀπονεκρωμένα μέλη. Τί εἶναι δὲ ἐκεῖνο ποὺ ἀποκόπτει τὰ μέλη αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἅγιον σῶμα; «Αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν, λέγει, διῴστώσιν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν». Ὡστε λοιπὸν τί; Κάθε ἁμαρτία νεκρώνει τὸν ἄνθρωπον; Ὁχι. Μόνον ἡ θανάσιμος ἁμαρτία. Δι' αὐτὸ ὀνομάζεται κι' ἔτσι. Κατὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην ὑπάρχουν καὶ ἁμαρτίαι, ποὺ δὲν εἶναι θανάσιμοι. Διὰ τοῦτο οἱ πιστοί, ἐὰν δὲν περιπέσουν εἰς τοιαύτας

ἁμαρτίας, ποὺ χωρίζουν ἀπὸ τὸν Χριστόν, καὶ φέρουν τὸν θάνατον, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον, ὅταν κοινωνοῦν τοῦ μυστηρίου, νὰ λαμβάνουν τὸν ἁγιασμόν, ἀφοῦ καὶ ὀνομάζονται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι ζωντανὰ μέλη συνδεδεμένα μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματος. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνῇ «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», οἱ πιστοὶ ἀντιφωνοῦν: «Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς». Ὅτι δηλαδὴ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του δὲν ἔχει τὸν ἁγιασμόν· οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν του· ἀλλ' ὁ ἁγιασμός αὐτὸς ἔχει πηγὴν καὶ σκοπὸν τὸν Χριστόν. Καὶ ὅπως, ὅταν τοποθετήσωμεν πολλὰ κάτοπτρα κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὅλα λάμπουν καὶ ἀντανακλοῦν τὰς ἀκτῖνας του καὶ σοῦ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ἥλιοι, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ὑπάρχει μόνον ἓνας, ἔτσι καὶ ὁ μόνος Ἅγιος, ὅταν μεταδίδεται εἰς τοὺς πιστοὺς, κατοικεῖ μέσα εἰς πολλὰς ψυχὰς καὶ σοῦ δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ἅγιοι, ἐνῶ εἶναι μόνον ἓνας».

Αὐτὴν τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ἃς ἀκολουθῶμεν, ὅταν ἔρχεται ἡ φοβερὰ στιγμή νὰ λάβωμεν μέσα μας τὸν Κύριον. Μὲ φόβον ἀλλὰ καὶ πίστιν, μὲ πίστιν ἀλλὰ καὶ μὲ

ἀγάπην, ὅπως μᾶς παραγγέλλει ὁ λειτουργός, ὃς πλησιάζωμεν τὴν ὡραίαν πύλην, ταπεινὰ καὶ σεμνά, διὰ τὴν ἐνωθῶμεν μετὰ τὸν Κύριον τῆς δόξης. Σύνθημά μας ὅς ἐστιν τὸ μεγάλο παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω» (Α΄ Κορινθ. ια΄ 28). (*)

Προσοχή, ἀδελφοί μου. Χωρὶς ψυχικὴν ἀνάκρισιν καὶ δοκιμασίαν ποτὲ ὅς μὴ πλησιάζωμεν τὸν μυστικὸν ἄνθρακα, ὁ ὁποῖος κατακαίει τοὺς ἀναξίους. Τὸ τονίζει ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος. Τὸ διακηρύττει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Μέσα εἰς τὴν συνειδήσιν σου στῆσε δικαστήριον! «Σὺ σεαυτοῦ γίνου κριτής!» Ἐξέτασε τὰς σκέψεις, τὰς πράξεις, τοὺς λόγους, τὰς ἐπιθυμίας σου. Διότι ἄλλοιῶς εἶναι φοβερὸν νὰ προσέρχεται κανεὶς «ἀνίπτοις χερσὶν» ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

Εἶναι τρομερὸν νὰ πλησιάζωμεν τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, ἐὰν δὲν ἔχωμεν μετὰ τὸν πλησίον μας ἀγάπην, ἐὰν μᾶς χωρίζουν μίση καὶ διχόνοια καὶ ψυχρότητες καὶ φθόνοι. Εἶναι

(*) Ἐπὶ τοῦ μεγάλου θέματος τῆς αὐτοεξετάσεως, παραπέμπομεν ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ βιβλίον «Ἡ Μετάνοια» τοῦ ἀρχιμ. Σερ. Παπακώστα, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν «Προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου» τοῦ ἀρχιμ. Εὐσεβ. Ματθοπούλου (κεφ. περὶ αὐτογνωσίας).

ὕβρις καὶ βλασφημία νὰ προσερχώμεθα εἰς τὸ ζωοπάροχον δεῖπνον, ἐὰν δὲν ἐφαρμόζωμεν εἰς τὴν καθημερινήν μας ζωὴν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν τιμιότητα. Πῶς προσέρχεται εἰς τὸν Ἅγιον καὶ τὸν Δίκαιον, ὅταν ὁ ὑπάλληλός σου ἢ ὁ ἐργάτης σου στενάζῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἀδικίαν καὶ «ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει»; (Ἰακώβου ε' 4). Δὲν ἤμπορεῖ νὰ προσερχώμεθα εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν θυσίαν χωρὶς νὰ κάμωμεν προηγουμένως οὔτε τὴν παραμικρὰν θυσίαν, ποὺ εἶναι πάντοτε καρπὸς τῆς ἀγάπης.

Ἀκούεις τί μᾶς φωνάζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος; «Τίς μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας; Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Τίς δὲ συμφώνησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαλ;» (Β' Κορ. στ' 14-15). Πῶς θὰ πλησιάσῃ τὸν Ἅγιον καὶ Πανάγιον ἐκεῖνος ποὺ εἶναι βουτηγμένος εἰς τὴν ἀνομίαν; Πῶς θὰ ἀναμίξῃ τὴν κακοσίαν τῶν παθῶν του μὲ τὸ οὐράνιον μῦρον τῆς ἱερᾶς θυσίας;

Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἐπιτρέπῃ τὴν προσφορὰν οἰουδήποτε δώρου πρὸς τὸ θυσιαστήριον πρὶν διαλλαγῆς μὲ τὸν ἀδελφόν σου, πῶς θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν θεῖαν μετάληψιν εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει κάτι μὲ τὸν συνάνθρωπόν του; (Ματθ. ε' 23).

Μήπως είναι αύστηρά αυτά; Ἀκοῦστε τί λέγει ἡ Καινὴ Διαθήκη σχετικῶς μὲ τὸ «δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν»:

«Ὁς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνη τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου... Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα (=καταδίκη) ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ κοιμῶνται (=ἀποθνήσκουν) ἱκανοί» (Α' Κορινθ. ια' 27-30).

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τὰ λέγει αὐτά. Τί νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς; Οὔτε, λοιπόν, μακρὰ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν θείαν Κοινωνίαν, οὔτε καὶ μετοχὴ εἰς τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς μὲ ψυχὴν ἀκάθαρτον, μὲ καρδίαν γυμνὴν ἀπὸ ἀγάπην, μὲ γλῶσσαν βέβηλον, μὲ χέρια, ποὺ πλέκουν τὴν ἀδικίαν.

Ἄς ἀκούσωμεν σχετικῶς τί λέγει ὁ σοφὸς ἀρχιερεὺς Εὐγένιος Βούλγαρις, ἀναφερόμενος εἰς μίαν χαρακτηριστικὴν προεικόνισιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: «Ἄν τόσον αὐστηρὰ ἦτον ἡ ποινὴ μιᾶς ψυχῆς τολμηρᾶς, ἥτις εὗρισκομένη εἰς ἀκαθαρσίαν τινά, ἤθελεν αὐθαδιάσει νὰ φάγῃ τὸ κρέας τοῦ Μόσχου τέλος πάντων ἢ τῆς Δαμάλεως... ποῖα καὶ πόση μέλλει νὰ εἶναι ἡ δίκη μιᾶς ψυχῆς

ἀκαθάρτου, ἥτις χωρὶς νὰ προκαθαρισθῇ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσῃ ἀποτολμᾷ νὰ ψαύσῃ μὲ τὰ μιὰρὰ αὐτῆς χεῖλη αὐτὸν τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου; «Ἀπολεῖται, πάντως, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς» (Λευιτ. ζ' 10). Ὡς συμφορὰ βαρυτάτη! Ὡς μέγα δυστύχημα καὶ πολλῶν δακρύων ἄξιον!» (Φιλόθεος ἀδολεσχία, μέρος Γ' σ. 395).

Πλησιάζοντες λοιπὸν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν Σταυρωθέντα πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ σταυρωθῶμεν ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, νὰ νεκρώσωμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, νὰ ἀποθάνωμεν ὡς πρὸς τὴν κακίαν. Χωρὶς τὴν θυσίαν τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιθυμιῶν μας τί ὠφελεῖ νὰ προσεγγίζωμεν τὴν μεγάλην θυσίαν; Ἐὰν δὲν γίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκούσια θύματα, πῶς θὰ ἐνωθῶμεν μὲ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐκούσιον θῦμα, τὸν Χριστὸν μας; Νεκροί, λοιπὸν, ὡς πρὸς τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, ζῶντες δὲ κατὰ Θεὸν καὶ διὰ τὸν Θεόν, ὅς πλησιάζωμεν μὲ δέος τὴν φρικτὴν τράπεζαν. Μὲ τὰ μάτια κλειστὰ ὡς πρὸς τὰς ματαιότητας τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὀλάνοιχτα εἰς τὴν ἐνατένισιν τοῦ Νυμφίου τῆς ψυχῆς μας, ὅς προσπαθῶμεν νὰ παραδοθῶμεν εἰς Αὐτόν, ὅπως Ἐκεῖνος παραδίδεται εἰς ἡμᾶς.

Ἴδου πῶς αἰσθάνεται τὴν μεγάλην αὐτὴν

προετοιμασίαν ἓνας παλαιὸς συγγραφεὺς:
«Ὁ πιστὸς Χριστιανός, ἡνωμένος μετὰ τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν θυσίαν Αὐτοῦ, ὀφεί-
λει νὰ εἶναι συγχρόνως νεκρὸς καὶ ζῶν, με-
βάσιν τὸ παράδειγμα τοῦ θεοῦ Σωτῆρος,
τοῦ ὁποίου ἡ θυσία δὲν ἔφερε τοὺς καρποὺς
εἰ μὴ ὅταν, ἀναστηθεὶς, ἐθριάμβευσε πλήρως
καὶ διὰ παντὸς κατὰ τοῦ θανάτου. Ὁφείλει νὰ
εἶναι νεκρὸς διὰ τὸν κόσμον καὶ διὰ πᾶν ὅ,τι
φέρει φθαρτὸν καὶ γήϊνον ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ·
ὀφείλει νὰ εἶναι ζῶν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ
διὰ τὸν Θεὸν μόνον.... Ὁφείλει νὰ εἶναι
ἐξωτερικῶς, ὅπως τὰ θύματα τοῦ παλαιοῦ
νόμου καὶ ἐσωτερικῶς, ὅπως τὸ θῦμα τῆς
σωτηρίας μας ὑπὸ τὰ ἱερὰ ταῦτα στοιχεῖα.
Τὰ θύματα τοῦ παλαιοῦ νόμου προσεδέ-
νοντο ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου· ἐστεροῦντο τῆς
χρήσεως τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν, ἐσφαγιά-
ζοντο καὶ ἐκαίοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ θυσια-
στηρίου· ἰδοὺ τὸ πρότυπον τῆς θυσίας μας
ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς μορφήν.
Τὸ νέον θῦμα, χωρὶς νὰ παράγῃ ἐξωτερικῶς
σημεῖα ζωῆς, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ζῶν διὰ
τὸν Θεόν· ἰδοὺ τὸ πρότυπον ἡμῶν ὅσον
ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν μορφήν τῆς θυσίας
μας. Ὅπως τὰ παλαιὰ θύματα, ἡ πίστις
ἡμῶν ὀφείλει νὰ προσδέσῃ ἡμᾶς παρὰ τοὺς
πόδας τοῦ θυσιαστηρίου, νὰ καλύψῃ τοὺς

ὀφθαλμούς μας καὶ νὰ κλείσῃ αὐτοὺς δι' ὅλα τὰ φθαρτὰ ἀντικείμενα τῆς γῆς. Ὅφείλει νὰ βγάλῃ ἐκ τῶν φλεβῶν μας ὅλον τὸ ἀκάθαρτον αἷμα, νὰ ἐκριζώσῃ ἐκ τῆς καρδίας μας ὅλας τὰς διεφθαρμένας κλίσεις καὶ νὰ καταστρέψῃ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς γήινον διὰ τῆς πυρᾶς τῆς ἀγάπης. Διὰ νὰ εἴμεθα ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εὐάρεστος θυσία, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴμεθα μόνον νεκροί· πρέπει νὰ εἴμεθα καὶ ζῶντες δι' αὐτόν. Νεκροὶ μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἁμαρτίαν, φέροντες ἐπὶ τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὸν Σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ζῶντες δ' ἐσωτερικῶς διὰ τὸν Θεόν, ἐμψυχούμενοι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος Αὐτοῦ καὶ μὴ ἀναπνέοντες εἰ μὴ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς ἀγάπης του. Ἡ ψυχὴ μας ὀφείλει νὰ εἶναι ζῶσα θυσία ἐντὸς σταυρωθέντος σώματος. Τὰ πάθη τῆς σαρκὸς μας ὀφείλουν νὰ σταυρωθοῦν καὶ νὰ ἐξαλειφθοῦν..... ἡ ψυχὴ μας ὀφείλει νὰ ζῇ τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ζῇ τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ χωρὶς τίποτε νὰ ἀπολέσῃ ἐκ τῆς ἀθανάτου δόξης του. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῆς συμμετοχῆς, τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν ἁγίαν θυσίαν τοῦ θυσιαστηρίου, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὴν ὥραίαν ἐκφρασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, θὰ εἶναι ἡ ζωὴ μας καὶ ὁ θάνατος δι' ἡμᾶς

κέρδος» (J. Grou. «Ἡ πρακτικὴ ἐπιστήμη τοῦ Ἑσταυρωμένου» σελ. 221-223).

«ΣΤΩΜΕΝ ΚΑΛΩΣ!»

«Μετὰ φόβου Θεοῦ....»! Τὸ ἱερὸν αὐτὸ παράγγελμα μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς προσκαλεῖ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ Ποτήριον τῆς Ζωῆς, δὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν ἐσωτερικὴν μας προετοιμασίαν καὶ τὴν ψυχικὴν μας διάθεσιν. Συγχρόνως μᾶς ὑποδεικνύει καὶ τὴν ἐξωτερικὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν θὰ κρατῶμεν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Μυστηρίου. Διότι τί συμβαίνει πολλές φορές; Ἀκούονται θόρυβοι, σπρωξίματα, φωνές καὶ ἀντεγκλήσεις. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἰδίως κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς—Χριστούγεννα, Πάσχα κ.λ.π. τότε ποὺ θὰ ἔπρεπε μὲ βαθυτάτην εὐλάβειαν καὶ μὲ ὑποδειγματικὴν σεμνότητα νὰ πλησιάζωμεν τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων. Πόσον εἶναι τρομερόν! Εἶναι φοβερόν, πράγματι, νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι τὴν στιγμήν ποὺ λαμβάνει χώραν τὸ ἐπισημότερον γεγονός τῆς ζωῆς μας, ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ προσέρχονται ὅπως-ὅπως, ὥσάν νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ εἰς τὸ καφενεῖον.

Καὶ ἐκεῖ ὅπου οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀρχάγγελοι παρίστανται μὲ φόβον καὶ τρόμον, οἱ ἄνθρωποι ἀσεβοῦν! Καὶ ἀντὶ νὰ ἐπικρατῇ ἡ ἱερωτέρα σιγή, ἀκούεται τόση ὀχλοβοή. Ἐὰν εἰς ὅποιανδὴποτε ἐπίσημον συγκέντρωσιν, ὅπως εἶναι ἡ δεξίωσις ποῦ κάμνει ὁ κυβερνήτης μιᾶς χώρας, ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος σεβασμὸς καὶ πλήρης συμμόρφωσις πρὸς τοὺς κανονισμοὺς τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς, πόσῳ μᾶλλον ἐδῶ ποῦ ἀξιούμεθα νὰ προσεγγίσωμεν τὸν Παντοδύναμον Κυβερνήτην τοῦ Σύμπαντος!

«Πές μου, ἄνθρωπε, διατί θορυβεῖς; ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Τί βιάζεσαι; Αἱ βιοτικαὶ ὑποθέσεις σου σὲ καλοῦν; Τὴν ὥραν λοιπὸν αὐτὴν ἐθυμήθηκες ὅλας τὰς ὑποθέσεις σου; Καὶ ἔχεις τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εὕρισκεσαι ὁλόκληρος εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὸν κόσμον; Καὶ νομίζεις ὅτι εἶσαι ἀνάμεσα εἰς ἀνθρώπους; Ἀλλὰ σὲ ἐρωτῶ· δὲν εἶναι αὐτὰ σκέψεις καὶ διαθέσεις ἀνθρώπου μὲ πέτρινη καρδιά, νὰ νομίζης ὅτι εὕρισκεσαι εἰς τὴν γῆν τὴν ὥραν ἐκείνην ποῦ πρέπει νὰ συγχορεύης μὲ τοὺς ἀγγέλους, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἀνέπεμψες εἰς τὸν Θεὸν πρὸ ὀλίγου τὸν ὕμνον τὸν ἐπινίκιον καὶ τὴν μυστικὴν ὑμνωδίαν; Ἀντὶ νὰ πετῶμεν ὡσὰν ἄετοὶ πρὸς τὸν οὐρανόν, ὑψω-

νόμενοι ἐπάνω εἰς τὰ ἐλαφρὰ πτερὰ τοῦ πνεύματος, ἡμεῖς ὅπως τὰ φίδια συνρόμεθα κατὰ γῆς καὶ τρώμε χῶμα».

«Στῶμεν καλῶς!» μᾶς εἶπε πρὸ ὀλίγου ὁ λειτουργός. Προσοχή, ἀδελφέ μου. Μόλις ἀντικρύσωμεν τὸ θεϊκὸ Ποτήρι, ἃς πλησιάσωμεν μὲ ἀπόλυτον τάξιν καὶ ἡσυχίαν, μὲ σιωπὴν καὶ εὐλάβειαν, μὲ κατάνυξιν καὶ συντριβήν. Οὔτε ψιθυρος δὲν πρέπει νὰ ἀκουσθῇ. Τὸ βῆμα μας, τὸ βλέμμα μας, αἱ κινήσεις μας, ἡ περιβολή μας, ὅλα πρέπει νὰ εἶναι σεμνὰ καὶ ἱεροπρεπῆ, ἀντάξια πρὸς τὴν ἐπισημότητα τῆς στιγμῆς. Ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον, πρῶτα οἱ ἄνδρες καὶ ἔπειτα αἱ γυναῖκες, θὰ προσεγγίζωμεν τὸ "Ἅγιον Ποτήριον. Νὰ ἀνοίγωμεν καλὰ τὸ στόμα· νὰ κρατῶμεν εἰς τὰ δύο χέρια μας τὸ ἅγιον μανδήλιον μὲ μεγάλην προσοχήν, καὶ ἀφοῦ λάβωμεν τὸν θεῖον μαργαρίτην, θὰ σφογγίσωμεν τὰ χεῖλη μας καὶ θὰ ἐπιστρέψωμεν σιωπηλοὶ καὶ γαλήνιοι εἰς τὴν θέσιν μας, εὐχαριστοῦντες μυστικὰ τὸν Κύριόν μας καὶ Θεὸν διὰ τὴν μεγάλην του δωρεάν.

Πολὺ συγκινητικὰ περιγράφει τὴν στάσιν τοῦ πιστοῦ Χριστιανοῦ κατὰ τὴν θείαν μετάληψιν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Προσέλθωμεν αὐτῷ πόθῳ διακαεῖ καὶ σταυροειδῶς τὰς παλάμας τυπώσαντες, τοῦ ἐ-

σταυρωμένου τὸ σῶμα ὑποδεξώμεθα· καὶ ἐπιθέντες ὀφθαλμούς καὶ χεῖλη καὶ μέτωπα, τοῦ θεοῦ ἄνθρακος μεταλάβωμεν, ἵνα τὸ πῦρ τοῦ ἐν ἡμῖν πόθου προσλαβὼν τὴν ἐκ τοῦ ἄνθρακος πύρωσιν, καταφλέξῃ ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας, καὶ φωτίσῃ ἡμῶν τὰς καρδίας, καὶ τῇ μετουσίᾳ τοῦ θεοῦ πυρὸς πυρωθῶμεν καὶ θεωθῶμεν» (Ε. Π. τόμ. 94, 1149 ΑΒ).

Τί ὠραῖον θέαμα! Πόσον θαυμάσιον νὰ γίνεται ἡ θεία Κοινωνία, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον! Ἐὰν τὸ φαινόμενον τῆς ὀχλοβοῆς κάμνῃ τὸν διάβολον νὰ χαίρῃ, τὸ σεμνὸν τοῦτο φαινόμενον τῆς εὐλαβοῦς μεταλήψεως προκαλεῖ ἀνεκλάλητον χαρὰν εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς πόσον τοὺς οἰκοδομεῖ καὶ τοὺς ἐνισχύει! Εἶναι ἓνα λαμπρὸν παράδειγμα ἀνωτερότητος καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἐμπνέει καὶ χαροποιεῖ τοὺς πάντας. Ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ξένους, τοὺς ἑτεροδόξους καὶ τοὺς αἰρετικούς, δίδει ἓνα ἐξαιρετικὸν μάθημα, πόσον ὠραία εἶναι ἡ λατρεία μας.

Ἄς προσέξωμεν ὅμως καὶ κάτι ἀκόμη. Δὲν ἄρκει νὰ προσερχώμεθα μὲ προσοχήν καὶ τάξιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς τὴν κατάλληλον ὥραν. Ὑπάρχουν δυστυχῶς μερικοὶ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι ἔρχονται

πρωΐ-πρωΐ, πρὶν τελεσθῇ ἡ θεία Λειτουργία καὶ ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἱερέα νὰ τοὺς μεταλάβῃ ἀπὸ τὸν ἅγιον ἄρτον τῆς Μεγάλης Πέμπτης, ὁ ὁποῖος εἶναι διὰ τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας (τοὺς βαρέως ἀσθενεῖς, ἐτοιμοθανάτους κλπ). Αὐτὸ ὅμως εἶναι μεγάλη ἀταξία. Ἐὰν δὲν παρακολουθήσῃς τὴν Λειτουργίαν, ἀδελφέ μου, ἐὰν δὲν λάβῃς μέρος εἰς τὰς εὐχὰς καὶ ὑμνωδίας, διὰ τῶν ὁποίων τελεῖται τὸ μυστήριον, πῶς θὰ μεταλάβῃς; Τέτοιες βέβηλες βιασύνες δὲν δικαιολογοῦνται. Ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀκατανόητον καὶ ἀδικαιολόγητον νὰ ἔρχεται κανεὶς εἰς τὸ τέλος τῆς Λειτουργίας καὶ χωρὶς νὰ παρακολουθήσῃ τίποτε, νὰ θέλῃ νὰ μεταλάβῃ ὅπως-ὅπως. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἔμπαιγμός.

Ἄς μὴ λησμονοῦμεν λοιπὸν ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ «πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν» πρέπει νὰ γίνωνται.

Τέλος, πρέπει καταλλήλως νὰ προετοιμάζωμεν καὶ τὰ παιδιὰ διὰ τὴν ἁγίαν μετάληψιν. Ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι, δὲν χρειάζεται νὰ τοὺς λέγωμεν ὅτι θὰ πάρουν «χρυσὸ δοντάκι» ἢ «γλυκὸ κρασάκι» καὶ ἄλλα παρόμοια ψεῦδη. Θὰ τοὺς τονίζωμεν ὅτι θὰ πάρουν μέσα τους τὸν Χριστόν, ὥστε νὰ αἰσθάνωνται κάποιο δέος καὶ κάποιαν εὐλάβειαν διὰ τὸ μέγα, τὸ ἐξαιρετικὸν γεγονός.

Γ' Μ Ε Ρ Ο Σ

ΤΙ ΩΦΕΛΟΥΜΕΘΑ ;

ΠΗΓΗ ΔΩΡΕΩΝ

Ἐφ' ὅσον ἡ θεία Κοινωνία εἶναι πραγματικὴ μετάληψις αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος μας, καταλαβαίνει καθέννας πόσον μεγάλα πρέπει νὰ εἶναι αἱ ὠφέλειαι ἀπὸ αὐτὴν καὶ πόσα τὰ δῶρα ποὺ χαρίζει. Ἀλλὰ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ περιγράψῃ εἰς ὅλον τὸ βάθος καὶ πλάτος, μίαν πρὸς μίαν, τὰς τεραστίας συνεπείας, ποὺ ἔχει ἡ μετάληψις αὐτὴ εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν;

Μία φράσις, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται συχνὰ εἰς τὰς εὐχὰς τῆς θείας Λειτουργίας, περικλείει εἰς ὀλίγας λέξεις τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῶν ὑπερφυσικῶν αὐτῶν δωρεῶν: «Εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον».

Πράγματι, τὸ ἀνεκτίμητον αὐτὸ μυστή-

ριον μᾶς χαρίζει ἐν πρώτοις τὴν μεγίστην δωρεάν τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν μας. "Αλλως τε γενικῶς τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐχύθη, διὰ νὰ καθάρισῃ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας (Ἑβρ. θ' 14).

Συγχρόνως τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ μυστήριον μᾶς ἀνοίγει τὸν δρόμον τῆς αἰωνίου ζωῆς, ὅπως ἐπανειλημμένως ἐτόνισε καὶ διεβεβαίωσεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἰς τὴν τελευταίαν του διδασκαλίαν (Κατὰ Ἰωάννην κεφ. στ' 50-59). Εἶναι τὸ «φάρμακον τῆς ἀθανασίας», ὅπως τὸ ὠνόμαζαν οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοί, ὁ ἄρραβὼν καὶ τὸ ἐχέγγυον τῆς ἀναστάσεώς μας. Εἶναι «ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου», κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον. Συντελεῖ «εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν», ὅπως λέγει ἡ εὐχή τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς. Εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ μυστήριον «ὁ Κύριος διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐναποκρύπτει τὴν ζωὴν ἐν ἡμῖν καὶ ὥσπερ τι σπέρμα τὴν ἀθανασίαν ἐντίθησιν, ὅλην τὴν ἐν ἡμῖν ἀφανίζον φθοράν», κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. Ὡραῖα τονίζει τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας. Ὅπως διὰ τῆς βρώσεως τοῦ καρποῦ ἀπεθάνομεν καὶ ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ ἀπὸ

τὸν Θεόν, τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, τῆς πνευματικῆς αὐτῆς τροφῆς ξαναπαίρνομεν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἀποβάλλομεν τὴν φθοράν, καὶ ἐνούμεθα μὲ τὸν Ἀθάνατον.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐταὶ αἱ δωρεαί, τὰς ὁποίας μᾶς προσφέρει ἡ θεία μετάληψις. Μᾶς χαρίζει ἀκόμη τὴν «κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», δηλαδή τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς δωρεὰς καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἁγίας Τριάδος, τοῦ ζωοποιοῦ καὶ παρακλητοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸ μᾶς δυναμώνει τὴν πίστιν, ἐνισχύει τὴν ἐλπίδα, πλατύνει τὴν ἀγάπην, τὰς βασικὰς αὐτὰς ἀρετάς. Τοιοῦτοτρόπως μᾶς εἰσάγει εἰς μίαν νέαν ζωὴν, ἁγιασμοῦ καὶ χάριτος. Μᾶς δίδει φωτισμὸν καὶ δύναμιν διὰ τὴν καθημερινήν μας πορείαν. Φωτίζει τὸν νοῦν μας, ἐνδυναμώνει τὴν θέλησιν, ἁγιάζει τὸ συναισθημα. Ὁ θεῖος αὐτὸς ἄρτος συγκροτεῖ τὴν ζωὴν μας, δίδει νεῦρον εἰς τὴν ψυχὴν μας, κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον. Καὶ ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος εἰς τὴν εὐχὴν τῆς εὐχαριστίας, ἡ θεία μετάληψις συντελεῖ «εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν σοφίας, εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐν-

τολῶν τοῦ Θεοῦ», δηλαδή εἰς ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν ποὺ ὀρίζουν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἀναπτύσσεται ἡ πνευματικὴ ζωὴ μας ποὺ ἤρχισε διὰ τοῦ βαπτίσματος. Λαμβάνομεν νέας θεϊκὰς δυνάμεις. Γινόμεθα πλήρεις χάριτος. Ἡ ψυχὴ μας παίρνει τὴν πρώτην καλλονὴν της.

Μὲ ὅλα αὐτὰ ἡ θεία Κοινωνία μᾶς χαρίζει ἀκόμη τὴν «παρρησίαν» πρὸς τὸν Θεόν· διότι μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν μέσα μας τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμποροῦμεν μὲ κάποιο θάρρος νὰ ἀντικρύζωμεν τὸν οὐράνιον Πατέρα μας, ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀδύνατοι.

Ἰδιαιτέρως ὅμως κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, εἰς τὰς διαφοροὺς ἀσθενείας καὶ δοκιμασίας μας, τὸ ἐφόδιον τῆς θείας Κοινωνίας ἀποδεικνύεται «φυλακτῆριον ψυχῆς τε καὶ σώματος», κατὰ τὸν ἱερὸν Δαμασκηνόν. Εἶναι τὸ μεγάλο μας ὄπλον, τὸ ὄπλον ποὺ ἐδυνάμωσε τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἥρωας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς, ἡ πανοπλία ἡ ἀκαταμάχητος εἰς τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, ἡ ἀσπίς ποὺ ἀποκρούει κάθε προσβολήν. Διὰ τοῦτο εἰς κάθε περιπέτειαν τῆς ζωῆς μας ὅς μὴ λησμονοῦμεν τὸ μοναδικὸν αὐτὸ ὄπλον καὶ φάρμακον, τὸ στήριγμα καὶ τὴν παρηγορίαν. Διὰ τοῦ

μυστηρίου αὐτοῦ ὁ ἀσθενὴς ἔρχεται πρὸς τὸν Ἱατρὸν καὶ Σωτῆρα, ὁ πεινασμένος καὶ διψασμένος πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, ὁ δέσμιος πρὸς τὸν Ἐλευθερωτὴν, ὁ γυμνὸς καὶ παγωμένος πρὸς τὴν πηγὴν τῆς θερμότητος. Ὡ! ἔάν τὸ ἐνοοῦσεν αὐτὸ ὁ κάθε βασανισμένος ἄνθρωπος!

Ἀλλά—ἔδῳ εἶναι τὸ θαυμαστὸν καὶ μέγα— ἡ κυριωτέρα καὶ ἀνεκτίμητος ὠφέλεια εἶναι ὅτι ὁ οὐτιδανὸς ἄνθρωπος ἐνώνεται μὲ τὸν Παντοδύναμον καὶ Ἀναμάρτητον, τὸ πλάσμα μὲ τὸν Πλάστην, ὁ δοῦλος μὲ τὸν Δεσπότην. Μεταλαμβάνοντες τὰ τίμια δῶρα, γράφει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, γινόμεθα Χριστοφόροι, φέρομεν μέσα μας τὸν Χριστόν. Ὁ ἄνθρωπος «συναναμίγνυται καὶ συνανακρινᾷται» μὲ τὸν Θεόν, ὅπως τὸ προζύμι μὲ τὴν ζύμην, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. Τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ μυστήριον «ἀνακρινᾷ καὶ συμπλέκει, συνυφαίνει καὶ συνάπτει» τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν θείαν φύσιν κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον. Τὸν κάμνει «σύσσωμον Χριστοῦ» κατὰ τὸν ἱερὸν Δαμασκηνόν. Ὅπως λέγει ἡ εὐχή τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, «ἐνοικεῖ ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Κύριος καὶ γινόμεθα ναὸς τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ αὐτοῦ Πνεύματος». Γίνεται δηλαδή μία θαυμαστή

καὶ ὑπερφυσική, μία μυστηριώδης καὶ ἀκατάληπτος ἔνωσις μετὸν Σωτῆρα Χριστόν. Μήπως δὲν τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος; «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ» (Ἰωάν. στ' 56). Ἔτσι μετέχομεν τῆς θείας ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ τῶν δωρεῶν ποὺ μᾶς ἔδωσε διὰ τῆς ἐξιλαστηρίου θυσίας του. Τὰ μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐνώνονται μετὴν κεφαλὴν μυστηριωδῶς καὶ ἀοράτως. Δὲν εἴμεθα πλέον μόνοι εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἐνωμένοι μετὸν Παντοδύναμον Ἀρχηγόν, «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς του».

Ἀλλὰ ἐσκεφθήκαμεν καὶ κάτι ἄλλο; Ἐφ' ὅσον ἐνωνόμεθα μετὸν Ἀρχηγόν, ἐνωνόμεθα καὶ μεταξύ μας. «Εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα γινόμεθα οἱ πολλοί» (Α' Κορινθ. ι' 17), ἐφ' ὅσον λαμβάνομεν τὴν ἰδίαν ζωὴν καὶ «ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν» καὶ ἐφ' ὅσον κοινωνοῦμεν μετ' ἀγάπην, ἡνωμένοι ψυχικῶς μεταξύ μας. Ἔτσι στερεώνεται ἡ ἐνότης τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἔνωσις μόνον μετὸν Χριστόν ἢ θεία Κοινωνία, ἀλλὰ καὶ μεταξύ μας, «σημεῖον ἐνότητος καὶ δεσμὸς ἀγάπης», κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον. Ἔτσι σφυρηλατεῖται ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ κοινωνία, ἡ διηρημένη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἀνθρωπότης συνάπτεται εἰς μίαν θαυμαστήν

ένότητα, με τὸν στενὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης. Ὅπως τὰ ἀδελφία, ποὺ γεννῶνται καὶ τρέφονται ἀπὸ τοὺς ἰδίους γονεῖς, εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγαπῶνται μεταξύ των, ἔτσι καὶ οἱ κοινωνοῦντες ἀξίως, ἐπειδὴ ἀναγεννῶνται ἀπὸ τὸν αὐτὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ τρέφονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν θεϊκὴν τροφήν, τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος, συνδέονται στενωῶς μεταξύ των διὰ τῆς ἀγάπης.

Κατὰ τὴν ὡραίαν εἰκόνα τῶν Πατέρων, ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ὁ κόλπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ μήτηρ Ἑκκλησία ξαναγεννᾷ τὰ παιδιὰ τῆς εἰς Χριστὸν καὶ τὰ ἐνσωματώνει εἰς Αὐτόν.

Με τὸν τρόπον αὐτὸν διὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας πραγματοποιεῖται τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, διότι ἀπὸ ἄτομα, ποὺ ἦσαν πρὶν χωρισμένα με ὅλα τὰ σπέρματα τῆς διαιρέσεως λόγῳ τῆς ἁμαρτίας, τώρα σχηματίζεται ἓνας ὁργανισμὸς συνηρμοσμένος, διαποτισμένος ἀπὸ τὸ ἴδιον αἷμα, ζωογονούμενος ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα, ὁ ὁποῖος κατεργάζεται τὴν ἁρμονικὴν αὔξησιν τῶν μελῶν, ἕως ὅτου φθάσουν εἰς «ἄνδρα τέλειον», εἰς τὸ «πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ».

«Τί εἶναι ὁ ἄρτος; ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; Σῶμα Χρι-

στοῦ· ὄχι πολλὰ σώματα, ἀλλὰ ἓνα σῶμα. Ὅπως τὸ ψωμὶ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς κόκκους σιταριοῦ εἶναι ἐνωμένον, ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται πουθενὰ οἱ κόκκοι—ὑπάρχουν μὲν, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται ἡ διαφορά των λόγῳ τῆς πλήρους ἐνώσεως—ἔτσι καὶ ἡμεῖς συναπτόμεθα μετὰξὺ μας καὶ μὲ τὸν Χριστόν. Δὲν τρέφεται ἀπὸ ἄλλο σῶμα σύ, ἀπὸ ἄλλο δὲ ὁ ἄλλος, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἴδιον ὅλοι. Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «Οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν»... Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς ἐνῶ ἦσαν τόσον χωρισμένος ἀπ’ αὐτόν, σὲ ἦνωσεν μὲ τὸν ἑαυτόν του· σὺ δὲ δὲν καταδέχεσαι νὰ ἐνωθῇς οὔτε μὲ τὸν ἀδελφόν σου μὲ τὴν πρέπουσαν ἐπιμέλειαν, ἀλλ’ ἀποσχίζεσαι, ἂν καὶ ἀπήλαυ-σες τόσῃν ἀγάπῃν καὶ ζωὴν ἀπὸ τὸν Δεσπότην;» (Ὅμιλ. 24 εἰς τὴν Α΄ Κορ.)

«Ω Σ Λ Ε Ο Ν Τ Ε Σ»

Κανείς ἄλλος δὲν ὕμνησε περισσότερο τὰς ὠφελείας τῆς θείας Εὐχαριστίας ἀπὸ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον. Ἀπὸ τοὺς ἄμβωνας τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἔπαυσεν ἡ θερμὴ του καρδιά καὶ τὸ φλογερὸν του στόμα, νὰ ἐξυμνῇ τὰ ἀστείρευτα ἀγαθὰ τοῦ μεγάλου μυστηρίου. Διαρκῶς μὲ νέας εἰκόνας καὶ μὲ νέα ἐπιχειρήματα παροτρύνει, διεγείρει, πυρπολεῖ τὸ ἀκροατήριόν του, ὥστε νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὰς δωρεὰς τοῦ Μυστικοῦ τούτου Δείπνου.

Ποῖος ποιμὴν τρέφει τὰ πρόβατα μὲ τὰ ἱδικὰ του μέλη; ἐρωτᾷ ὁ θερμουργὸς κῆρυξ. Καὶ τί λέγω ποιμὴν. Μητέρες πολλάκις μετὰ τὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ, παραδίδουν τὰ βρέφη των εἰς ἄλλας τροφούς· ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτό, ἀλλ' ὁ ἴδιος μᾶς τρέφει μὲ τὸ ἱδικόν του αἷμα καὶ μᾶς ἐνώνει μὲ τὸν ἑαυτὸν του (ὁμιλ. 82 εἰς τὸν Ματθ. § Ε').

Καὶ ἔρχεται τώρα ὁ χρυσοῦς ρήτωρ εἰς τὰς μεγάλας ὠφελείας τῆς θείας μεταλήψε-

ως: Ὡς λέοντες—λέγει—πού βγάζουν φωτιά, ἔτσι ὡς ἀναχωροῦμεν ἀπὸ τὴν τράπεζαν αὐτήν. Ἄς γινώμεθα φοβεροὶ εἰς τὸν διάβολον, καὶ ὡς ἐννοοῦμεν περισσότερο τὴν κεφαλὴν μας—τὸν Χριστόν—καὶ τὴν ἀγάπην ποὺ ἔδειξε δι' ἡμᾶς... Τοῦτο τὸ αἷμα ἀπεργάζεται μέσα μας ζωντανὴν τὴν βασιλικὴν εἰκόνα· τοῦτο γεννᾷ οὐράνιον κάλλος· τοῦτο δὲν ἀφίνει νὰ μαρανθῇ ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τὴν ποτίζει συνεχῶς καὶ τὴν τρέφει. Διότι ὅταν παίρνωμεν τὰς τροφάς, δὲν γίνονται ἀμέσως αἷμα, ἀλλὰ κάτι ἄλλο, μὲ τοῦτο ὅμως τὸ αἷμα δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, ἀλλ' ἀμέσως ποτίζει τὴν ψυχὴν καὶ τῆς δίδει μεγάλην δύναμιν. Τοῦτο τὸ αἷμα, ὅταν τὸ λαμβάνωμεν ἀξίως, ἀπομακρύνει μὲν τοὺς δαίμονας καὶ τοὺς διώχνει ἀπὸ κοντά μας, καλεῖ δὲ τοὺς Ἀγγέλους πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν Δεσπότην τῶν Ἀγγέλων. Διότι ὅπου ἵδουν τὸ αἷμα τὸ δεσποτικόν, φεύγουν μὲν οἱ δαίμονες, συντρέχουν δὲ οἱ Ἀγγελοι. Τοῦτο τὸ αἷμα ὅταν ἐχύθη, ἔπλυνεν ὅλην τὴν οἰκουμένην—πολλὰ καὶ περὶ τοῦ αἵματος τούτου καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ἐφιλοσόφησεν. Ἐκεῖνο τὸ αἷμα ἐκαθάρισε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Ἐὰν τὸ αἷμα ἐκεῖνο ποὺ προετύπωνεν αὐτὸ εἶχε τόσην δύναμιν καὶ εἰς τὸν ναὸν τῶν

Ἑβραίων καὶ εἰς τὴν μέσσην Αἴγυπτον, ὅταν μὲ αὐτὸ ἤλειφαν τοὺς παραστάτας τῶν θυρῶν, πολλῶ μᾶλλον τὸ ἄληθινόν. Ἐκεῖνο τὸ αἷμα ἡγίασε τὸ χρυσοῦν θυσιαστήριον· χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἐτόλμα ὁ ἀρχιερεὺς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἅδυστα τοῦ Ναοῦ. Ἐκεῖνο τὸ αἷμα ἐχειροτόνει τοὺς ἱερεῖς· ἀπέλουε ἁμαρτίας, ὅταν ἦτο ἀπλοῦν σύμβολον προτυπωτικόν—ἐὰν δὲ ἐκεῖνο εἶχε τόσην δύναμιν, ἐὰν τὴν σκιὰν τόσον τὴν ἐφοβήθη ὁ θάνατος, τοῦτο τὸ ἄληθινόν, πές μου, πῶς δὲν θὰ τὸ φοβηθῇ; Τοῦτο τὸ αἷμα εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν μας· μὲ αὐτὸ λούεται ἡ ψυχὴ· μὲ αὐτὸ καλλωπίζεται· μὲ αὐτὸ θερμαίνεται καὶ πυροῦται· τοῦτο κάμνει λαμπρότερον ἀπὸ τὴν φωτιὰν τὸν νοῦν μας· τὴν ψυχὴν μας ὠραιότεραν ἀπὸ τὸ χρυσάφι· τοῦτο τὸ αἷμα ἐξεχύθη καὶ μᾶς ἥνοιξε τὸν Οὐρανόν (ὁμιλ. 46 εἰς τὸν Ἰωάν. § Γ').

Δὲν σταματοῦν αἱ εἰκόνες καὶ αἱ παρομοιώσεις τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅταν ὁμιλῇ διὰ τὸ ἀγαπημένον θέμα. Δὲν κουράζεται καὶ δὲν χορταίνει νὰ ὁμιλῇ δι' αὐτὸ ὁ ἐμνευσμένος ρήτωρ. Ἄς τὸν παρακολουθήσωμεν εἰς τὴν συνέχειαν.

Ὅπως, ὅταν λυώνῃς χρυσὸν καὶ βάλλῃς μέσα τὸ χέρι σου, ἐὰν εἶναι βεβαίως δυνατόν, ἢ τὴν γλῶσσάν σου, ἀμέσως θὰ τὴν

ἔκαμνε χρυσῆν, ἔτσι καὶ ἐδῶ καὶ πολὺ περισσότερο ἀκόμη, κάμνει τὴν ψυχὴν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι σὰν ἓνας ποταμὸς σφοδρότερος ἀπὸ τὴν φωτιάν, ὁ ὁποῖος ὁμως δὲν καίει, ἀλλὰ βαπτίζει μόνον ὅποιον λάβει μέσα. Τοῦτο τὸ αἷμα προετυποῦτο παλαιὰ εἰς τὰ θυσιαστήρια, εἰς τὰς θυσίας τῶν δικαίων· τοῦτο εἶναι ἡ τιμὴ τῆς οἰκουμένης· με αὐτὸ ἐξηγόρασεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν· με αὐτὸ τὴν κατεκόσμησεν ὁλόκληρον· ὅπως ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ἀγοράζει δούλους δίδει χρυσόν, καὶ ὅταν θέλῃ νὰ τοὺς καλλωπίσῃ, τὸ κάνει αὐτὸ πάλιν με τὸν χρυσόν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς καὶ μᾶς ἡγόρασε με αἷμα, καὶ μᾶς ἐστόλισε με τὸ αἷμα του. Ὅσοι μετέχουν αὐτοῦ τοῦ αἵματος, στέκουν μαζῇ με τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς Ἀρχαγγέλους καὶ τὰς ἄνω δυνάμεις, φοροῦν τὴν βασιλικὴν στολὴν τοῦ Χριστοῦ, ἔχουν τὰ ὅπλα τὰ πνευματικά. Ἀλλὰ ἀκόμη δὲν εἶπα τὸ σπουδαιότερον· Εἶναι ἐνδεδυμένοι τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι μέγα καὶ θαυμαστὸν τοῦτο τὸ μυστήριον, διὰ τοῦτο, ἂν προσέλθῃς καθαρὸς, εἰς σωτηρίαν προσῆλθες, ἂν ὁμως με ἀκάθαρτον συνείδησιν, εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν (εἰς Ἰωάν. ὁμιλία 46 § δ').

ΕΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΘΕΩΣΙΣ

Τὸν θαυμαστὸν καρπὸν τῆς ἐνότητος, ποὺ φέρει ἡ θεία Κοινωνία εἰς τοὺς πιστοὺς, τὸν ἀνέπτυξε ἰδιαιτέρως εἰς τὰ σοφὰ συγγράμματά του ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης (Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας).

Ἡ θεία Εὐχαριστία, γράφει, ὁδηγεῖ τὴν διηρημένην εἰς πολλὰ κομμάτια κοσμικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἐνότητα καὶ συγχρόνως εἰς τὴν θέωσιν· διὰ τοῦτο καὶ λέγεται σύναξις. Ἐνώνει τὰς διαφόρους ἐπὶ μέρους ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων εἰς μίαν κοινωνίαν πρὸς τὸν ἕνα Θεὸν καὶ διὰ τοῦτο λέγεται καὶ κοινωνία. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ αἱ ἄλλαι ἱεροὶ τελεταὶ ἐξαρτῶνται καὶ ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴν θειοτάτην Εὐχαριστίαν, ἡ ὁποία μᾶς ἐνώνει μὲ τὸν ἕνα, τὸν Θεόν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ βασικὸς σκοπὸς τοῦ μυστηρίου τούτου κατὰ τὸν Διονύσιον: «Ἡ ἐνοειδὴς θέωσις». Καὶ συνεχίζει ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀληθείας.

Ἡ μὲν ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν κειμένων

καὶ τὰ ψάσματα μᾶς προσφέρουν διδασκαλίαν τῆς ἐναρέτου ζωῆς καὶ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὴν κάθαρσιν ἀπὸ τὴν κακίαν. Ἡ δὲ κοινὴ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον θεῖα μετάδοσις χαρίζει «ἕνθεον ὁμοτροπίαν». Δηλαδή εἰς ὅλους ἐκείνους, ποὺ τρέφονται ἀπὸ τὸ θεϊότατον δεῖπνον καὶ γίνονται ὁμοδίαιτοι τοῦ Κυριακοῦ δεῖπνου, χαρίζει τὴν ἐνότητα τῶν ψυχῶν, τὸ ὁμόψυχον. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἀποκληρώνει καὶ ξεχωρίζει δικαιοτάτα τὸν Ἰούδαν, ὁ ὁποῖος δὲν συμμετέχει τοῦ δεῖπνου ὁσίως. Διατί ἀποκληρώνει τὸν Ἰούδαν ἀπὸ τὰ θεῖα μυστήρια, ἂν καὶ συνέφαγε εἰς τὸ δεῖπνον; Διὰ νὰ διδάξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἄρκετόν νὰ παριστάμεθα μόνον σωματικῶς καὶ νὰ συντρῶγωμεν (αὐτὸ δὲν εἶναι κοινωνία), ἀλλὰ νὰ εἴμεθα παρόντες μὲ τὴν ψυχὴν. Ἡ κατ' ἐπίγνωσιν προσέλευσις, ἡ ὁλόψυχος καὶ μετὰ πίστεως συμμετοχή, αὕτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ κοινωνία. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε τότε μὲ τὸν Ἰούδαν, ἂν καὶ ἦτο παρὼν σωματικῶς καὶ συνέφαγε.

Καὶ τὸ νόημα τοῦ ἱεροῦ ἀσπασμοῦ κατὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν εἶναι νὰ μᾶς προετοιμάσῃ διὰ τὴν ἐνότητα. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν καὶ νὰ μετᾶσχουν τῆς εἰρηνικῆς ἐνώσεως μὲ τὸν Ἕνα οἱ διηρημένοι μεταξύ των. Αὐτὴν τὴν πρὸς

ἀλλήλους ἔνωσιν σημαίνει ὁ ἄσπασμός. Ὅταν περιλαμφθῶμεν ἀπὸ τὴν ἱερὰν θεωρίαν καὶ γνῶσιν τοῦ Ἐνός, καὶ ἐνοποιηθῶμεν εἰς μίαν θείαν ἐνότητα, δὲν θὰ ἀσχολούμεθα μὲ τὰς ὑλικὰς καὶ ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίας, ποὺ χωρίζουν. Αὐτὴν τὴν ἐνιαίαν καὶ ἀδιάρητον ζωὴν ἐγκαθιδρύει ἡ ἱεουργία τῆς εἰρήνης, δηλαδή ἡ θεία Κοινωνία.

Διότι, συνεχίζει ὁ Ἀρεοπαγίτης, ἐκεῖνοι ποὺ προσέρχονται εἰς τὴν ἀγιωτάτην ἱεουργίαν, πρέπει νὰ ἔχουν καθάρισει καὶ τὰς πλέον ἀποκρύφους πτυχὰς τῆς ψυχῆς των. Μόνον τότε θὰ φωτισθοῦν καὶ θὰ καταυγασθοῦν ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερκόσμιον θείαν του λάμπιν· διότι αἱ ψυχαὶ των θὰ εἶναι κάτοπτρα καθαρὰ, δεκτικὰ τοῦ θείου φωτός, ποὺ θὰ ἡμποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν οὐράνιον ἀκτινοβολίαν ὀλικώτερον καὶ διαυγέστερον.

Καὶ ἐρωτᾷ ὁ βαθυστόχαστος συγγραφεύς: πῶς ἄλλοιῳς ἡμποροῦμεν νὰ μιμηθῶμεν τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν ἀνανεώνωμεν διαρκῶς τὴν ἀνάμνησιν τῆς θείας ζωῆς του διὰ τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας; Διὰ τοῦτο καθώρισεν ὁ Κύριος νὰ γίνεται τὸ μυστήριον αὐτὸ εἰς ἀνάμνησίν του, διὰ νὰ ἐνούμεθα διὰ τῆς ἐνοποιοῦ Κοινωνίας ἡμεῖς οἱ μικροὶ μὲ τὸν τέλειον Θεόν, οὕτως ὥστε νὰ συναρμολογού-

μεθα ὡς μέλη εἰς τὸ σῶμα του, εἰς τὴν ἁγίαν καὶ θείαν ζωὴν του. Διαφορετικά, ἐὰν ἀπονεκρωθῶμεν διὰ τῶν φθοροποιῶν παθῶν, θὰ γίνωμεν ἀπροσάρμοστοι καὶ ἀκόλλητοι πρὸς τὸ ζωντανὸν καὶ ὑγιὲς θεῖον σῶμα. Τὸ νεκρὸν μέρος τοῦ σώματος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ ζωντανόν.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀνεκτίμητος καὶ μυστηριώδης ὠφέλεια ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν μας εἰς τὴν μυστικὴν τράπεζαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ μυστηρίου, τὸ ὁποῖον ὑπερφυσικῶς μᾶς ἐνώνει «εἰς ἑνὸς πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν», εἰς μίαν ζωντανὴν καὶ ἀνθηρὰν ἄμπελον.

«Ο ΕΝΟΙΚΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΙΑ»

Ένας ἄλλος Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἰδιαιτέρως ἐνετρύφησεν εἰς τὸ βασιλικὸν μυστήριον εἶναι ὁ Νικόλαος Καβάσιλας. Εἰς τὸ περίφημον βιβλίον «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ» καθοδηγεῖ τὸν Χριστιανὸν εἰς τὸ πῶς θὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ μυστηρίου τῶν μυστηρίων. Ἄς παρακολουθήσωμεν τὸν ἅγιον αὐτὸν ἄνδρα εἰς τὰς ἀγίας σκέψεις του:

«Προσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν τὴν μυστικὴν, διὰ νὰ γίνωμεν κοινωνοὶ τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἀπὸ τὴν θείαν Κοινωνίαν ἀντλεῖ ὁ Χριστιανὸς τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἔντασιν. Ὑψηλοτέραν εὐδαιμονίαν δὲν ἡμπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸ μέγα αὐτὸ μυστήριον. Διότι ἐδῶ δὲν πρόκειται ἀπλῶς περὶ μιᾶς καλυτέρας ζωῆς. Διὰ τῆς θείας Κοινωνίας δὲν λαμβάνομεν μερικὰ μόνον δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ λαμβάνομεν αὐτὸν τὸν ἀναστάντα Κύριον, τὸν μέγαν εὐεργέτην μας, τὸν ναὸν

αὐτόν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχουν ὅλαι αἱ πνευματικαὶ χάριτες καὶ δωρεαί. Ἀναμφιβόλως ὁ Χριστὸς ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἶναι παρὼν εἰς αὐτούς, ποὺ μετέχουν τῶν διαφόρων μυστηρίων καὶ μεταδίδει τὰς χάριτάς του κατὰ ποικίλους τρόπους. Ὅταν ὁμως ὁδηγῇ τὸν πιστὸν εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν καὶ τοῦ δίδῃ ὡς πνευματικὴν τροφήν τὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του, τότε μεταβάλλει τὸν ἄνθρωπον. Μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν κοινωνεῖ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι πηλός. Μετὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν παύει πλέον νὰ εἶναι πηλός, λαμβάνει βασιλικὴν μορφήν, γίνεται σῶμα τοῦ βασιλέως Χριστοῦ. Ποία εὐτυχία εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ αὐτήν;

»Σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ποὺ ἔδωσεν ὁ Κύριος, διὰ τῆς θείας Κοινωνίας αὐτὸς ὁ Χριστὸς κατοικεῖ εἰς ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ» (Ἰω. στ' 56). Ὅταν δὲ ὁ Χριστὸς κατοικῇ μονίμως εἰς τὴν καρδίαν μας, ποίου πράγματος πλέον ἔχομεν ἀνάγκην; Εἶναι δυνατόν τότε νὰ στερηθῶμεν ποτὲ ἀπὸ τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ; Τί ἀνώτερον ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἡμποροῦμεν νὰ ἐπιθυμήσωμεν; Ὁ Χριστὸς εἶναι δι' ἡμᾶς καὶ ἔνοικος καὶ οἰκία. Εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι

ἔχομεν τοιαύτην οἰκίαν, εὐτυχεῖς ἀκόμη, διότι γινόμεθα κατοικία διὰ τὸν Χριστόν. Ποῖον ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ δὲν εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν μας, ὅταν ἔχωμεν τοιοῦτον σύνδεσμον μετὰ τὸν Κύριον; Ὅταν φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν λαμπρότητα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀσχολούμεθα μετὰ τὴν ματαιότητα καὶ τὴν φαυλότητα τοῦ κόσμου; Τί πονηρὸν καὶ ἀμαρτωλὸν ἡμπορεῖ νὰ σταθῇ ἔμπρὸς εἰς τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν; Καμμία κακία δὲν θὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν καρδίαν μας, ὅταν ὁ Χριστὸς μᾶς γεμίζῃ μετὰ τὴν παρουσίαν του, ὅταν εἰσδύῃ εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μας καὶ κυριαρχῇ εἰς τὸ βάθος τοῦ ἐσωτερικοῦ μας καὶ μᾶς περιβάλλῃ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς τοῦ πονηροῦ μᾶς προφυλάσσει ὁ κατοικῶν εἰς τὴν καρδίαν μας Χριστός. Αὐτὸς πάλιν ἐκδιώκει ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν μας κάθε ἔνοχον παρόρμησιν, διότι εἶναι ἔνοικος καὶ θέλει νὰ γεμίζῃ μετὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅλην τὴν οἰκίαν, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν μας. Διότι δὲν ἔχομεν ἀπλῶς μέρος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἔχομεν ὁλόκληρον τὸν Χριστόν. Δὲν ἔχομεν κάποιαν πνευματικὴν ἀκτῖνα ἢ ὀλίγον φῶς, ἀλλὰ δεχόμεθα εἰς τὴν ψυχὴν μας αὐτὸν τὸν πνευματικὸν ἥλιον καὶ γινόμεθα ἓνα πνεῦμα μετὰ τὸν Χρι-

στόν. Διότι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὅλαι αἱ δυνάμεις γίνονται ἀμέσως πνευματικά. Τὰ θεῖα, τὰ ἀνώτερα κυριαρχοῦν τῶν κατωτέρων, τῶν ἀνθρωπίνων. Συμβαίνει δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος διὰ τὴν ἀνάστασιν: «Ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς» (Β' Κορινθ. ε' 4), ἢ τὸ ἄλλο: «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ. β' 20).

»Ὡ μυστήριον μέγα καὶ ἀνεξερεύνητον! Ἐνωνόμεθα μὲ τὸν Χριστὸν τόσον, ὥστε ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ γίνεται καὶ ἰδικὸς μας νοῦς, ἡ θέλησίς του καὶ ἰδική μας θέλησις, τὸ σῶμα του καὶ ἰδικόν μας σῶμα, τὸ αἷμα του καὶ ἰδικόν μας αἷμα. Πόσον ἀληθῶς ἐξυψώνεται ὁ νοῦς μας, ὅταν κυριαρχῇται ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ θέλησίς μας ὅταν ὑποτάσσεται εἰς τὴν μακαρίαν θέλησίν του! Τὸ σῶμα μας, ποὺ εἶναι πηλός, πόσον ἐξαγνίζεται, ὅταν εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν φλόγα τοῦ Χριστοῦ!...

»Τόσον μέγα εἶναι τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας! Ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν. Ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐξυψώσεως. Διότι μὲ τὸ μυστήριον αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐνώνεται μὲ ἡμᾶς εἰς ἑνωσιν πλήρη καὶ τελείαν». (Βλέπε τὸ βιβλίον, Ἡ χριστια-

νική ζωή, έκδοσις «Ζωῆς», σελ. 35 καὶ ἐξῆς).

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ ἄλλο βιβλίον του, ὅπου ἐρμηνεύει τὴν θείαν Λειτουργίαν, ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος ἱεράρχης τῆς Θεσσαλονίκης τονίζει τὰ ἐξῆς σπουδαῖα:

«Ἡ σχέσις τῶν μυστηρίων μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν δὲν εἶναι συμβολικὴ, ἀλλὰ εἶναι ὅπως ἡ σχέσις μεταξὺ καρδίας καὶ μελῶν, μεταξὺ ρίζης καὶ κλάδων, ἡ καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, μεταξὺ ἀμπέλου καὶ κλημάτων. Διότι ἐδῶ δὲν ὑπάρχει μόνον κοινὸν ὄνομα ἢ ἀναλογίαι ὁμοιότητος, ἀλλὰ μία ταυτότης τῶν δύο αὐτῶν πραγμάτων. Τὰ μυστήρια εἶναι σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Ἄλλὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν πραγματικὴν βρῶσιν καὶ πόσιν τῶν πιστῶν. Καὶ ὅταν λαμβάνη μέσα τῆς αὐτά, δὲν τὰ μετατρέπει εἰς σάρκα ἀνθρωπίνην, ὅπως κάθε ἄλλην τροφήν, ἀλλὰ οἱ κοινωνοῦντες πιστοὶ μεταβάλλονται ἀπὸ αὐτά, διότι ἐπικρατεῖ τὸ ἰσχυρότερον. Ἄλ- λωστε καὶ ὁ σίδηρος, ὅταν τοποθετηθῇ εἰς τὴν φωτιάν, αὐτὸς γίνεται φωτιά καὶ ὄχι ἡ φωτιά σίδηρος. Καὶ ὅπως, ὅταν ὁ σίδηρος πυρακτωθῇ, δὲν φαίνεται σίδηρος ἀλλὰ φωτιά, διότι τὰ ιδιώματα τοῦ σιδήρου ἔχουν ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὸ πῦρ, ἔτσι καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐὰν θὰ ἡμποροῦσε

κανείς νὰ τὴν ἰδῇ, θὰ διέκρινε ὅτι, ἀναλόγως μὲ τὸ πόσον ἔχει ἐνωθῇ μὲ αὐτόν, ἀναλόγως μὲ τὸ πόσον μετέχει τῆς σαρκὸς του, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ σῶμα τοῦ Κυρίου».

Γ Λ Υ Κ Υ Τ Α Τ Ο Ι Κ Α Ρ Π Ο Ι

Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ ἀπαριθμήσῃ ὅλους τοὺς γλυκεῖς καὶ ζωοπαρόχους καρποὺς τῆς θείας Εὐχαριστίας, τὰς ὑπερφυσικὰς καὶ θαυματουργικὰς ἐπιδράσεις της; Εἶναι ἀναρίθμητοι αἱ σχετικαὶ μαρτυρίαι τῶν ἁγίων καὶ ἐναρέτων ἀνθρώπων. Πρὶν ἀπὸ πέντε αἰῶνας ἔγραφεν ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης: «Ὅτι δὲ ἡ θυσία αὕτη εἶναι πρόξενος ἀνεκδιηγήτου ὠφελείας εἰς πολλοὺς καὶ ὅτι λύει ἀπὸ δεσμῶν καὶ ἀπὸ θανάτου εἶναι δῆλον ἐκ πολλῶν σημείων καὶ θαυμάτων, τὰ ὅποια ἐφάνησαν καὶ ἐγγράφως παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς» (Ἄπαντα, τόμος Ι', ἔκδ. ἔτ. 1909 σελ. 459).

Ἕνας ἄλλος ἅγιος τοῦ αἰῶνος μας, βεβαιώνει τὰ ἐξῆς σπουδαῖα ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του πείραν: «Χιλιάκις ἔχω δοκιμάσει ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὅτι μετὰ τὴν κοινωνίαν

τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὁ Κύριος μοι ἐπεδαψίλευσε τρόπον τινὰ νέαν πνευματικὴν φύσιν, ἀγνήν, ἀγαθὴν, μεγάλην, λαμπράν, σοφὴν, εὐεργετικὴν, ἀντὶ τῆς ἀκαθάρτου, ἀπογοητευμένης, χλιαρᾶς, σκοτεινῆς, ὀλιγοψύχου καὶ κακῆς. Πολλάκις τοιαύτη θαυμασία μεταβολὴ ἐντός μου ἔγινε πρὸς ἐκπληξιν τόσον ἐμοῦ ὅσον καὶ τῶν ἄλλων... Θαυμάζω ἀναλογιζόμενος τὸ μεγαλεῖον τῶν ζωπαρόχων ιδιοτήτων τοῦ ἁγίου μυστηρίου». Αὐτὰ γράφει ὁ εὐλαβὴς πρωθιερεὺς τῆς Κρονστάνδης, καὶ ἀπαριθμεῖ σειρὰν θαυμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσεν ἡ θεία Εὐχαριστία εἰς τοὺς πιστοὺς κοινωνοὺς της. Καὶ καταλήγει ὁ ἴδιος: «Ποσάκις ἤδη, Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ, ἀνενέωσας τὴν φύσιν μου, τὴν ὁποίαν μὲ ἀμέλειαν μεγάλην εἶχον διαφθείρει μὲ τὰς ἁμαρτίας μου! Ἀριθμὸς καὶ μέτρον δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτό. Ποσάκις μὲ ἔσωσες ἀπὸ τὴν κάμινον τὴν καιομένην ἐντός μου, ἀπὸ τὴν κάμινον πολλῶν καὶ διαφόρων παθῶν, ἀπὸ τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπαγοητεύσεως καὶ τῆς ἀπελπισίας» (Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης, Ἡ ἐν Χριστῷ Ζωή, 1939 σελ. 144-148).

Ἦς ἀκούσωμεν ἀκόμη πῶς αἰσθάνεται τὰς μεγίστας ὠφελείας τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἓνας ἄλλος εὐλαβὴς συγγραφεὺς, ὁ J. Grou:

«ὦ! πόσον εἶναι ἀξιοθαύμαστοι οἱ καρ-
ποί, οἱ ὅποιοι παράγονται ἐκ τοῦ Σώματός
Σου καὶ τοῦ Αἵματός Σου! Ἡ Σὰρξ τὴν ὁ-
ποίαν ἐσθίομεν κατὰ τὴν θυσίαν τοῦ θυσια-
στηρίου εἶναι ἁγία καὶ παρθενική, ἔχει λοι-
πὸν τὴν δύναμιν νὰ νεκρώνη εἰς τὰς καρδίας
μας τὴν πυρὰν τῆς ἡδυπαθείας, νὰ σβήνῃ
τὴν φλόγα τῶν παθῶν, νὰ ρυθμίζῃ τὰς
ἐπιθυμίας μας, νὰ καταστέλλῃ τὴν ἐπανά-
στασιν τῶν πειρασμῶν καὶ νὰ ὑποτάσῃ
τὴν σάρκα εἰς τὸ πνεῦμα. Εἰς μόνον λόγος
τοῦ Κυρίου ἐξεδίωκε ἐκ τῶν σωμάτων λεγε-
ῶνας ὁλοκλήρους ἀκαθάρτων πνευμάτων·
καὶ τί δὲν δύναται νὰ πράξῃ, ὅταν εὐρί-
σκεται παρὼν ὁ Ἰδιος ἐντὸς ἡμῶν μὲ ὅλην
Αὐτοῦ τὴν οὐράνιον ἐξουσίαν καὶ δύναμιν;
Ἥγγιζον τὰ ἐνδύματά του καὶ θεραπεύοντο
ἀπὸ ἀνιάτους νόσους· ποῖος μολυσμὸς, ποία
κηλὶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ ἄγγι-
σμα τῆς καθαρᾶς καὶ παρθενικῆς Σαρκός του;
Εἶναι σὰρξ σταυρωθεῖσα καὶ θυσιασθεῖσα διὰ
τὴν ἐξιλέωσιν τῆς ἁμαρτίας· ἔχει λοιπὸν τὴν
δύναμιν νὰ καταστρέψῃ ἐντὸς ἡμῶν τὸ
βασίλειον τῆς ἁμαρτίας, νὰ μᾶς ἐνδυναμώνῃ
εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς σφοδρότητος
τῶν πειρασμῶν καὶ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ θριαμ-
βεύσωμεν κατὰ τῶν διεφθαρμένων κλίσεων
τῆς φύσεώς μας. Εἶναι σὰρξ Θεοῦ. Δίδει τὴν

δύναμιν νὰ ἐκριζώσωμεν ἐκ τῆς καρδίας μας τὰς γηΐνας αἰσθήσεις μας καὶ νὰ τὰς ἀναπληρώσωμεν μὲ θείας καὶ νὰ μὴ δίδωμεν εἰς αὐτὰς γεῦσιν εἰ μὴ διὰ τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ γήϊνος καὶ ζωϊκὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ γευθῇ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἰδίου Ἀποστόλου, πῦρ καταναλίσκον· τήκει τὸν πλέον σκληρὸν σίδηρον, διαλύει τὴν σκωρίαν αὐτοῦ καὶ τὸν καθιστᾷ λάμποντα· ἀλλάζει τὴν μορφήν τῆς σκληρότερας ψυχῆς διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ἄλλην εὐγενεστέραν καὶ ὁμοίαν πρὸς τὴν ἰδικήν του· διαμορφώνει κατὰ τὴν εἰκόνα του αὐτοὺς τοὺς ὁποῖους τρέφει ἐκ τῆς σαρκὸς του· μεταδίδει εἰς αὐτοὺς τὰς σκέψεις του καὶ τὰς κλίσεις του καὶ τοὺς χορηγεῖ τὴν ζωὴν τὴν ὁποῖαν ἀντλεῖ ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς του».

(Ἡ πρακτικὴ ἐπιστήμη τοῦ Ἐσταυρωμένου, σελ. 256-258).

Τοὺς ὠραιότερους ὕμνους διὰ τοὺς γλυκεῖς καρπούς ἐκ τῆς θείας Κοινωνίας καὶ ἂν παραθέσωμεν, καὶ πάλιν δὲν θὰ κατανοήσωμεν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γλυκύτητα τῶν καρπῶν, ἔαν δὲν φροντίσωμεν νὰ τοὺς γεύωμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι συχνά.

Διὰ τοῦτο κανεῖς Χριστιανὸς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λησμονῇ τὰς τεραστίας ὠφελείας τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς μεγάλας εὐθύνας ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει. Ἐφ' ὅσον μὲ τὴν θείαν Κοινωνίαν ἐνωρόμεθα μὲ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν καὶ μὲ τὴν θυσίαν του, ὅλη ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ εἶναι μία προσφορὰ πρὸς Αὐτόν. Ἀνήκομεν πλέον εἰς Αὐτόν. Πῶς θὰ τὸ λησμονήσωμεν;

Πολὺ χαρακτηριστικὰ τονίζει τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ὁ μέγας Βασίλειος: «Τί τὸ ἴδιον τῶν ἐσθιόντων τὸν ἄρτον καὶ πινόντων τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου; ἐρωτᾷ. Τὸ τὴν μνήμην φυλάσσειν διηνεκῇ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος. Τὴν ἀνεξάλειπτον μνήμην τῆς μέχρι θανάτου ὑπακοῆς τοῦ δεσπότου». Καὶ πάλιν ἐρωτᾷ: «Τί τὸ ἴδιον τῶν φυλασσόντων τὴν τοιαύτην μνήμην; Τὸ μηκέτι ἑαυτοῖς ζῆν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι».

Ἄς ἔχωμεν λοιπὸν ἀδιάλειπτον τὴν μνήμην τῆς μεγίστης αὐτῆς εὐεργεσίας εἰς τὸν νοῦν μας. Καὶ μετὰ τὴν θείαν δωρεάν, ἃς κρατῶμεν τὴν ψυχὴν μας εἰς διαρκῇ ἐπαγρύπνησιν καὶ προσοχήν, μὲ τὴν σταθεράν ἀπόφασιν μιᾶς νέας ζωῆς.

ΑΝΕΞΙΧΝΙΑΣΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Τί νὰ πρωτοθαυμάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν θεϊὰν ἱερουργίαν; Εἶναι ἓνα συμπεπυκνωμένον καὶ πανίσχυρον κήρυγμα. Περιέχει πλουσιωτάτην διδασκαλίαν. Ὅπως λέγουν σοφοὶ θεολόγοι, ποὺ τὴν ἔχουν εἰδικῶς μελετήσῃ, ἡ λειτουργία περιέχει τὸ δόγμα συννυφασμένον μὲ τὴν ἠθικὴν. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ σπουδαιότητας ἀληθείας περὶ Θεοῦ καὶ περὶ ἀνθρώπου. Εἶναι μιὰ ζωντανὴ θεολογία, ποὺ μᾶς διδάσκει ἐποπτικῶς τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως. Εἰς τὸ μυστήριον αὐτὸ ὁ Σωτὴρ περιέκλεισε ὅ,τι ἔκαμε δι' ἡμᾶς, ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ἀγάπης του καὶ τῆς σοφίας του. Εἶναι τὸ μυστήριον ποὺ περικλείει ὅλα τὰ μυστήρια. Ἰδιαιτέρως ὅμως εἶναι μιὰ ἐξαιρετος διδασκαλία τῶν ὑψίστων ἀρετῶν τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὅσον εἰς αὐτὴν ἐνθυμούμενος ὁ Χριστιανὸς τὰ φρικτὰ πάθη καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, βλέπει τὰς μεγάλας Ἐκείνου ἀρετάς, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ μελετᾷ καὶ νὰ μιμῆται. Ὡς ἀκολουθήσωμεν εἰς τὸ σημεῖον

αὐτὸ τὸν αἰμνηστον Εὐσέβιον Ματθόπουλον, εἰς τὸν «Προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου», διὰ τὴν αἰσθανθῶμεν τὴν μεγάλην αὐτὴν διδασκαλίαν.

«Καὶ πρῶτον κατὰ τὴν μυστηριακὴν ἀνάμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους θαυμάζει κανεῖς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ. Μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν τῆς Γεθσημανῆ ὁ Λυτρωτὴς προετοιμάζει τὸν ἑαυτὸν του διὰ προσευχῆς θερμότητος καὶ ἐκτενοῦς πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα του.

»Θαυμαστὴ εἶναι καὶ ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὁποία διαλάμπει εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου: Ὑπακοὴ μέχρι θανάτου σταυρικοῦ, ἐπονειδίστου καὶ ἐπωδύνου.

»Βλέπομεν ἀκόμη εἰς τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ τὴν ἄκραν καὶ βαθεῖαν αὐτοῦ ταπείνωσιν. Ἄν καὶ ᾗτο Θεὸς ἀληθὴς καὶ παντοδύναμος, ἐταπεινώθη τόσον πολὺ, ὥστε ἐδέχθη τὴν ἐμπτυσθῆ καὶ τὴν χλευασθῆ, καὶ παντοιοτρόπως τὴν περιφρονηθῆ, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν σταυρωθῆ ἐν μέσῳ δύο ληστῶν.

»Ἀλλὴ ἀρετὴ τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἐνθυμούμεθα κατὰ τὴν Λειτουργίαν εἶναι ἡ ἀπέραντος πραότης. Ὅχι μόνον δὲν ὠργίσθη ἐναντίον τῶν παρανόμων βασιανιστῶν, ἀλλὰ τουναντίον ἐδείχθη ὅπως ἄκα-

κος καὶ πρᾶος, ὅπως τὸ ἀρνίον τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖται εἰς τὴν σφαγὴν.

»Ἀδελφωμένη μετὰ τὴν πραότητα εἶναι καὶ ἡ ὑπομονή, τὴν ὁποίαν εἰς τέλειον βαθμὸν ἔδειξεν ὁ Χριστὸς εἰς ὅλα τὰ φρικτὰ καὶ ἐπώδυνα παθήματά του. Ὅλα τὰ ὑπέμεινε καρτερικῶς καὶ ἀγογγύστως.

»Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμνησικακίαν τοῦ Σωτῆρος μᾶς ἐμπνέει ἡ ἀναπαράστασις τῆς θυσίας του. Ἐνῶ τὸν ἐκάρφωσαν ὡσάν τὸν τελευταῖον κακοῦργον, ἐκεῖνος τοὺς ἐσπλαγχνίζετο καὶ τοὺς ἐλυπεῖτο διὰ τὴν τόσῃν κακουργίαν των καὶ ηὔχετο ὑπὲρ αὐτῶν. Εἰς τὴν Λειτουργίαν νομίζει κανεὶς πῶς ἀκούει τὴν ἡχὴ τῶν θείων ἐκείνων λόγων: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι».

»Τέλος ἡ Λειτουργία ἀντικατοπτρίζει τὴν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, διότι ἐνῶ ἡμεῖς ἡμεθα ἐχθροὶ του, Ἐκεῖνος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θυσιάζεται».

Ἔτσι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ὁ μέγας καθρέπτης ποὺ ἀντανεκλᾷ τὰς ἀρετὰς τοῦ Θεανθρώπου. Εἶναι συγχρόνως τὸ πρῖσμα, ποὺ ἀναλύει τὸ θεῖον καὶ ἄρρητον κάλλος τῶν ἀρετῶν του. Ποῖος πιστὸς ποὺ παρακολουθεῖ μετὰ εὐλαβικῆς διαθέσεως, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ὠφεληθῇ, νὰ μὴ συγκινηθῇ, νὰ μὴ λάβῃ γενναίας ἀποφάσεις ἐμπρὸς εἰς τὸ θεῖον

δρᾶμα τῆς ἀναιμάκτου θυσίας; Διότι ἡ μεγάλη αὐτὴ τελετὴ ἀπευθύνεται συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν. Εἶναι διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ συγκίνησις. Φωτίζει καὶ θερμαίνει. Τρέφει τὴν διάνοιαν μὲ σωτηριώδη διδάγματα, καὶ ταυτοχρόνως ἐμπλουτίζει τὴν καρδίαν μὲ ἅγια συναισθήματα, ἀλλὰ καὶ παροτρύνει τὴν θέλησιν εἰς γενναίας ἀποφάσεις. Δὲν διδάσκει κατὰ τρόπον ξηρόν, ἀλλὰ ἐμπνέει, δημιουργεῖ τὰς ψυχικὰς προϋποθέσεις διὰ μίαν νέαν ἀγίαν ζωὴν.

Αὐτὸ τὸ τελευταῖον ἀναπτύσσει εἰς εἰδικὸν βιβλίον τοῦ ὁ διακεκριμένος Ρῶσος λογοτέχνης τοῦ περασμένου αἰῶνος Νικόλαος Γκόγκολ. Ἴδου τὰ ὠραῖα λόγια του:

«Ἡ ἐπίδρασις τῆς θείας Λειτουργίας ἐπὶ τῆς ψυχῆς εἶναι μεγάλη: ἀσκεῖται δημοσίᾳ, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὄλων, ἐνώπιον τοῦ σύμπαντος, καὶ συγχρόνως μυστικά. Ὄταν ὁ πιστὸς παρακολουθῇ μὲ εὐλάβειαν καὶ ζῆλον κάθε πρᾶξιν τῆς Λειτουργίας, ὅταν ὑπακούῃ εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ διακόνου, ἡ ψυχὴ του θὰ ἀνυψώνεται, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ θὰ τοῦ γίνουν εὐκολοκατόρθωτοι, ὁ ζυγὸς τοῦ Κυρίου θὰ τοῦ εἶναι γλυκὺς καὶ τὸ φορτίον του ἐλαφρόν. Ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸν ναόν, ὅπου παρηκολούθησε τὸ θεῖον δεῖπνον τῆς ἀγάπης, βλέπει ὅλους τοὺς ἀν-

θρώπους σάν ἀδελφούς. Ἐάν ἀσχοληθῇ μὲ τὰς συνήθεις ἐργασίας του, μὲ τὸ ἐπάγγελμα του, μὲ τὸ σπίτι του, μὲ ὅ,τιδήποτε, ἡ ψυχὴ του θὰ διατηρήσῃ ἀβιάστως εἰς τὰς σχέσεις μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ ὑπέροχον ἰδεῶδες τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς ὁ Θεάνθρωπος. Θὰ ἔχῃ αὐθορμήτως περισσότεραν ἀγάπην καὶ στοργὴν πρὸς τοὺς κατωτέρους του. Ἐάν εἶναι αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἄλλου, θὰ τὸν ὑπακούῃ εὐχαρίστως καὶ μὲ περισσότεραν ἀγάπην, ὅπως θὰ ὑπήκουεν εἰς τὸν ἴδιον τὸν Σωτῆρα. Ἐάν τοῦ ζητήσῃ κανεὶς βοήθειαν, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν ἡ καρδιά του θὰ εἶναι πρόθυμος εἰς ἐξυπηρέτησιν, θὰ γίνῃ περισσότερον εὐαίσθητος καὶ θὰ δώσῃ εἰς τὸν πτωχὸν μὲ ἀγάπην. Ἐάν εἶναι πτωχός, θὰ δεχθῇ μὲ εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν παραμικρὰν ἐλεημοσύνην· ἡ λεπτὴ ψυχὴ του θὰ συγκινηθῇ καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν θὰ προσευχηθῇ μὲ περισσότεραν εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν εὐεργέτην του. Καὶ ὅλοι ὅσοι ἤκουσαν τὴν θεῖαν Λειτουργίαν μὲ ζῆλον, ἀναχωροῦν ταπεινοί, περισσότερον πρᾶοι εἰς τὰς σχέσεις των μὲ τοὺς ἀνθρώπους, εὐγενέστεροι καὶ ἡρεμώτεροι εἰς ὅλας τὰς πράξεις των.

»Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ὅποιος θέλει νὰ προοδεύσῃ καὶ νὰ γίνῃ καλύτερος, πρέπει νὰ

παρακολουθῇ ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερον τὴν θεϊαν Λειτουργίαν καὶ νὰ τὴν ἀκούῃ μὲ προσοχήν, διότι οἰκοδομεῖ καὶ διαπλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἀνεπαισθήτως. Καὶ ἂν ἡ κοινωνία δὲν εἶναι ἀκόμη ἐντελῶς διεφθαρμένη, ἔαν μετὰ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀναπνέωμεν παντοῦ τὸ ἄσπονδον μῖσος, ὁ βαθύτερος λόγος εἶναι ἡ θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία ὑπεῖθυμίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἁγίαν οὐρανίαν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀδελφόν του. "Οποῖος λοιπὸν θέλει νὰ ἐνισχυθῇ εἰς τὴν πραγματικὴν ἀγάπην, ὀφείλει, ὅσον τοῦ εἶναι δυνατόν, νὰ παρακολουθῇ τὸ ἅγιον Δεῖπνον τῆς ἀγάπης».

Ἄς προσερχώμεθα λοιπὸν μὲ ἀπλὴν καρδίαν καὶ ἀφελότητα ψυχῆς, χωρὶς σκεπτικισμούς, εἰς τὸ μυστήριον, διὰ νὰ φωτιζώμεθα καὶ νὰ τρεφώμεθα ἀπὸ τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον του· μὲ καθαρὰς ψυχάς, διὰ νὰ ἡμποροῦμεν νὰ ἀτενίζωμεν τὸν Κύριον καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν τὰς οὐρανίας ἀρετάς του.

Δ' Μ Ε Ρ Ο Σ

ΚΑΘΕ ΠΟΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΕΡΧΩΜΕΘΑ;

«Π Ρ Ο Σ Κ Α Ρ Τ Ε Ρ Ο Υ Ν Τ Ε Σ»

Τίθεται ὁμως τώρα ἓνα ἐρώτημα: Τὸν ἀνεκτίμητον αὐτὸν θησαυρὸν τὸν ἐπωφελούμεθα ὅσον πρέπει; Προσερχόμεθα τακτικὰ εἰς τὸ ζωοπάροχον ποτήριον; Λαμβάνομεν συχνὰ τὸ ἀπαραίτητον αὐτὸ ἐφόδιον τῶν ψυχῶν μας;

Ἀνέκαθεν ἦτο διδασκαλία καὶ πράξεις τῆς Ἐκκλησίας μας ἡ συχνὴ θεία Κοινωνία. Ἐν πρώτοις ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὅταν ὠμιλοῦσε διὰ τὰς ὑψίστας ὠφελείας τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ, ἔλεγεν: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Ἰω. στ' 54). Καὶ πάλιν: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ» (Ἰω. στ' 56). Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Σωτῆρος πείθεται κάθε Χριστιανός, ὅτι ὁ Κύριος συνιστᾷ τὴν

συνεχῇ θείαν Κοινωνίαν· διότι ἄλλοιῶς δὲν θὰ ἔλεγεν «ὁ τρώγων καὶ πίνων», ἀλλὰ «ὁ φαγὼν καὶ πιὼν». Ἐπίσης τονίζει τὴν συμμετοχὴν ὅλων τῶν πιστῶν. Ἔτσι ἐνόησαν τὴν παραγγελίαν αὐτὴν τοῦ Σωτῆρος οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. Ὅπως βεβαιώνει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὁ ἀρχαῖος Χριστιανὸς «ἦσαν προσκαρτεροῦντες... τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου» (Πράξ. β' 42). Ἦσαν δηλαδὴ ἀφωσιωμένοι μὲ ζῆλον καὶ ἐπιμονὴν εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐτελεῖτο τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἐκοινωνοῦσαν οἱ παρόντες, ἀλλὰ ἐλαμβάνετο φροντὶς καὶ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ποὺ ἀπουσίαζον. Πρὸς αὐτοὺς, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος, ἐστέλλοντο οἱ διάκονοι, διὰ νὰ τοὺς κοινωνήσουν (Α' ἀπολογία κεφ. 67). Ἀκόμη καὶ οἱ ὁδοιπόροι ἔπαιρναν μαζῇ τῶν εἰς τὰ ταξίδια τῶν ἁγίων ἄρτον διὰ νὰ κοινωνοῦν.

Αὐτὴν τὴν ἱερὰν συνήθειαν τῆς συνεχοῦς κοινωνίας ὅχι μόνον τὴν ἐκράτησεν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνομοθέτησε μὲ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Ἔτσι ὁ ὀγδοὸς καὶ ἑνατὸς Ἀποστολικὸς Κανὼν, τοὺς ὁποίους ἀνεγνώρισε καὶ ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, συνιστοῦν καὶ παραγγέλλουν τὸ σπουδαῖον τοῦτο καθῆκον. Ἐπίσης ὁ δεύτερος κανὼν

τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου, τὸν ὁποῖον ἐπεκύρωσεν ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ, συνιστᾷ παρομοίως τὴν συχνὴν θείαν μετάληψιν(*).

Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι καὶ θεοφόροι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας προτρέπουν ἐντόνως τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὴν συνεχῇ μετάληψιν τοῦ Ποτηρίου τῆς Ζωῆς. Ὁ Μέγας Βασίλειος, ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν 93ην ἐπιστολὴν του γράφει: «Καὶ τὸ κοινωνεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές, αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου) σαφῶς λέγοντος: ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλὰ χρόνους;»

(*) Εἶναι ἀκόμη ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ὅτι ἡ Ἀγία μας Ἐκκλησία θεωρεῖ ἀπαραίτητον καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς θείας ἱερουργίας ἐκ μέρους ὅλων τῶν πιστῶν. Ἐχει μάλιστα ἐπισήμως ἀποφανθῆ διὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Ὁ ὀγδοηκοστὸς κανὼν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει ὅτι, ἐὰν ἓνας Χριστιανός, χωρὶς ἀπόλυτον ἀνάγκην, ἀπὸ ἀδιαφορίας ἢ ἀμέλειαν ἀπουσιάσῃ ἀδικαιολογήτως ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐπὶ τρεῖς ἐν συνεχείᾳ Κυριακάς, νὰ ἀφορίζεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, δηλαδὴ νὰ ἀποκόπτεται. Ἄς μὴ φανῇ αὐτὸ ὑπερβολικὰ αὐστηρόν. Ὁ Χριστιανός, ὁ ὁποῖος παραμελεῖ ἀδικαιολογήτως τὴν συχνὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν, μόνος του ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ στερεῖ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὰς δωρεάς του. Τί τὸ παράδοξον λοιπὸν ἐὰν καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀποκόπτῃ;

(Ε. Π. 32, 484). Τονίζει δὲ εἰς τὴν συνέχειαν ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας του ἐκοινωνοῦσαν τέσσαρας φορὰς τὴν ἑβδομάδα; τὴν Κυριακὴν, τὴν Τετάρτην, τὴν Παρασκευὴν καὶ τὸ Σάββατον, καὶ εἰς ἄλλας ἡμέρας, ἐὰν ἦτο μνήμη ἁγίου καὶ ἐτελεῖτο ἡ θεία Λειτουργία. Προσθέτει δὲ ἀκόμη, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Αἰγύπτου, μοναχοὶ καὶ λαϊκοί, ἐφύλασσαν τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ μετελάμβαναν ὡς ἤθελαν.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κασσιανός, ὁ ὁποῖος περιώδευσεν ὅλα τὰ ἀσκητικὰ κέντρα καὶ ἔγραψε τὰς ἐντυπώσεις του, τονίζει τὰ ἑξῆς: Οὐδέποτε ἐνθυμοῦμαι νὰ ἡμπόδισαν τὴν ἁγίαν κοινωνίαν οἱ γέροντές μας, ἀλλὰ ἔκριναν ὅτι, ἐὰν εἶναι δυνατόν, καὶ καθημερινῶς ἡμπορεῖ νὰ λαμβάνεται (Διαλέξεις Πατέρων).

Ὅσον διὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, αὐτὸς μὲ πολλὴν αὐστηρότητα ἐλέγχει ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παρίστανται εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ δὲν μεταλαμβάνουν (3ος λόγος εἰς πρὸς Ἑφесίους ἐπιστολήν). «Εἰπέ μοι, εἴ τις εἰς ἐστίᾳσιν κληθεὶς τὰς χεῖρας νίψαιτο καὶ κατακλιθεῖη καὶ ἔτοιμος γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἴτα μὴ μετέχοι οὐχ ὑβρίζει τὸν καλέσαντα;» Καὶ εἰς τὴν Δύσιν ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος, ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος καὶ ὁ ἅγιος

Ἀμβρόσιος τονίζουν, ὅχι ἀπλῶς τὴν συχνὴν θείαν Κοινωνίαν, ἀλλὰ τὴν καθημερινήν.

Ἄλλὰ καὶ τὸ κείμενον τῆς θείας Λειτουργίας κατ' ἐπανάληψιν φανερώνει ὅτι σκοπὸς αὐτῆς εἶναι τὸ νὰ συμμετάσχουν οἱ παρακολουθοῦντες πιστοὶ εἰς τὸ μυστήριον. Ἔτσι π. χ. εἰς τὴν εὐχὴν τῶν πιστῶν, μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, παρακαλεῖ ὁ ἱερεὺς: «Δὸς αὐτοῖς (τοῖς πιστοῖς δηλαδή) πάντοτε μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύειν σοι ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων». Εἰς τὴν εὐχὴν, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ μυστηρίου, ἀκούομεν πάλιν τὸν λειτουργὸν νὰ λέγῃ: «Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ἐπὶ πλέον εἰς τὴν εὐχὴν πρὸ τῆς θείας μεταλήψεως τονίζει πάλιν ὁ ἱερεὺς: «Καὶ καταξίωσιον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ». Καὶ ἔπειτα ὑπάρχει περισσότερον συγκεκριμένη προτροπὴ καὶ σύστασις ἀπὸ τὸ μεγαλόφωνον ἐκεῖνο παράγγελμα τοῦ ἱερέως: «Μετὰ φόβου Θεοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε»;

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν ἀκούομεν πάλιν τὸν ἱερέα ἢ τὸν διάκονον νὰ παραγγέλλῃ: «Ὁρθοί, μεταλαβόντες τῶν θείων, ἀ-

χράντων... μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ».

Ἐπίσης ὁ χερουβικός ὕμνος εἶναι μία προετοιμασία διὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν, ἐφ' ὅσον λέγει: "Οἱ ἡμεῖς οἱ εἰκονίζοντες μυστικῶς τὰ Χερουβεὶμ καὶ ψάλλοντες τὸν τρισάγιον ὕμνον εἰς τὴν ζωοποιὸν Τριάδα, ἃς ἀποθέσωμεν ἀπὸ τὸν νοῦν μας πᾶσαν μέριμναν τοῦ κόσμου τούτου, διότι μέλλομεν νὰ ὑποδεχθῶμεν εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ νὰ μεταλάβωμεν τὸν Βασιλέα τοῦ παντός, ὁ ὁποῖος περικυκλῶνεται ἀοράτως ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν οὐρανίων ἀγγέλων.

Εἶναι ἀκόμη χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ εἰς μεταγενεστέρους αἰῶνας, παρ' ὅλας τὰς ποικίλας περιπετείας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, διετηρήθη ἡ ἱερὰ συνήθεια τῆς συνεχοῦς θείας μεταλήψεως. Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, ὁ Ἰωβ ὁ ὁμολογητής, ὁ Γαβριὴλ Φιλαδελφείας, ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης τονίζουν πόσον εἶναι ἀναγκαία καὶ ὠφέλιμος ἡ συχνὴ κοινωνία. Ἀς ἀκούσωμεν τί λέγει ὁ τελευταῖος, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως:

«Καὶ ἄρχιερεῖς μὲν καὶ ἱερεῖς συνεχῶς ἐν προσοχῇ καὶ κατανύξει καὶ ἐξομολογήσει

ἱεουργοῦντες μεταλαμβάνουσιν αὐτῶν τῶν φρικτῶν μυστηρίων· οἱ λοιποὶ δὲ ὁμοίως πρέπει καὶ αὐτοὶ ἐν ἐξομολογήσει καὶ συντριβῇ καὶ εὐλαβείᾳ ψυχῆς νὰ ἀπολαμβάνωσι συνεχῶς τὴν κοινωνίαν, καί, ὅστις φοβεῖται καὶ ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἅς μὴ ἀφήσῃ νὰ περάσῃ τεσσαράκοντα ἡμέραι χωρὶς νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Κοινωνίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὅσον δύναται, ἅς προσέχῃ καὶ συχνότερον ἅς ἀξιοῦται καὶ ἐν πάσῃ Κυριακῇ, ἂν εἶναι δυνατόν, καὶ μάλιστα οἱ γηραλέοι καὶ οἱ ἄρρωστοι, διότι αὐτὸ εἶναι εἰς ἡμᾶς ζωὴ καὶ δύναμις» (Συμεὼν Θεσ)νίκης, "Ἀπαντα ἰος τόμος σελ. 447 "Ἐκδ. ἔτους 1909).

"Ἐνα σπουδαῖον δεδομένον διὰ τὸ θέμα μας, εἶναι τὰ τυπικὰ τῶν μονῶν. Εἰδικῇ ἔρευνᾳ τὴν ὁποίαν ἔκαμε ξένος ἐπιστήμων (S. Salaville) ἀποδεικνύει ὅτι, ὅχι μόνον εἰς τὰ παλαιότερα μοναστήρια, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν 10ον αἰῶνα, ἐξηκολούθησεν ἡ παράδοσις τῆς συχνῆς θείας Κοινωνίας. "Ἐτσι π.χ. ὁ μέγας ἀναμορφωτὴς τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, διὰ νὰ κοινωνῇ τακτικῶς, ἐλειτουργοῦσε καθημερινῶς, ἀκόμη καὶ ὅταν ἦτο φυλακισμένος. Συνιστᾷ δὲ τὴν συχνὴν θείαν Κοινωνίαν, καὶ εἰς τοὺς μοναχοὺς τὴν καθημερινὴν εἰ δυνατόν.

Ἡ ἰδία παράδοσις συνεχίζεται καὶ εἰς τοὺς ἐπομένους αἰῶνας. Τὰ μεγάλα βυζαντινὰ μοναστήρια, ὅπως τῆς Εὐεργέτιδος, τοῦ Φιλανθρώπου Σωτῆρος, τῆς Κοσμοσωτεῖρας τοῦ Αἵνου, τοῦ Ναυπλίου, τῶν Ἑλίου Βωμῶν, τοῦ Μαχαιρᾶ τῆς Κύπρου, τοῦ Λιβός, τῆς Παναγίας τῆς Καλῆς Ἑλπίδος, τοῦ Προδρόμου τῶν Σερρῶν, ἐτελοῦσαν καθημερινῶς τὴν θείαν μυσταγωγίαν εἰς τοὺς ναοὺς των, ἢ τὸ ὀλιγώτερον τέσσαρας φορὰς τὴν ἑβδομάδα, καὶ ἀντίστοιχος ἦτο ἡ συμμετοχὴ τῶν μοναχῶν εἰς αὐτάς. Εἰς τὰ τυπικὰ συνήθως τονίζεται ὅτι καλὴ θὰ ἦτο ἡ καθημερινὴ θεία μετάληψις, «ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν» συνιστᾶται ἡ ἑβδομαδιαία.

Ἀνέκαθεν λοιπὸν ὑπῆρξε διδασκαλία καὶ πρᾶξις τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας μας, ἡ συχνὴ συμμετοχὴ εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια. Ἡ ἀρχαία καὶ ἱερὰ αὐτὴ συνήθεια δὲν διεκόπη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Καὶ ἰδού, τρεῖς μεγάλοι μορφαὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τρεῖς νέοι ἅγιοι τῆς Ὁρθοδοξίας μας, τὴν ἔχουν ἐπισφραγίσαι μὲ τὸ κῦρος των καὶ τὴν ἀγιότητά των. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ ἅγιος Μακάριος Νοταρᾶς, Μητροπολίτης Κορίνθου, ἔγραψε τὸ περίφημον βιβλίον «Περὶ συνεχοῦς θείας μεταλήψεως», τὸ ὁποῖον εἶχε σκοπὸν «νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν

χαριτωμένην συνήθειαν τῶν παλαιῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ ἀποδείξη μὲ Γραφικὰς, Ἀποστολικὰς, καὶ Πατερικὰς μαρτυρίας, ὅτι εἶναι ψυχοσωτήριον νὰ μεταλαμβάνη συχνὰ πᾶς Ὁρθόδοξος Χριστιανός, ὅταν δὲν ἔχη ἐμπόδιον». Ἰδοὺ μὲ πόσον ζῆλον ἐπιμένει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ θέμα: «Ἐὰν ἀγαπᾷς νὰ ἀνάψῃς εἰς τὴν καρδίαν σου τὸν θεῖον ἔρωτα καὶ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπην καὶ μετ' αὐτῆς νὰ ἀποκτήσῃς καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς ἀρετάς, σύχναζε εἰς τὴν ἀγίαν Κοινωνίαν καὶ θέλεις ἀπολαύσει ἐκεῖνο ὅπερ ἐπιθυμεῖς. Ἐπειδὴ, τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ μὴ ἀγαπήσῃ τις τὸν Χριστόν, ὅταν συνεχῶς κοινωνῇ τὸ ἅγιον Σῶμα καὶ Αἷμα του καὶ νὰ ἀγαπηθῇ ἀπὸ τὸν Χριστόν» (σ. 64-65 ἔκδ. 1931).

Τὸ βιβλίον τὸ ἀπλοποίησεν ἀργότερα ὁ ὁσιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης. Παρ' ὅλον ὅτι ἦτο γραμμένον ἀπὸ δύο ἀγίους ἄνδρας καὶ κατωχυρωμένον ἀπὸ πλῆθος πατερικῶν γνωμῶν, ἐν τούτοις τὸ βιβλίον αὐτὸ προεκάλεσε κάποιον θόρυβον ἐξ αἰτίας ὠρισμένων προκαταλήψεων, τελικῶς ὅμως ἐδικαιώθη ἀπὸ τὸν ἐθνομάρτυρα Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τὸν Ε'. Εἰς τὴν περίφημον ἐγκύκλιον τοῦ 1819, δύο χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ μαρτύριόν του, ἔγραφεν ὁ Πα-

τριάρχης ὅτι: «Χρέος ἔχουσι οἱ εὐσεβεῖς ἐν ἐκάστη ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ νὰ προσέρχωνται καὶ νὰ μεταλαμβάνωσι τοῦ ζωοποιοῦ Σώματος, διὰ τοῦτο καὶ προσκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐν τῷ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...» Ἐν συνεχείᾳ ἀποδοκιμάζει ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ οἷσιν κινούμενοι, δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μεταλαμβάνουν συχνότερα ἀπὸ τὸ διάστημα τῶν 40 ἡμερῶν. Παρόμοια ἐτόνισε καὶ ὁ ἱεροκῆρυξ Προκόπιος ὁ Μεγαλοσπηλαιότης (1730-1800).

Μὲ τὸ σπουδαῖον αὐτὸ θέμα ἡσχολήθησαν καὶ δύο πρωτοπόροι τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος, ὁ Κ. Διαλησμάς καὶ ὁ Εὐσέβιος Ματθόπουλος. Ὁ μὲν ἓνας ἔγραψεν εἰδικὴν πραγματείαν, ὁ δὲ ἄλλος ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἔθους. «Ὅπως διὰ νὰ ζήσῃ καὶ αὐξηθῇ καὶ συντηρηθῇ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ζωὴν—γράφει—δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ γεννηθῇ, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ τρέφεται διαρκῶς, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Χριστιανός, διὰ νὰ ζήσῃ καὶ ἀναπτυχθῇ καὶ τελειοποιηθῇ πνευματικῶς, δὲν ἀρκεῖ μόνον εἰς αὐτὸν ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἀναγέννησις, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ τρέφεται πνευματικῶς, κοινωνῶν συνεχῶς τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου» (Ὁ Προ-

ορισμός τοῦ ἀνθρώπου, κεφάλαιον κ').

Εἶναι ἄξιον προσοχῆς ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ὁρθοδόξους χώρας δὲν ἐλησμονήθη ἡ συχνὴ θεία Κοινωνία. Εἰς τὴν Ρωσίαν ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα ὑπῆρξαν ἄρκετοί, ἰδίως κληρικοὶ καὶ μοναχοί, οἱ ὅποιοι ἐκοινωνοῦσαν κάθε ἐβδομάδα ἢ καὶ κάθε ἡμέραν. Ἐξ ἄλλου ὠρισμένοι ἀρχιερεῖς καὶ ἱεροκήρυκες ἐτόνιζαν συχνὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συχνῆς κοινωνίας. Ἔτσι ὁ ἅγιος Τύχων, ἐπίσκοπος τοῦ Βορονέζ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, συνιστοῦσεν εἰς τοὺς ἱερεῖς: «Ὅταν προφέρετε τὸ «μετὰ φόβου...», νὰ σκέπτεσθε πῶς ὁ Χριστὸς ἐνεφανίσθη μετὰ τὴν ἀνάστασίν του εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ ὅλους τοὺς ἀδελφούς. Ἐπίσης νὰ γνωρίζετε ὅτι μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις καλεῖτε τοὺς πιστοὺς νὰ μετάσχουν τῶν ἀγίων αὐτῶν μυστηρίων. Καὶ ὅταν βλέπετε ὅτι κανεὶς δὲν πλησιάζει, νὰ ὑποφέρετε ψυχικῶς, διότι, ἐνῷ ὁ Χριστὸς καλεῖ ὅλους πρὸς αὐτὸν καὶ προσφέρει ὡς τροφήν τὸ πανάγιον σῶμα καὶ αἷμα του, ἐν τούτοις κανεὶς δὲν ἔρχεται εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ εὐεργέτου». Καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπενθυμίζει τὴν συνήθειαν αὐτὴν τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν.

Ἕνας ἄλλος μέγας ἅγιος τῆς Ρωσίας,

ὁ ὅσιος Σεραφεῖμ, ὁ ἐρημίτης τοῦ Σαρῶβ, ὃχι μόνον ἐκοινωνοῦσε συχνά, ἀλλὰ εἰς μίαν περίπτωσιν μεγάλης θλίψεως, συνέστησεν εἰς μίαν μοναχὴν ἐπὶ ἓνα διάστημα τὴν καθημερινὴν θείαν κοινωνίαν. Παρομοίως ὁ Μητροπολίτης Κιέβου Φιλάρετος κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐκοινωνοῦσε καθημερινῶς.

Μία ἐπίσης σπουδαία μορφή τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱεραπόστολος τῆς Ἀλάσκας Ἰννοκέντιος, κατόπιν Μητροπολίτης Μόσχας, κατὰ τὰ ἱεραποστολικά του ταξίδια ὑπέφερεν, ὅταν ἔβλεπε ὅτι οἱ νεοφώτιστοι Χριστιανοὶ ἔμεναν μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μυστηρίων. Ἐτόνιζεν ὅτι ἡ Λειτουργία πρέπει νὰ τελῇται παντοῦ, ἐν ἀνάγκῃ εἰς μίαν σκηνὴν ἢ εἰς τὸ ὕπαιθρον, καὶ πολλάκις ἐζητοῦσε ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἀντιμήνσια διὰ τοὺς περιοδεύοντας ἱεραποστόλους. Μετὰ τὴν δευτέραν του ἱεραποστολικὴν περιοδείαν, ἔλεγεν ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς Τούγκους ἔγιναν ἰσχυρότεροι εἰς τὴν πίστιν ἐνεκα τῆς θείας Κοινωνίας. Συχνότατα δὲ ἐτόνιζε καὶ αὐτὸς τὸ διδακτικώτατον παράδειγμα τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Τίποτε λοιπόν, ἔλεγε, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν συχνὴν θείαν Κοινωνίαν.

Θὰ τελειώσωμεν μὲ τὸν γνωστὸν πρωθι-

ερέα τῆς Κρονστάνδης Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν. Τὸ βιβλίον του «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωή» ποὺ εἶναι μεταφρασμένον εἰς τὰ Ἑλληνικά, φανερώνει τὴν βαθυτάτην ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸν ἀνεκτίμητον αὐτὸν θησαυρόν. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς χειροτονίας του δὲν ἔπαυσε νὰ τελεῇ καθημερινῶς τὴν λειτουργίαν μὲ θεῖον ἔρωτα πρὸς τὸν Χριστόν, καὶ νὰ προτρέπη τὸν λαὸν νὰ συμμετέχη συχνότερα τῶν θείων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων. Ἦτο τὸ μυστικὸν τῆς ζωῆς του, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἁγίων ψυχῶν.

Πράγματι ὅλοι οἱ ἅγιοι τῆς Ὁρθοδοξίας ἐτρέφοντο μὲ τὴν συχνὴν θείαν Κοινωνίαν. Ὅλοι αὐτοὶ ἐπαναλαμβάνουν τρόπον τινὰ τοὺς λόγους τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: Πάσχα κάμνομεν κάθε φορὰν, ποὺ κοινωνοῦμεν, τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας φορὰς τὴν ἑβδομάδα. Δι' ὅλους τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς πίστεως, ἡ συχνὴ μετάληψις τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, τοὺς ἀσθενεῖς ἐνδυναμώνει, τοὺς ὑγιεῖς εὐφραίνει, τοὺς ἀρρώστους ἰατρεύει, τὴν ὑγείαν διαφυλάττει. Τὸ πανίσχυρον αὐτὸ ὄπλον, κατὰ τὸν ἴδιον ἱ. Πατέρα, κάμνει τὸν μεταλαμβάνοντα πλέον μακρόθυμον καὶ ὑπομονητικὸν εἰς τὰς θλίψεις, θερμότερον εἰς τὴν ἀγάπην, λεπτότερον εἰς

τὴν γνῶσιν, προθυμότερον εἰς τὴν ὑπακοήν, ὀξύτερον καὶ γρηγορώτερον εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν χαρισμάτων.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἐκανόνισεν, ὥστε καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὁπότε δὲν γίνονται καθημεριναὶ θεῖαι Λειτουργίαι, νὰ γίνωνται ἀντ' αὐτῶν αἱ προηγιασμένοι, διὰ νὰ ἐνισχύωνται τοιοῦτοτρόπως οἱ Χριστιανοί, ὥστε νὰ ὁρμοῦν καὶ πάλιν γενναιότεροι κατὰ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν (Ματθαῖος Βλάσταρις). Καὶ αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῶν πνευματικῶν ἀγωνισμάτων. Ὅχι μόνον ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας βεβαιώνει, ὅτι οἱ μάρτυρες προτοῦ νὰ τρέξουν εἰς τὸ στάδιον ἐνισχύοντο μὲ τὴν θείαν Κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ἔθνους μας μαρτυρεῖ ὅτι εἰς τὰς κρίσιμους ἐθνικὰς στιγμὰς, αὐτὸ τὸ μεγάλο ἐφόδιον ἐσφυρηλατοῦσε τὴν ψυχὴν τοῦ Γένους. Τί ἄλλο μαρτυροῦν αἱ ἱστορικαὶ λειτουργίαι εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν, εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ εἰς τὸ Κοῦγκι;

Αὐτὴν τὴν ἱερωτάτην παρακαταθήκην ἃς διατηρήσωμεν καὶ οἱ σημερινοὶ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ καὶ ἃς τὴν ξαναζωντανέψωμεν μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις. Δὲν ἡμπορεῖ, βεβαίως, νὰ γίνη τοῦτο ἀποτόμως καὶ διὰ μιᾶς

ἀλλὰ πρέπει ὅλοι μας νὰ καλλιεργούμεθα σχετικῶς καὶ νὰ τείνωμεν πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, πρὸς τὸ πανάρχαιον αὐτὸ καὶ σωτήριο ἐπιμονὴν τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας μας. Εἶναι καθήκον ὅλων τῶν φωτισμένων χριστιανῶν νὰ συντελέσουν, ὥστε νὰ ξαναζωντανέψῃ ὁ πόθος τοῦ μυστηρίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, νὰ ξαναγίνη τοῦτο ἡ πραγματικὴ πηγὴ τῆς ζωῆς μας.

ΔΥΟ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ

Ὑπάρχουν μερικοὶ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι λέγουν: «Δὲν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ κοινωνῶ...». Ἀλλὰ τί Χριστιανοὶ εἶναι αὐτοί; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν ἀληθινὴν χριστιανικὴν ζωὴν, χωρὶς τὸν ἀπαραίτητον «ἄρτον τῆς ζωῆς»; Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ ἐτόνισεν αὐτὸ ὅχι μίαν καὶ δύο φορές, ἀλλὰ κατ' ἐπανάληψιν (στ' κεφ. κατὰ Ἰωάννην), ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι θὰ εὑρεθοῦν τέτοιοι Χριστιανοί. Ἄς τὸ ἐννοήσωμεν, ἀδελφέ μου. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἴμεθα

Χριστιανοί, ἐπειδὴ μόνον γνωρίζομεν τὸ «Πιστεύω» ἢ ἐπειδὴ δὲν ἐσκοτώσαμε καὶ δὲν ἐκλέψαμε. Ἀλλοίμονον ἂν ἄρκεσθοῦμε εἰς αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα. Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι μία ὠλοκληρωμένη ἁγία κατάστασις, ὅπως τὴν ἐδίδαξεν ὁ Θεάνθρωπος καὶ ὅπως μᾶς τὴν χαρίζει ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία, ἡ ὁποία μᾶς τρέφει διὰ τῶν μυστηρίων της. Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν χωρὶς αὐτά. Ὅσον ἤμπορεῖ νὰ ζήσῃ κανεὶς κατὰ τὸ σῶμα χωρὶς ψωμί ἢ φαγητὸν καθημερινόν, ἄλλο τόσον ἤμπορεῖ νὰ ζήσῃ κανεὶς κατὰ τὴν ψυχὴν χωρὶς τὴν τακτικὴν καὶ ἀπαραίτητον τροφοδοσίαν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Ἄλλοι πάλιν λέγουν: «Ἡ θεία Κοινωνία εἶναι κάτι μεγάλο καὶ φοβερὸν καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται ζωὴν ἁγίαν καὶ ἀγγελικὴν. Πῶς λοιπὸν ἤμποροῦμεν, ἀδύνατοι καὶ ἁμαρτωλοὶ καθὼς εἴμεθα, νὰ κοινωνοῦμεν συχνά;» Εἰς αὐτὴν τὴν ἔνστασιν πολὺ σοφὰ καὶ πρακτικὰ ἀπαντᾷ ὁ ἅγιος Μακάριος Νοταρᾶς. Ἴδου τί λέγει: «Καὶ ὅτι μὲν εἶναι μέγα καὶ φοβερὸν τὸ μυστήριον τῆς θείας Κοινωνίας καὶ χρειάζεται ζωὴν καθαρὰν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κοινωνοῦν τὸ ἅγιον σῶμα καὶ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου μας, λαμβάνουν τὸν ἁγιασμὸν ἀπὸ τὰ θεῖα μυστήρια».

Πολὺ ὥραία ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Δὲν λέγω μηδεὶς ἀμαρτωλός, ἀλλ' οὐδεὶς μένων ἀμαρτωλός ἄς μὴ πλησιάσῃ εἰς τὰ μυστήρια, δηλαδή κανεὶς ἀμετανόητος. Διότι ξεύρω ὅτι ὅλοι εἴμεθα ὑποκείμενοι εἰς ἀμαρτήματα καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι ἔχει ἀγνήν τὴν καρδίαν· ὅμως δὲν εἶναι τοῦτο τὸ φοβερόν, τὸ ὅτι δὲν ἔχομεν τὴν καρδίαν καθαρὰν, ἀλλ' ὅτι δὲν πλησιάζομεν εἰς τὸν Χριστόν, ὃ ὁποῖος δύναται νὰ μᾶς καθαρίσῃ».

Καὶ συμπληρώνει ὁ ἅγιος Μακάριος: «Ἄν θέλωμεν νὰ στοχασθῶμεν καλὰ, τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ ἔλθῃ τις εἰς τὴν τελειότητα χωρὶς τῆς συνεχοῦς θείας Κοινωνίας τῶν ἁγίων μυστηρίων· διότι χωρὶς αὐτῆς, οὐδὲ ἀγάπη ἡμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ· χωρὶς δὲ τῆς ἀγάπης, οὐδὲ ἡ πρὸς τὰς δεσποτικὰς ἐντολὰς ὑπακοή· χωρὶς δὲ τῆς ὑπακοῆς, οὐδὲ τελειότης».

Ἄλλ' ἔστω, ἐκεῖνοι ποὺ διστάζουν νὰ κοινωνήσουν συχνά, προσέρχονται κάθε 40 ἡμέρας. «Οἱ προβάλλοντες ταῦτα, ὡς τέλειοι μεταλαμβάνουν εἰς τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἢ ὡς ἀμαρτωλοὶ καὶ ὡς ἀτελεῖς; Καὶ ἐὰν μὲν ὡς τέλειοι, πρέπει καὶ συχνότερα νὰ κοινωνῶσι κατὰ τὴν ἀπόφασίν των· ἐὰν δὲ ὡς ἀτελεῖς, συχνότερα πρέπει νὰ μεταλαμβάνα-

νουν διὰ νὰ γίνουν τέλειοι. Ἐπειδὴ ἂν τὸ βρέφος δὲν αὐξάνῃ εἰς τὴν ἡλικίαν ἀνδρὸς χωρὶς σωματικὴν τροφήν, πολλῶ μᾶλλον δὲν θέλει ἔλθῃ εἰς τελειότητα ἢ ψυχὴ χωρὶς πνευματικὴν τροφήν».

Ἐὰν κανεῖς μεταλαμβάνῃ ὡς ἁμαρτωλός, δὲν πρέπει νὰ μεταλαμβάνῃ οὔτε εἰς τὰς σαράντα ἡμέρας, ἀλλ' οὔτε μίαν φορὰν τὸν χρόνον, ὅπως τονίζει ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης. «Δὲν εἶναι τόλμη καὶ αὐθάδεια—συνεχίζει—τὸ νὰ μεταλαμβάνῃ κανεῖς συχνά, ἀλλὰ τὸ νὰ μεταλαμβάνῃ ἀναξίως, ἂν καὶ μίαν φορὰν μεταλάβῃ τὸν χρόνον. Ἡμεῖς δὲ τόσον ἄθλιοι καὶ ἀνόητοι εἴμεθα, ὥστε καθ' ὅλον τὸν χρόνον κάμνομεν ἁμαρτίας καὶ δὲν σπουδάζομεν νὰ καθαρισθῶμεν ἀπὸ αὐτάς, νομίζομεν δὲ ὅτι εἶναι ἄρκετὸν εἰς καθαρισμόν μας τὸ νὰ μὴ μεταλαμβάνωμεν συχνά καὶ νὰ κατατολμῶμεν ὑβριστικῶς ἐναντίον εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ δὲν στοχαζόμεθα ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἑσταύρωσαν τὸν Χριστόν, μίαν φορὰν τὸν ἑσταύρωσαν· λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ μίαν φορὰν τὸν ἑσταύρωσαν, μικροτέραν ἁμαρτίαν ἔπραξαν; Καὶ ὁ Ἰούδας δὲ μίαν φορὰν τὸν ἐπρόδωσε, λοιπὸν διὰ τοῦτο δὲν ἐκολάσθη; ὄχι, ὄχι.

»Διατί λοιπὸν νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν μὲ διορίαν καιροῦ; Ὁ

καιρὸς ὁ καλύτερος διὰ νὰ μεταλάβωμεν, εἶναι τὸ καθαρὸν συνειδός.

»Καὶ πάλιν λέγει· ποίους λοιπὸν νὰ ἀγαπήσωμεν; Ἐκείνους ποὺ μίαν φορὰν τὸν χρόνον μεταλαμβάνουν; ἢ ἐκείνους ποὺ μεταλαμβάνουν πολλές φορές; ἢ ἐκείνους ποὺ μεταλαμβάνουν ὀλίγες; ὅχι· οὔτε ἐκείνους ὅσοι μεταλαμβάνουν μίαν φορὰν ἐπαινοῦμεν, οὔτε ἐκείνους ὅσοι πολλές φορές, οὔτε ἐκείνους ὅσοι μεταλαμβάνουν ὀλίγες· ἀλλὰ ἐπαινοῦμεν ἐκείνους ὅσοι μεταλαμβάνουν μὲ καθαρὸν συνειδός, μὲ καθαρὰν καρδίαν καὶ μὲ βίον καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον· ὅσοι εἶναι τοιοῦτοι, πάντοτε ᾗς μεταλαμβάνουν· ὅσοι δὲ δὲν εἶναι τοιοῦτοι, οὐδὲ μίαν φορὰν τὸν χρόνον νὰ μεταλαμβάνουν δὲν εἶναι ἄξιοι».

Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀπομακρύνουν τὸν ἑαυτὸν των συστηματικὰ ἀπὸ τὸ ζωοπάροχον Ποτήριον, πρέπει νὰ ἀκούσουν ἄλλην μίαν φορὰν τί λέγουν ὁ ἅγιος Μακάριος καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος εἰς τὸ γ' κεφάλαιον τοῦ βιβλίου των «Περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως».

«Ὅλα τὰ ἐναντία προσενεῖ εἰς τοὺς Χριστιανούς ἢ σπανία Μετάληψις· διότι ὅστις βραδύνει νὰ μεταλάβῃ, οὐδεμίαν προετοιμασίαν δὲν κάμνει, δὲν γίνεται προσεκτικός, δὲν ἔχει τόσην στενὴν φυλακὴν εἰς τοὺς

πονηροὺς λογισμοὺς· ἐπειδὴ ἡ βραδύτης τὸν κάμνει νὰ πίπτῃ εἰς ἀμέλειαν καὶ ψυχραίνεται ἡ θερμὴ τῆς εὐλαβείας καὶ θεϊκῆς ἀγάπης· τὸ μῆκος τοῦ καιροῦ τοῦ δίδει ἄδειαν νὰ περιπατῇ μὲ ἄνεσιν καὶ ἀδιαφορίαν εἰς τὴν ζωὴν του, νὰ μὴ ἔχῃ φόβον εἰς τὴν ψυχὴν, συστολὴν εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ παραφυλακὴν εἰς τὰ κινήματά του, ἀλλὰ νὰ κάμνῃ λύσιν τελείαν καὶ εἰς φαγητὰ καὶ εἰς λόγια, καὶ εἰς ἀπρεπεῖς θεωρίας καὶ ἀκοάς, καὶ νὰ γίνεται ὡς ἓνα ἄλογον, τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ δὲν ἔχει χαλινόν, ἐξολισθαίνει εἰς πάντα κρημνὸν ἀμαρτίας. Ὅτι αὐτὰ ὅλα ἀκολουθοῦν εἰς τοὺς ἀργοποροῦντας νὰ μεταλάβουν, εἶναι ἀληθινόν, καθὼς μὲ τὴν καθημερινὴν δοκιμὴν καὶ πρᾶξιν τὰ παθαίνομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι.

»Ὅσοι ὄντες ἄξιοι ὅσον τὸ δυνατόν, ἀργοποροῦν νὰ μεταλάβουν, θαυμάζω πῶς ἡμποροῦν νὰ ἀπολαύσουν τὸν ἁγιασμόν καὶ τὴν χάριν ἀπὸ τὰ θεῖα μυστήρια, καθὼς εἶπεν ὁ Καβάσιλας ὃν ἀνεφέραμεν πρότερον. Πῶς δύνανται νὰ καταμαράνουν τὴν φλόγα τῶν παθῶν, ὅταν δὲν κοινωνῶσι τὰ ἄχραντα μυστήρια, τὰ ὁποῖα διώκουσι πᾶσαν ἀσθένειαν, κατακοιμίζουσι τὸν ἄγριον πόλεμον τῆς σαρκός, καὶ ἀπονεκροῦσι τὰ πάθη, κατὰ τὸν ἱερὸν Κύριλλον;

»Πῶς δύνανται νὰ καθαρίσουν τὸν νοῦν

τους; νὰ λαμπρύνουν τὴν διάνοιαν; νὰ καλλωπίσουν ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μὴ μεταλαμβάνοντες τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου μας, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἀληθινὴ κάθαρσις, ἡ ἀληθινὴ ὠραιότης, ὁ ἀληθὴς φωτισμὸς καὶ ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς, καθὼς προεῖπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος;

»Ἡ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φύγουν τὸν νοητὸν Φαραῶ, καὶ τὴν Αἴγυπτον τὴν πικρὰν καὶ διώκτριαν ἀμαρτίαν, ὅταν δὲν εἶναι σφραγισμένοι καὶ σημειωμένοι μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καθὼς προεῖπεν ὁ θεολόγος Γρηγόριος; Ἡ, πῶς εἶναι τρόπος νὰ ἀνάψουν εἰς τὴν καρδίαν των τὴν θεϊκὴν ἀγάπην, τὴν πνευματικὴν χαρὰν, τὴν θεῖαν εἰρήνην, καὶ τοὺς λοιποὺς καρποὺς καὶ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, χωρὶς νὰ μεταλαμβάνουν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἀγαπητοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς καὶ ὁμοουσίου τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ὄντως χαρὰ καὶ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν;

»Ἐγὼ ἐξίσταμαι καὶ ἀπορῶ πῶς τοῦ νῦν καιροῦ οἱ Χριστιανοὶ ἠμποροῦν νὰ ἐορτάσουν ἢ τὰς Κυριακὰς ἢ τὰς ἄλλας ἐορτὰς τοῦ χρόνου καὶ νὰ χαροῦν πνευματικῶς μὲ ἀληθινὴν χαρὰν, ἐὰν μὴ μεταλαμβάνουν συνεχῶς τὴν θεῖαν Κοινωνίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ αἰτία καὶ

ἀφορμή ἐκάστης ἐορτῆς καὶ πανηγύρεως.

»Λοιπόν, βεβαιότατα οἱ μὴ συνεχῶς μεταλαμβάνοντες, ὑστεροῦνται (ὦ τῆς δυστυχίας!) ὅλων αὐτῶν τῶν οὐρανίων καὶ θείων ἀγαθῶν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις εἶναι καὶ παραβάται τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν δεσποτικῶν ἀποφάσεων τοῦ Κυρίου, ὡς προείπομεν, καὶ τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων καὶ Συνοδικῶν, καὶ ὅλων ἀκόμη τῶν κατὰ μέρος Ἀγίων ὅσους ἀναφέραμεν· καὶ εἶναι ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ἐνοχὴν τοῦ ἀφορισμοῦ, ὃν κάμνουσιν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος, καθὼς προτῆτερα εἰς πλάτος ἐφανερώσαμεν.

»Οἱ τοιοῦτοι πρὸς τούτοις δίδουσιν ἄδειαν καὶ χώραν εἰς τὸν Διάβολον, μὲ τὴν ἀργοπορίαν τῆς Κοινωνίας, νὰ τοὺς ρίπτῃ εἰς διαφόρους ἁμαρτίας, καὶ εἰς ἄλλους πειρασμούς, καθὼς λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας· «Οἱ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπομακρύνοντες, ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ γίνονται καὶ δαιμόνων φίλοι».

Ἰδοὺ καὶ δύο ὠραιότατα παραδείγματα· «Ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῶν σωματικῶν φαγητῶν, ἃν μᾶς ὑστερήσῃ τις μίαν μόνην ἡμέραν, λυπούμεθα, ἀδημονοῦμεν καὶ μᾶς φαίνεται μέγα κακόν· ἀπὸ δὲ τὴν πνευματικὴν καὶ οὐρανίαν τράπεζαν τῶν θείων μυστηρίων, ἃν ὑστερηθῶμεν καὶ μίαν καὶ δύο καὶ μῆνας

όλοκλήρους, δὲν τὸ νομίζομεν κακόν· ὦ μεγάλη ἀδιακρισία, ἣν κάμνουσιν οἱ νῦν Χριστιανοὶ μεταξὺ σωματικῶν καὶ πνευματικῶν· διότι ἐκεῖνα μὲν μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην τὰ ἐναγκαλίζονται, ταῦτα δὲ οὐδόλως ἐπιθυμοῦσι.

»Πολλοὶ φιλόθεοι Χριστιανοὶ δαπανῶσι πολλὰ χρήματα, ὑπομένουσι πολλοὺς κόπους, ὑποφέρουσι πολλοὺς κινδύνους καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς, διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ προσκυνήσουν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὸν ζωοποιὸν τάφον τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους τόπους, καὶ τὸ ἔχουν διὰ καύχημά των νὰ ὀνομάζωνται προσκυνηταὶ τοιούτων ἱερῶν προσκυνημάτων. Πολλοὶ ἀκούοντες ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἓνα μακρυνὸν τόπον ἓν λείψανον ἐνὸς ἁγίου, τρέχουν μὲ πολλὴν προθυμίαν νὰ ὑπάγουν νὰ τὸ προσκυνήσουν διὰ νὰ λάβουν χάριν καὶ ἁγιασμόν.

»Ἀλλὰ διὰ νὰ μεταλάβουν τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ νὰ ἀξιωθοῦν νὰ ἀπολαύσουν, ὄχι τὸν ζωοποιὸν τάφον, ὄχι τόπους ἁγίους, ὄχι λείψανα ἁγίων, ἀλλὰ τὸν βασιλέα τοῦ παντός καὶ τὸν Ἅγιον τῶν Ἁγίων, ἡ ὀλίγην ἐπιθυμίαν ἔχουσιν ἢ καθόλου δὲν τοὺς μέλλει. Διὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους καὶ χρήματα ἐξοδεύουσι καὶ μακρυνούς δρόμους περιπατοῦσι καὶ πολλοὺς κινδύνους

ὑπομένουσιν· ἐνῶ διὰ νὰ κοινωνήσουν, δὲν χρειάζεται οὔτε χρήματα νὰ ἐξοδεύσουν οὔτε μακρὰν νὰ περιπατήσουν οὔτε νὰ ὑπομείνουν κινδύνους· φθάνει μόνον νὰ κάμωσι μίαν συντετριμμένην ἐξομολόγησιν, μίαν ἀληθινήν ἱκανοποίησιν καὶ προετοιμασίαν καὶ παρευθὺς ἡμποροῦν νὰ τὸν ἀπολαύσουν καὶ νὰ γένουν σύσσωμοι καὶ σύναιμοι μὲ τὸν Χριστόν. Καὶ μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς εὐκολίας, πάλιν ὅλοι ἀμελοῦσιν εἰς τοῦτο, ὅλοι παραιτοῦνται ἀπὸ μιᾶς».

Τέλος ὑπάρχουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀφίνουν τὴν θείαν Κοινωνίαν διὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τῆς ζωῆς των. Ἀλλὰ ποῖος γνωρίζει τὴν ὥραν τοῦ θανάτου; Μήπως εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ ἔχωμεν φυσικὸν καὶ ἡρεμον θάνατον ἢ ὅτι θὰ ἔχωμεν τὰς αἰσθήσεις μας κατὰ τὰς τελευταίας μας στιγμάς; Ἄς μὴ ἀναβάλλωμεν, λοιπόν, ἀδελφέ μου, τὸ μεγάλο αὐτὸ καθήκον. Ἄς ἔχωμεν δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦτο· ὅταν ἔχωμεν ἕναν ἄρρωστον, μὴ περιμένωμεν νὰ ἐπιδεινωθῇ ἡ κατάστασις, διὰ νὰ τὸν μεταλάβωμεν. Εἶναι ἐγκληματικὴ αὕτη ἡ ἀναβολή. Διότι, ἂν ἐπιδεινωθῇ ἡ κατάστασις, εἶναι πιθανὸν νὰ μὴ ἔχη τὰς αἰσθήσεις τοῦ ὁ ἄνθρωπός μας. Καὶ τότε ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μας ἡ θεία Μετάληψις. Τὸ ἱερὸν αὐτὸ ἐφόδιον δὲν εἶναι

διὰ τοὺς νεκρούς. Εἶναι διὰ τοὺς ζωντανούς.
Ἄς μὴ ἀκούωμεν λοιπὸν τὸν πονηρόν, ὁ
ὁποῖος μᾶς ὑποβάλλει παρόμοιες εἰσηγήσεις,
διὰ νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ Μυστήριον
καὶ διὰ νὰ ἀφήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀκοινώ-
νητον. Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς κάθε ἀναβολή!

ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΝΗΣΤΕΙΑ ;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ λεπτὸν ζήτημα ποὺ
θέτει τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν ἔμπορεῖ νὰ
εἶναι ἀπλῆ.

Πρωτίστως πρέπει νὰ ἀποκηρύξωμεν μὲ
ὄλην μας τὴν καρδίαν αὐτὸ ποὺ κάνουν οἱ
Διαμαρτυρόμενοι, οἱ ὁποῖοι τρώγουν ἀδια-
φόρως ἀπὸ ὅλα, ὅχι μόνον κατὰ τὰς πρὸ
τῆς θείας Κοινωνίας ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ κατ'
αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς θείας Κοινωνίας καὶ
πηγαίνουν ὕστερα μὲ γεμᾶτον τὸν στο-
μαχον διὰ νὰ κοινωνήσουν. Ὅχι ὀλιγό-
τερον ἐπικίνδυνον καὶ ἀξιοκατάκριτον εἶναι
καὶ ἐκεῖνο ποὺ καθιέρωσεν ὁ ἀποθανὼν
Πάπας Πῖος ΙΒ' νὰ κάμουν καὶ οἱ Ρωμαιο-
καθολικοί. Δηλαδή; Ἐχουν τὴν ἄδειαν νὰ
παίρνουν ὑγρὰν τροφήν καὶ μετὰ τρεῖς ὥρας
νὰ κοινωνοῦν. Ἐμποροῦν ἀκόμη νὰ φάγουν
καὶ στερεὰν τροφήν, κρέας δηλαδή καὶ ψά-

ρι καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο, καὶ μετὰ πέντε ὥρας νὰ κοινωνοῦν. Τέτοιο πρᾶγμα δι' ἡμᾶς εἶναι βεβήλωσις τοῦ μυστηρίου.

Βέβαια ὁ Κύριος ἡμῶν παρέδωσε τὸ μυστήριον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ, τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. «Ἐσθιόντων αὐτῶν» (Ματθ. κστ' 26), παρέδωκε τὸν ἄρτον μετουσιωμένον εἰς τὸ σῶμα του καὶ «μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι» (Λουκ. κβ' 20) παρέδωκε τὸ ποτήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης μετὰ τὴν παραγγελίαν: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν».

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐτελοῦσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν μαζῇ μετὰ τὰ κοινὰ δεῖπνα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὅπως ἀποδεικνύεται σαφέστατα ἀπὸ τὸ ια' κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς. Ἐδῶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος βεβαιώνει ὅτι παρέλαβεν ἀπὸ τὸν Κύριον τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν συνδεδεμένην μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῶν Ἀποστόλων, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων ἔπαυσε νὰ τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὰ κυριακὰ δεῖπνα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου αἰῶνος ἡ θεία Εὐχαριστία ἐχωρίσθη ἀπὸ τὰς ἀγάπας καὶ ἐτελεῖτο τὴν πρωΐαν. Φυσικὸν ἦτο νὰ προσέρχωνται εἰς αὐτὴν νηστικοὶ οἱ Χριστιανοί.

Ἐν τούτοις σποραδικῶς ἀπαντῶμεν μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος μερικὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας εἴτε λειτουργοὶ ἐτέλουν τὴν θείαν Εὐχαριστίαν χωρὶς νὰ εἶναι νηστικοί, εἴτε ἐτελεῖτο αὕτη εἰς ἐσπερινὰς ὥρας καὶ κάποτε συνδεδεμένη μὲ δεῖπνον. Τοῦτο βεβαιῶνουν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ Σωζόμενος καὶ Σωκράτης. Ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν Μεγάλην Πέμπτην διετηρήθη τὸ ἔθιμον νὰ τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία μαζῇ μὲ δεῖπνον, ὅπως ἀναγνωρίζει καὶ ὁ ΜΗ' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ὁ καταργῶν συνήθειαν ἐπικρατοῦσαν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅταν ἀπέθνησκε κάποιος καὶ ἐκηδεύετο εἰς προχωρημένην ὥραν τῆς ἡμέρας, οἱ ἱερεῖς ἐτέλουν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, μὴ ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τὸ ἐὰν δὲν ἦσαν νηστικοί. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν συνήθειαν τὴν ἀπεκήρυξε καὶ τὴν κατέκρινεν ἡ ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος, ἡ ὁποία ὥρισε νὰ τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία μόνον ἀπὸ νηστικούς, ἐξαιρέσει τῆς Μ. Πέμπτης. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἔθιμον διετηρήθη μέχρι τέλους τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὅποτε τὸ κατήργησεν ἡ Πενθέκτη Οἰκουμένη Σύνοδος ἐξ αἰτίας μερικῶν καταχρήσεων ποὺ συνέβαιναν.

Τώρα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν νηστείαν, κατὰ τὰς προηγουμένας τῆς θείας Κοινωνίας ἡμέρας

μᾶς διαφωτίζει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὁ ὁποῖος γράφει εἰς τὸ Πηδάλιον: «Εἶναι ἀρκετὴ εἰς αὐτὴν (εἰς ἐτοιμασίαν τῆς θείας Κοινωνίας) ἡ τριήμερος νηστεία... μ' ὅλον ὁποῦ ἀπὸ τοὺς θεῖους κανόνας νηστεία πρὸ τῆς Μεταλήψεως οὐ διορίζεται» (Ὑποσημείωσις 1 εἰς τὸν κανόνα ΙΓ' τῆς ΣΤ' Οἴκου. Συνόδου).

Πράγματι κατὰ τοὺς κανόνας, ὅπως ρητῶς βεβαιώνει ὁ ἅγιος Νικόδημος, νηστεία πρὸ τῆς θείας Κοινωνίας δὲν ἐπιβάλλεται. Καὶ ὅχι μόνον δὲν ὑπάρχει κανὼν ποὺ νὰ ἐπιβάλλῃ τοιαύτην νηστείαν, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ κανόνες, ποὺ ὑπονοοῦν, ὅτι νηστεία δὲν ἐπιβάλλεται. Ἔτσι ὁ ἕνατος ἀποστολ. Κανὼν τονίζει ὅτι ὑποχρεοῦνται ὅλοι ὅσοι παρακολουθοῦν τὴν θείαν Λειτουργίαν, καὶ δὲν ἔχουν ἐπιτίμιον, νὰ μεταλαμβάνουν, ἀλλέως νὰ ἀποκόπτῳνται τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ ἴσου κατηγορηματικὸς εἶναι καὶ ὁ δεύτερος Κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἀναπτύσσουν οἱ μεγάλοι ἐρμηνευταὶ Ζωναρᾶς καὶ Βαλσαμών. Τοιουτοτρόπως ὑπεχρεοῦντο οἱ Χριστιανοὶ νὰ κοινωνοῦν τουλάχιστον κάθε Κυριακῇ. Ἐὰν τώρα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸν ΞΔ' ἀποστολικὸν Κανόνα καὶ τὸν ΝΕ' Κανόνα τῆς Πενθέκτης, οἱ ὁποῖοι ἀπαγορεύουν αὐστηρῶς τὴν νηστείαν κατὰ

τὸ Σάββατον, ἀποδεικνύεται διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι οἱ Χριστιανοί, ποὺ ἐκοινωνοῦσαν τὴν Κυριακὴν δὲν ἐνήστευαν, τοῦλάχιστον αὐστηρῶς, τὴν παραμονήν.

Ἐνα τελευταῖον σπουδαῖον κανονικὸν τεκμήριον εἶναι ὁ ΞΣΤ' Κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος τονίζει κατηγορηματικῶς, ὅτι καθ' ὅλην τὴν Διακαινέσιμον ἐβδομάδα οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ κοινωνοῦν συνεχῶς καὶ νὰ «κατατρυφοῦν τῶν ἁγίων μυστηρίων». Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐβδομάδα αὐτὴν τοῦ Πάσχα οἱ Χριστιανοὶ οὔτε νηστεύουν οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ νηστεύουν. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ νηστεύῃ κανεὶς κατὰ τὸν χαρμόσυνον ἑορτασμόν τῆς Ἀναστάσεως; Ὡστε καὶ ἀπὸ τὸν σπουδαῖον αὐτὸν κανόνα ἀποδεικνύεται διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος νηστεία πρὸ τῆς θείας Κοινωνίας.

Ἀλλ' ἐπὶ πλέον, ὅπως εἶδομεν καὶ προηγουμένως, οἱ μεγάλοι Πατέρες Βασίλειος, Χρυσόστομος, Κυπριανός, Ἀμβρόσιος, Ἱερώνυμος βεβαιῶνουν ὅτι πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐκοινωνοῦσαν, ἂν ὅχι καθημερινῶς, πάντως πολλάκις τῆς ἐβδομάδος, ἐφύλασσον δὲ τὸν ἅγιον Ἄρτον εἰς τὰ σπίτια των, διὰ νὰ κοινωνοῦν συχνότατα.

Αὐτὸ τὸ καθεστῶς ἐπεκράτησε κατὰ τοὺς πρώτους δοξασμένους αἰῶνας τῆς Χριστια-

νωσύνης. Ἡ προετοιμασία τῶν πιστῶν ἦτο πρωτίστως πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ. Καὶ μόνον ὅταν ἐχαλαρώθῃ ὁ θρησκευτικὸς ζήλος καὶ ἤρχισαν νὰ μὴ κοινωνοῦν συνεχῶς, ὅπως προηγουμένως, τότε ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τῆς νηστείας πρὸ τῆς μεταλήψεως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀποφαίνεται ὅτι «εἶναι ἀρκετὴ ἡ τριήμερος νηστεία». Καὶ αὐτὸ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἰσχύῃ διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, ποὺ κοινωνοῦν δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας φορὰς τὸ ἔτος. Ὅσον ἀφορᾷ ὁμως τοὺς Χριστιανοὺς, ποὺ κοινωνοῦν συχνότερον ἀπαραίτητος μὲν καὶ ἐπιβεβλημένη εἶναι ἡ ἐγκράτεια πρὸ τῆς θείας Μεταλήψεως, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῆς νηστείας τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ προστίθεται κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ πνευματικοῦ καὶ τὴν ἀντοχήν τοῦ πιστοῦ καὶ ἄλλη τις πρόσθετος νηστεία. Λέγομεν τὴν ἀντοχήν, διότι ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ ἀσθενεῖς ἢ ὀργανισμοὶ καχεκτικοί, μὴ ἀντέχοντες, τοὺς ὁποίους πάλιν ὁ πνευματικὸς κατὰ τὴν διάκρισιν αὐτοῦ θ' ἀπαλλάσσει περισσότερον ἢ ὀλιγότερον ἀπὸ τὴν νηστείαν.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Ἕνα τέτοιο μεγάλο μυστήριον, ὅπως ἡ θεία Εὐχαριστία, ἦτο ἐπόμενο νὰ γίνη καὶ πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς μεγάλους ποιητὰς τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπὸ τοὺς μαρτυρικοὺς χρόνους τῶν κατακομβῶν καὶ ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν μέχρι σήμερον, πολλοὶ ὕμνοι συνετέθησαν πρὸς τιμὴν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἡ λύρα τῶν ἐμπνευσμένων ὕμνητῶν τῆς πίστεως ἀφιέρωσε τοὺς γλυκυτέρους καὶ παθητικωτέρους τόνους, εἰς τὴν ἀθάνατον τράπεζαν τοῦ μυστηρίου.

Ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς μελωδοὺς, ὁ γλυκύφθογγος Κοσμᾶς ὁ μοναχός, ἀφιερώνει εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν τὸν Κανόνα τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Ἡ καρδιά του ξεχειλίζουσα ἀπὸ ἱερὰ αἰσθήματα ἀνεβαίνει εἰς τὸ ὑπερῶον τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ μαζῇ με τοὺς μακαριστοὺς δαιτυμόνας «ξενίας δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου τραπέζης». Καὶ μακα-

ρίζει τοὺς μαθητάς, οἱ ὅποιοι ἔπιον «εὐφροσύνης ποτήριον... ρύσιον παντὸς τοῦ βροτείου γένους», λυτρωτικὸν δηλαδὴ ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ ὅποιον ἱεουργεῖ ὁ μέγας Μυσταγωγός. Ἐς ἀκούσωμεν ἓνα ἀπὸ τὰ ἐμπνευσμένα τροπάρια τοῦ μεγάλου μελωδοῦ, ποὺ μᾶς παρουσιάζει τὴν ἐνυπόστατον Σοφίαν τοῦ Θεοῦ, τὸν Χριστόν, νὰ ἐτοιμάζη τὴν ψυχοτρόφον τράπεζαν καὶ νὰ προσφέρῃ τὸ αἷμα του ὡς κρατῆρα μὲ ἀμβροσίαν εἰς τοὺς πιστούς:

«Μυσταγωγοῦσα φίλους ἑαυτῆς,
τὴν ψυχοτρόφον ἐτοιμάζει τράπεζαν,
ἀμβροσίας δὲ ἡ ὄντως Σοφία τοῦ Θεοῦ
κίρνῃ κρατῆρα πιστοῖς....».

Οἱ ὕμνοι αὐτοὶ ἀποστάζουν βαθεῖαν εὐλάβειαν καὶ ὑπέροχα διδάγματα: «Τῇ μυστικῇ ἐν φόβῳ τραπέζῃ προσεγγίσαντες πάντες, καθαραῖς ταῖς ψυχαῖς τὸν ἄρτον ὑποδεξώμεθα, συμπαραμένοντες τῷ Δεσπότη...».

Τὰ νοήματα τῆς ψυχικῆς προετοιμασίας δὲν παύει νὰ τὰ τονίζῃ ὁ ἱερὸς ὕμνωδός:

«Μηδεῖς, ὦ πιστοί, τοῦ δεσποτικοῦ δεῖπνου ἀμύητος, μηδεῖς ὅλως ὡς ὁ Ἰούδας, δολίως προσίτω τῇ τραπέζῃ....».

Ἔτσι συμπλέκεται ὁ ὑψηλότερος λυρι-

σμός με τὴν βαθυτέραν πνευματικότητα.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς κατόπιν βυζαντινοὺς χρόνους, δύο ἄλλοι ποιηταὶ ἀρμόζουν τὴν λύραν των, διὰ νὰ ὑμνήσουν με παθητικούς φθόγγους τὸ ἱερὸν Δεῖπνον. «Ἀπὸ ρυπαρῶν χειλέων...» ἀρχίζει νὰ ψάλλῃ ὁ Συμεών, ὁ νέος Θεολόγος, εἰς τὸν γνωστὸν ὕμνον του ποὺ συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας Μεταλήψεως. Ἐπιθυμεῖ νὰ κρατήσῃ καὶ φιλήσῃ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,

«καὶ τῷ ρείθρῳ τῶν δακρύων,
ὥς πολυτιμῆτῳ μύρῳ
τούτους τολμηρῶς ἀλείψαι».

Ὁ βαθύτατος πόθος του εἶναι νὰ μετασχη τῶν πανάγνωων μυστηρίων, με τὰ ὅποια «ζωοῦται καὶ θεοῦται» κάθε κοινωνός. Αἰσθάνεται ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ μείνῃ μόνος

«δίχᾳ Σοῦ τοῦ ζωοδότου,
τῆς πνοῆς μου, τῆς ζωῆς μου,
τοῦ ἀγαλλιμάτός μου».

Πιστεύει ὅτι τοὺς πιστῶς προσερχομένους

«καὶ καθαίρεις καὶ λαμπρύνεις
καὶ φωτὸς ποιεῖς μετόχους,
κοινωνοὺς θεότητός σου».

Καὶ προσθέτει μὲ ἱερὰν νοσταλγίαν:

«Ταῦτα τολμηρὸν ποιεῖ με,
ταῦτά με πτερεῖ, Χριστέ μου·
καὶ θαρρῶν ταῖς σαῖς πλουσίαις
πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαις,
χαίρων τε καὶ τρέμων ἅμα,
τοῦ πυρὸς μεταλαμβάνω,
χόρτος ὢν, καί,—ξένον θαῦμα!—
δροσιζόμενος ἀφράστως,
ὥσπεροῦν ἡ βάτος πάλαι,
ἡ ἀφλέκτως καιομένη».

Μὲ παρόμοια ἱερὰ αἰσθήματα προσεγγίζει τὸ μέγα μυστήριον καὶ ὁ ἄλλος βυζαντινὸς ποιητὴς Συμεὼν ὁ μεταφραστὴς. Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Κύριον μετὰ τὴν θείαν κοινωνίαν λέγει: «Σὺ ποὺ εἶσαι τὸ πῦρ καὶ φλέγεις τοὺς ἀναξίους, μὴ μὲ καταφλέξης, πλαστοουργέ μου». Ἀντιθέτως ζητεῖ νὰ καύσῃ τὸ ἱερὸν αὐτὸ πῦρ τὰς ἀκάνθας τῶν πταισμάτων του, νὰ διέλθῃ εἰς ὅλους τοὺς ἄρμούς, τοὺς νεφρούς, τὴν καρδίαν, καὶ νὰ φωτίσῃ τὴν πεντάδα τῶν αἰσθήσεων. Καὶ ἀναφωνεῖ μὲ ἱερὸν πόθον:

«Ἄγνιζε καὶ κάθαρε καὶ ρύθμιζέ με,
κάλλυνε, συνέτιζε καὶ φώτιζέ με».

Καὶ παρακαλεῖ ἀκόμη νὰ γίνῃ σκὴνωμα τοῦ

πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι σκήνωμα τῆς ἁμαρτίας, πῦρ ποὺ θὰ ἀπομακρύνῃ κάθε πάθος, νὰ γίνῃ παιδί τοῦ φωτός.

Κοντὰ εἰς τοὺς ταπεινοὺς αὐτοὺς μοναχοὺς ἔρχεται νὰ ψάλῃ τὸ λατρευτὸν μυστήριον καὶ ἕνας ἐστεμμένος ποιητής, ὁ βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Σοφός. Γνωστὸς καὶ ἀπὸ τὰ ὠραιότατα ἐωθινὰ δοξαστικά του δὲν διστάζει νὰ συνθέσῃ καὶ τὰ «τροπάρια τῆς Ἀγίας Μεταλήψεως κατ' ἀλφάβητον». Προσπίπτει ἐν μετανοίᾳ καὶ ζητεῖ νὰ γίνῃ «ἷμα τῶν παθῶν του» «τὸ δῶρον τῶν μυστηρίων». Καὶ καταλήγει μὲ στίχους ἱεροῦ πόθου:

Ψώμισον ἄρτω με σῆς τραπέζης
ψυχίων πιπτόντων ὡς τὰ κυνάρια,
ψυχαγωγέ ραθυμούντων
ψυχῆς ἐμῆς ἀντιλήπτωρ...

Τὸ λατρευτὸν μυστήριον δὲν ὑμνήθηκε μόνον εἰς τὰ βυζαντινὰ μοναστήρια καὶ παλάτια. Κάθε γενεὰ τὸ ἠσθάνθη καὶ κάθε γενεὰ τὸ ἐτραγούδησεν. Ἰδιαιτέρως τὸ ἐπόθησαν καὶ τὸ ἔψαλαν ὡς πηγὴν ἀνακαινισμού οἱ βασιανισμένοι Ἕλληνες τῆς τουρκοκρατίας «ποὺ τοὺς ἔσκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τοὺς πλάκωνε ἡ σκλαβιά», ὅπως ὁ Καισάριος Δαπόντες καὶ ἄλλοι. Ὑπάρχουν καὶ δημοτικὰ τραγούδια

βγαλμένα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, τὰ ὅποια μὲ πολλὴν εὐλάβειαν ὁμιλοῦν διὰ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς. Εἰς ἓνα ἀπὸ αὐτὰ π.χ. παρουσιάζεται μία Τούρκισσα, ἡ ὁποία μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις παρακινεῖ δύο Ἑλληνό-πουλα νὰ ἀλλαξοπιστήσουν. Ἀλλὰ τὰ Χριστιανόπουλα δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὰ ἄλογα καὶ τὰ σπαθιά, ποὺ τοὺς τάζει. Καὶ τῆς λέγουν μὲ πίστιν καὶ ἀποφασιστικότητα:

Κάλλιο γένε σὺ ρωμῆ(=Χριστιανή)
νὰ χαρῆς τῇ λαμπριά
μὲ τὰ κόκκινα τ' αὐγά,
νὰ χαρῆς τὴν Ἐκκλησιά,
τὴν χρυσῇ τὴν κοινωνιά.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνήσυχον ἐποχὴν μας πολλαὶ ἐμπνευσμέναι φωναὶ ὕμνησαν τὸ μέγα μυστήριον. Κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα ὁ ἱστορικὸς καὶ λογοτέχνης Σπυρίδων Ζαμπέλιος εἰς τὴν μελέτην του περὶ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ (1852), χαρακτηρίζει τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς «δίδαγμα πανάριστον καὶ πανθαύμαστον τῆς ἱστορίας, κειμήλιον σοφίας, θησαυρὸν ἀνακαλύψεων, λαμπρὰν ἐποποιίαν», ἡ ὁποία διασαφηνίζει τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας. «Ἡ Ὁρθόδοξος Εὐχαριστία, προσθέτει, εἶναι ἡ τοῦ θεοπρεποῦς τούτου δρά-

ματος θεοφανής παράστασις· ποίησις ἀπέχουσα τόσον τῆς παλαιᾶς κοσμικῆς, ὅσον ἀπέχουσιν Ἀνατολαὶ ἀπὸ Δυσμῶν». Εἰς τὴν «πάντεχρον αὐτὴν παράστασιν», συνεχίζει ὁ Ζαμπέλιος, «τὸ πνεῦμά σου ἀναπτεροῦται εἰς χώρας ὑψηλὰς ἀτελευτήτου γαλήνης καὶ ἁρμονίας... πνέεις πνοὰς αἰωνιότητος, γίνεσαι θεωρὸς καὶ μέτοχος τῶν γενικῶν παθημάτων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπὶ τῆς διαδραματιζομένης ἱερᾶς αὐτῆς κλήσεως χύνεις δάκρυα καρδιοστάλλακτα, κάθε σταγὼν τῶν ὁποίων εἶναι δωρεὰ ἐμπνεύσεως, σοφίας καὶ ἀρετῆς». Ἡ θεία Εὐχαριστία κατὰ τὸν ἴδιον συγγραφέα εἶναι μία θεία τριλογία, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τρία ἀχώριστα μέρη: διδαχὴν, θυσίαν, κοινωνίαν. «Ταῦτα ἐξεικονίζουν τὰς τρεῖς μεγάλας φάσεις, τὰς ὁποίας ὀφείλουν νὰ διέλθουν τὸ ἄτομον καὶ ἡ ὁμάς, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐξαγοράσεως». «Εἰς τὸ δεύτερον καὶ κύριον μέρος, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ, μετὰ φρικτῆς παρρησίας ἐξεικονίζεται ἐφηρμοσμένως καὶ τελείως ἅφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐκουσία αὐταπάρνησις τῆς ἀτομικότητος ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, ἅφ' ἑτέρου δὲ ἡ μεταβολὴ τοῦ μυστικοῦ ἄρτου τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἰς τίμιον σῶμα θείας τελειότητος, τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ Πνεύματος. Τὸ τρίτον καὶ καταπληκτικώτερον

ἐκλαμβάνει τὴν ἀνθρωπότητα κεκαθαρισμένην ἤδη ἀπὸ πάσης κηλίδος, ἄδουσαν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀναβαίνουσαν μετὰ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως συμμεθέξῃ τῶν παραδεισίων ἀγαλλιάσεων».

Καὶ καταλήγει ὁ Ζαμπέλιος: «Ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς ἀδυνατεῖ ν' ἀτενίσῃ, στόμα δὲ νὰ περιγράψῃ τὸ οὐράνιον καὶ ἀγγελικὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ἐκχύνεται πλούσιον ἐκ τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου μυσταγωγίας. Ἡ καθολικότης κορυφοῦται εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τῆς ἰδανικότητος. Εἰς αὐτὴν ὁ κτίστης καὶ ἡ κτίσις, τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον ἀμιγῶς ἐνώνονται... Εἰς αὐτὴν ὁ Ἄόρατος φαίνεται, ὁ Λόγος σαρκοῦται, ἡ κτίσις ἀνακαινίζεται τὰ δὲ ἄνω τοῖς κάτω συνομιλεῖ. Δρᾶμα φοβερόν, παριστανόμενον ἀναμέσον δύο αἰωνιοτήτων, τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ! Δρᾶμα, ἐξάισιον, εἰς τὰς τρεῖς πράξεις τοῦ ὁποίου ὡς εἰς ἓνα σῶμα ἱστορίας, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους φυλάττον εὐρυθμον τέχνην, καταγγέλλεται ἡ ὀρθὴ σοφία τῆς μελλούσης νὰ συγκροτηθῇ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνικοτήτων, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ρήματος, ὅτι ἔσεται εἰς ποιμὴν καὶ μία ποίμνη.

»Μετά τὸ δράμα τοῦτο τὸ πεζόν, οὐδὲν ἄλλο τελειότερον, ἔστω καὶ ἔμμετρον, θέλει ἐφεξῆς φανερωθῇ».

Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας ξεχωριστὰ συνεκινήθη ἀπὸ τὸ μυστήριον ὁ ποιητὴς Βερίτης, ὅπως ὀλοκάθαρα φαίνεται εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ «Ὁ Κοινωνικός». Εἰς τὸ μεγαλόπνοον αὐτὸ ποίημα τὸν φλογίζει ἡ ἱερὰ ἐπιθυμία νὰ ἀκουμβήσῃ ὡσάν τὸν ἅγιον Ἰωάννην εἰς τὸ στῆθος τοῦ Διδασκάλου καὶ νὰ γευθῇ τὸν νέον ἁμνόν. Ἡ κοινωνία εἶναι τὸ ἀληθινὸν Πάσχα, ὅπως τὸ εἶχεν εἶπει ὁ Χρυσόστομος.

«Πάσχα θὰ κάνω πάλι σήμερα
κι' εἶν' ἡ λαχτάρα μου μεγάλη!
Πάσχα θὰ κάνω πάλι σήμερα,
γιατί θὰ κοινωνήσω πάλι».

Ἡ βαθειὰ θεολογικὴ συνείδησις τοῦ ποιητοῦ τὸν κάμνει νὰ πιστεύῃ ὅτι

«Θὰ κοινωνήσω μὲ τοὺς ἔνδεκα
καὶ μὲ τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν.
Κοινὴ κι' ἡ πίστι κι' ἡ λαχτάρα μας
μπρὸς στὴν ὑπέρτατη θυσίαν».

Αἰσθάνεται ἀκόμη ὅτι θὰ κοινωνήσῃ μαζῇ μὲ τοὺς μάρτυρας, ποὺ τοὺς ἔθρεψε «τὸ ἀφθαρτοπάροχο ποτῆρι». Ὅλο αὐτὸ τὸ

ἀναρίθμητο πλῆθος, ἡ Ἐκκλησία τῶν Πρωτοτόκων, «μαζῇ μας ἦρθε νὰ δειπνήσῃ». "Ολοι μὲ μάτια ὀρθάνοιχτα πλησιάζουν τὸν σφαγιαζόμενον Χριστόν. Γίνονται συντράπεζοι τοῦ Βασιλέως. Παίρνουν εἰς τὰ χεῖλη τὸν προφητικὸν ἄνθρακα, τὴν ἀδαπάνητον φλόγα τοῦ καθαρμοῦ. Οἱ Ἄγγελοι σκύβουν ἀπὸ ψηλὰ νὰ ἰδοῦν τὴν μυστικὴν αὐτὴν ἔνωσιν. Ὁ ποιητὴς κατασυγκινημένος ὑμνεῖ, δοξολογεῖ, ἱκετεύει:

«ὦ μέινε χρόνια, χρόνια ἀτέλειωτα
μέσα μου, ἀφέντης καὶ μονάρχης!»

Ἄλλ' ἡ πνευματικὴ αὐτὴ μεταρσίωσις καὶ εὐφροσύνη δὲν εἶναι προνόμιον μόνον τῶν ποιητῶν. Κάθε Χριστιανός, ποὺ προσεγγίζει τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, ἡμπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ παρόμοια αἰσθήματα, ὅταν προσέρχεται μὲ μετάνοιαν καὶ πόθον.

Καὶ πρέπει ὅπωςδὴποτε νὰ γίνεται αὐτό. Διότι τὸ βασιλικὸν αὐτὸ μυστήριον, ποὺ μᾶς ἐχάρισεν ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ ἀνώτερον τῶν μυστηρίων, τὸ θαυμαστότερον τῶν θαυμάτων. Εἶναι τὸ ὄπλον μας καὶ τὸ φάρμακον. Εἶναι ἡ τροφή καὶ τὸ ποτόν μας. Εἶναι ὁ ἄρτος μας καὶ τὸ αἷμα μας. Εἶναι ἡ ζωὴ μας. Δι' αὐτοῦ ὁ θεῖος Αἰμοδότης μᾶς μεταγγίζει μυστηριωδῶς τὸ τίμιον καὶ πανα-

κήρατον αἷμα Του, τὴν ζωὴν τῆς ζωῆς μας. Χωρὶς αὐτὸ λιμοκτονοῦμεν καὶ ἀποθνήσκομεν τὸν χειρότερον θάνατον, τὸν πνευματικὸν θάνατον. Καταντοῦμεν νεκροὶ ψυχικῶς.

Διατί νὰ λησμονοῦμεν ὅτι ἡ θεία Κοινωνία εἶναι κάτι ἀπαραιτήτων, τὸ ἀπολύτως οὐσιῶδες διὰ τὴν ὑπαρξίν μας;

Ἄς προσερχώμεθα λοιπὸν πρὸς τὴν δροσοβόλον αὐτὴν πηγὴν μὲ πεῖναν καὶ δίψαν, μὲ ἱερὰ σκιρτήματα, ὅπως «ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων», μὲ «καρδίαν καιομένην», ὅπως οἱ δύο μαθηταὶ ποὺ ἔφαγον τὸν ἄρτον εἰς Ἑμμαοὺς ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ.

Καὶ ἂς βοηθήσωμεν καὶ ἄλλους ἀδελφούς μας, καὶ ἄλλους κουρασμένους ὁδοιπόρους τῆς ζωῆς, νὰ πλησιάσουν τὸ θεϊκὸ ποτῆρι, διὰ νὰ εὕρουν ἀνάπαυσιν καὶ ἀνακούφισιν, νὰ χορτάσουν τῆς ψυχῆς των τὸ κενὸν καὶ τὸ χάος.

Εἶναι καθῆκον ἱερὸν καὶ ἐπιτακτικὸν νὰ διαφωτίσωμεν κάθε Ὁρθόδοξον Χριστιανὸν νὰ ἐννοήσῃ ποῖον ἐξαιρετικὸν προνόμιον, ποῖον θεῖον δῶρον ἔχει εἰς τὰ χέρια του.

Ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, ποὺ ἐδιάβασες τὸ βιβλιαράκι αὐτό, ἔχεις ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ ἀγωνισθῇς, ὥστε νὰ γνωρίσουν ὅσον τὸ

δυνατὸν περισσότεροι Χριστιανοὶ τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Δυστυχισμένος ὁ Χριστιανὸς ποὺ δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐτοιμασθῇ ψυχικὰ καὶ νὰ κοινωνήσῃ τὸ ἄχραντον Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου. Πενευτυχὴς ὅμως ὁ πιστὸς ποὺ ζῇ μὲ τὸν πόθον τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ κάμνει τὸ πᾶν διὰ νὰ λαμβάνῃ τὸν «ἄρτον τῆς ζωῆς», τὸ φάρμακον τῆς ἀθανασίας.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σελίς

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ;

“Ένας άνεκτίμητος θησαυρός	5
Εἰς τὸ Ὑπερῶν	9
Θαυμασταὶ προεικονίσεις	14
Θυσία	24
“Ὅπως καὶ τότε	29
«Ἐν Χριστῷ»	33
«Ἄρτος Ζωῆς»	35
Ἀληθινὴ τροφή	41
«Εἰς ἀνάμνησιν»	46
Τὰ χαρακτηριστικά της	51

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΠΩΣ ΝΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΩΜΕΘΑ;

Ἐνώπιον τοῦ ἀχράντου σώματος	56
«Μετὰ φόβου καὶ πίστεως»	63
«Στῶμεν ἱκαλῶς»	75

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΙ ΩΦΕΛΟΥΜΕΘΑ;

Πηγὴ ὄωρεῶν	80
«Ὡς λέοντες»	88
Ἐνότης καὶ θέωσις	92
«Ὁ ἔνοικος καὶ ἡ οἰκία»	96
Γλυκύτατοι καρποὶ	101
Ἀνεξιχνίαστος πλοῦτος	106

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΑΘΕ ΠΟΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΕΡΧΩΜΕΘΑ;

«Προσκαρτεροῦντες»	112
Δύο ἐνστάσεις	126
Ἐπιβάλλεται νηστεία;	136

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Εὐχαριστιακὴ ποίησις	142
----------------------	-----

